

IRODALMI

EPRESKERT 5.

SOKOLDALÚ VIRTUÁLIS MŰVÉSZETI FOLYÓIRAT

BUDAPEST, 2012, II. évfolyam, 2. szám

ISSN 2063-1936

Alapítva: 2011. január 1.

Tulajdonos: Bárdos László, Fetykó Judit
MINDEN JOG FENNTARTVA

A megjelentetett írásokat, képeket az alkotók mindennemű ellenszolgáltatás nélkül bocsátják a folyóirat rendelkezésére.

IRODALMI EPRESKERT 5.

SOKOLDALÚ VIRTUÁLIS MŰVÉSZETI FOLYÓIRAT

**BUDAPEST, 2012
II. évfolyam, 2. szám**

**SZERKESZTŐSÉG CÍME:
1144 Budapest, Csertő park 2. IV/43.
Tel: 06 30 448 99 06**

**FŐSZERKESZTŐ:
FETYKÓ JUDIT**

**LEKTOR-KORREKTOR:
BÁRDOS LÁSZLÓ PhD**

**TECHNIKAI MUNKATÁRS:
NAGY ZOLTÁN
SÁROSI JÓZSEF**

ISSN 2063-1936

**Alapítva: 2011. január 1.
Tulajdonos: Bárdos László, Fetykó Judit**

MINDEN JOG FENNTARTVA

**A megjelentetett írásokat, képeket az alkotók mindennemű ellenszolgáltatás nélkül bocsátják
a folyóirat rendelkezésére**

Ajánlott lapok

Ambroozia

www.ambroozia.hu

Barátok Verslista

<http://portal.verslista.hu>

Börzsönyi Helikon

<http://www.retsag.net/helikon/lap.htm>

CanadaHun

<http://canadahun.com/>

FullExtra

<http://www.fullextra.hu/>

GRAMOFON

<http://www.gramofon.hu/>

HETEDHÉTHATÁR

<http://hetedhethatar.hu/>

Irodalmi Rádió

<http://irodalmiradio.hu/>

Kaláka

<http://www.kalaka.com/>

Magyar Elektronikus Könyvtár

<http://mek.oszk.hu/>

Mercator Stúdió

<http://www.akonyv.hu/>

Országos Széchényi Könyvtár

<http://www.oszk.hu/>

Szívtárs

<http://www.szivtars.hu/>

Versmondó

<http://www.versmondo.hu/afolyoiratrol>

Kamarás Klára honlapja

<http://sidaversei.homestead.com/>

Kenyeres Zoltán honlapja

<http://sites.google.com/site/kenyereszoltan/>

Kotaszek Hedvig honlapja

www.kotaszekhedvig.5mp.eu

Péter Erika honlapja

<http://petererika.mindenkilapja.hu/>

TARTALOMJEGYZÉK

BABITS MIHÁLY	27
BÁRDOS LÁSZLÓ	24
BODÓ CSIBA GIZELLA.....	48
BUZAI CSABA	34
CAIUS VALERIUS CATULLUS	26
CSENGERI JÁNOS	26, 27
DEVECSERI GÁBOR	26, 27
DSIDA JENŐ	26
EVELLEI KATA.....	45
FÁBIÁN MÁRIA.....	89
FETYKÓ JUDIT	100
FÖLDESDY GABRIELLA	81
GINTLI TIBOR.....	8
GYÖRGYPÁL KATALIN	69
HORVÁTH-HOITSY EDIT.....	99
IFJ. SZABÓ ISTVÁN	6
IFJ. VERASZTÓ ANTAL	35
JELENITS ISTVÁN.....	13
KALLÓS EDE	101
KAMARÁS KLÁRA.....	36
KARAFFA GYULA	61
KARDOS LÁSZLÓ.....	27
KASKÖTŐ ISTVÁN.....	30
KEGLOVICH T. MILÁN	64
KÖVES JÓZSEF	29
LÁNG EL PÉTER.....	55
MÁNDY GÁBOR.....	75
MESTER GYÖRGY.....	85
MÉSZÁROS MÁRTA	84
NAGY BANDÓ ANDRÁS	38, 39
NYERGES GÁBOR ÁDÁM.....	40
NYIRI PÉTER.....	53
ÓDOR GYÖRGY	80
PAUL DE MAN	19
PÁVEL CONTON ISTVÁN.....	77
PAYER IMRE	28
PÉTER ERIKA.....	46
PROSSZER GABRIELLA JÚLIA.....	73
SÁRKÖZI LÁSZLÓ	88
SZ. PÓRDY MÁRIA.....	78
SZABÓ LŐRINC.....	26, 27
TARCSAY ZOLTÁN.....	47

TINKÓ MÁTÉ.....	43, 44
UMHAUSER FERENC	98
V. HEGEDŰS ZSUZSA	6, 70, 101
VÁRKONYI NÁNDOR	7
VASADI PÉTER	12
VERASZTÓ ANTAL	34
VIHAR BÉLA.....	51
VIHAR JUDIT.....	50

Oláh Gábor
(1881–1942)

*mellszobra, Debrecen, Nagyerdő,
IFJ. SZABÓ ISTVÁN
– Pátzay Pál és Kisfaludi Stróbl Zsigmond –
tanítványának alkotása*

FOTÓ: V. HEGEDŰS ZSUZSA

OLÁH GÁBORRÓL:

„...Ebből a megállni nem akarásból, elégedetlenségből ered sokoldalú és mohó termékenysége, s a nyugodt elmélyedés hiányából művének bonyolult hullámozása. Fejlődésének útjába az első zökkentő követ költészetünk század eleji virágzása vetette. Az irodalom a nyugati kultúra nagy vágyálmaiban élt akkor, finomságok, érzékenységek, formakáprázatok, borzongó költői »meglátások« izgalma szállt a levegőben. Oláh művész volt, ő is nyugatra nézett, de valami egyszerű paraszti szemmel, amelynek napfényhez szokott pillantásához nem illett a *l'art pour l'art* halavány köde. Oláh, mint annyi magyar tehetség, egyszerűen, közvetlenül megnyilatkozó reális művésznek született. Az irodalmi korhatás kimozdította a maga természetes határai közül, csábították az új, finom költészet sikerei, s tekintete belülről kifelé tévedt. Küzdött ösztönével, mely nem volt tudatos, de feszültsége mindegyre kitört, s megszülte végleges magatartását: a romantikus költőét. Az alkotás láza, a félelem a végső elakadástól nem engedett megállást, csillapulást, újakezdést. Műve háborgások, fölhevülések, belső hanyatlások küzdőterévé vált. ...

... Teremtő ösztönei gyökerénél sokkal közelebb él egymás mellett a költészet és a valóság, mint a modern költői iskolák nem egy nagyságánál.”

VÁRKONYI NÁNDOR, *Az újabb magyar irodalom 1880–1940*, Bp., 1942, Szukits, 213–214. o.

GINTLI TIBOR

Egy anagramma nyomában

Krúdy Gyula kulináris elbeszéléseiről

*Az életfilozófiának vajmi kevés köze van az ételek ízéhez.
Éppen azok az emberek esznek a legpompásabb étvággyal,
akik oda sem gondolnak az életre, az ételre.*
(Krúdy Gyula: A kidobott vendég)

Hogy Krúdy prózája az étkezést nem az önfeledt öröm vagy a kedélyes kvaterkázás helyzeteként ábrázolja, régóta hangsúlyozza a recepció.¹ Az életmű jellegzetes étkező figurái olyan középkorú vagy idősödő, magányos úriemberek, akik számára az étel „kellő étvágyassággal” történő elfogyasztása már nem természetes képesség, nem magától értetődő adottság, hanem bizonyos értelemben elszánás eredménye. A fogások leírását és a szereplők ízekhez, illatokhoz társított emlékezését összekapcsoló kulináris elbeszélésmód egyik legkorábbi képviselője a *Mit látott Vak Béla Szerelemben és Bánatban* című regénytöredék (1921) egyik fejezete, melyben egy halotti tor leírása olvasható. Az a sajátosság, hogy az evés azon figurák számára válik kiemelt jelentőségűvé, akik mintegy az elmúlás gondolatától megérintve élnek, általánosan jellemzi Krúdy kulináris elbeszéléseit.² Akár az ötvenéves pincér álmodik arról, hogy a kedvére való, régi vágású pasasér személyében egy temetésrendezőt lát vendégül (*A pincér álma*), akár az öregedő Szindbád indul fia társaságában egy ígéretesnek tűnő sült kacsra felkutatására (*Útnak, szónak, házasságról való tanácskozásnak nincs vége*), akár a szívbillentyűivel küzdő P. E. ezredes fogyasztja el utolsó ebédjét az Arabs Szürkénél (*Utolsó szivar az Arabs szürkénél*), mindenütt megjelenik a halálra vonatkoztatott szereplői reflexió. Az elmúlás reflektáltságának mélysége ugyan szereplőnként változó, de a halál-értelmezés általában nem nyer meditatív színezetet, ahogy Krúdy elbeszélői modorától is idegen az értekező nyelv, a beszédmód fogalmi elvontsága. Jóllehet sem a szereplői szólamokat, sem az elbeszélői hangot nem jellemzi a reflexió kifejtettsége, elmélyült összetettsége vagy egyedisége, jelenléte aligha vonható kétségbe. A reflektálás azonban többnyire nem gondolatfutamokban, hanem magában az evés rituális cselekvéssorában s talán még inkább az ételekhez fűzött kommentárokból nyilvánul meg. Ami az élet és a halál dolgairól tematikusan elhangzik, alig haladja meg a közkeletű életbölcsesek szintjét: az elmúlás megélése nem a szereplők (nem létező) bölcséleti rétegzettségű eszmefuttatásaiban, hanem az étel (az élet) ízeihez fűződő gazdag viszonyukban fejeződik ki.

Krúdy étkező figurái többnyire nem különleges személyiségek, s általában az elfogyasztott ételek sem ínycsiklikások. Ezek a középkorú úriemberek kissé közönségesek: szürcsölik a levest, zsebből veszik elő a bicskát és az erős paprikát, kedvtelve turkálnak szájukban hatalmas tölgyfa fogpiszkálójukkal. Alakjukat tehát – ahogy az Krúdy prózájában megszokott – a komikus és

¹ Néhány egy tárgykörben megjelent fontosabb publikáció: FÁBRI ANNA, *A kocsma lovagjai* = Uő., *Ciprus és jegénye*, Magvető, Bp., 1978, 275-346; FÜLÖP LÁSZLÓ, *Változatok gasztronómiai témára* = Uő., *Közelítések Krúdyhoz*, Szépirodalmi, Bp., 1986, 175-212; EISEMANN György, *Az emlékezés ízei. Krúdy Gyula mnemotechnikájáról*, Pannonhalmi szemle, 1996/4, 97-105; KEMÉNY GÁBOR, *Erotika és gasztronómia egy kései Krúdy novellában* = Uő., *Bevezetés a nyelvi kép stílisztikájába*, Tinta Könyvkiadó, Bp., 2002, 184-190; DÉRCZY Péter, *A „nagy zabálás” mitológiája. Krúdy Gyula gasztronómiai tárgyú műveiről*, Alföld, 2007/9, 97-104.

² Hasonló belátásra jutott FÁBRI ANNA (*I.m.*, 321.) és FÜLÖP LÁSZLÓ is (*I.m.*, 209.)

elégikus nézőpont egyaránt érinti, gyakran groteszk módon kiélezett formában. A figurák szájából elhangzó életbölcsesek közhelyszerű jellege tehát részben ennek a humor és irónia között egyensúlyozó látásmódnak tudható be. Ugyanakkor aligha véletlen, hogy az elbeszélések narrátori szövegei sem lépnek túl a reflexiónak ezen a szintjén az élet és a halál természetéről beszélve. Az olvasó akár azzal a magyarázattal is beérheti, hogy Krúdy poétikája nem mutat affinitást az esszészerű beszédmód iránt. Az okokat kereshetjük azokban az irodalmi hagyományokban, amelyekhez Krúdy poétikája kapcsolódott, vagy akár összefüggésbe hozhatjuk a kortárs európai próza iránti szerzői érdeklődés hiányával is. Lehetséges, hogy az ilyen és ehhez hasonló okok felemlítésekor nem járunk nagyon távol az igazságtól, ugyanakkor Krúdy írásművészetének mélyebb megértését szem előtt tartva talán mégsem érhetjük be ennyivel. Feltűnő ugyanis, hogy ez a korántsem szófukar írói nyelv milyen gyorsan elhallgat annak közelébe érve, ami az életmű – legalábbis egyik – középpontját alkotja. Ha Kosztolányi némi túlzással elmondhatta önmagáról, hogy egész művészete egyetlen dologról szól, arról, hogy meg fog halni, e mondat valamely parafrázisát akár Krúdy szájába is adhatnánk. Talán kevésbé a tapasztalás személyessége kapna hangsúlyt egy ilyen képzeletbeli önértelmező mondatban, mint Kosztolányi esetében, s vélhetőleg a megismerésvágy, a titokfejtés sem tartozna e halálra függesztett tekintet jellemzői közé, a végesség tudata azonban nagy hangsúlyt kap az életműben. A kulináris elbeszélések haláltudata nem igazán a szubjektív önreflexió szintjén mozog, inkább egyfajta kollektív jelleget hordoz. A halálnak nem az egyedisége domborodik ki, hanem a pusztító ténye, amely alapjaiban határozza meg az élethez való viszony jellegét. Krúdynál az elmúlás olyan történés, amelynek nincs jelentése, értelme vagy tartalma, olyan – alapvetően interpretálhatatlan – tény, amelynek tudata a létezés értelmetlenségének s minden érték eredendő relativitásának gondolatát hívja elő. A Krúdy-próza viszonya a halálhoz talán úgy foglalható össze, hogy miközben a narráció mérhetetlen jelentőségét hangsúlyozza, egyszerre jelzi: nincs mit beszélni róla. Tényét nem tudja eltörölni semmiféle róla folytatott beszéd, ezért valójában értelme sincs az ilyen próbálkozásnak. A halál feladványának nincs megoldása, a faggató tekintet nem juthat semmiféle eredményre. Mintha azt sugallná a kollektív bölcsesek enyhén ironikus újrafelhasználása az elbeszélések szövegében, hogy bátran adjuk át magunkat a közterek fordulatainak, hiszen többet az emberi gondolkodás legnagyobb erőfeszítései sem nyújthatnak e tárgyban, mivel magáról a halálról emberi nézőpontból semmi érdemleges nem mondható. Az elmúlás közhelyes, unalmas, nevetséges ténye még csak nem is titok, nincs mit szóra bírni benne.

A kulináris elbeszélések „hősei” mégsem a végérvényesen kiábrándultak, a gyógyíthatatlan gyomorbetegek, a cinikus kibicek, akik megeszik a többi vendég étvágyát. Privát úrnál sokkal vonzóbb alakként állítja be az elbeszélés a Vendelin pincér gondoskodását élvező vidéki úriembert (*Isten veletek, ti boldog Vendelinek*), ahogy Szortiment szerkesztő úrnál is többre becsüli a kerületi kéményseprőt (*Böske, a szerkesztőség pesztonkája*), s ahogy Stranzkit is lényegesen kisebb empátiával kezeli, mint Pista urat (*Boldogult úrfi koromban*). A cinikus kiábrándultak valójában nincsenek igazán otthon a vendéglőkben, mások étkezését figyelve élésködő vagy ünneprontó szerepben jelennek meg. Loncosnak *A kidobott vendég* című novella címszereplőjének a rokonai űk, akiknek hozzá hasonlóan kevés keresnivalójuk van a kiskocsmákban. Az igazi vendégek azok, akiket az elmúlás tudata nem foszt meg teljesen étvágyuktól, életvágyuktól. Ezek az idősödő úriemberek szertartásos cselekvéssorok segítségével ébresztgetik gyomoridegeiket. Rituális mozdulatok és a pincérrel a beavatottak nyelvén folytatott párbeszéd révén igyekeznek új lendületet adni lanyhuló életkedvüknek. Megfontolt módszerességgel próbálják az evést az étellel való találkozás kivételes ünnepévé formálni. Az étel mintegy alkalmat jelent számukra, hogy a haláltudat és a vele rokon „életunalom” állapotából az életkedv irányába mozduljanak. Az étkezés az emlékezés és a fantázia létesítő ereje révén³ az élet sokszínűségének képzetét teremti meg. A mulandóság perspektívájából mutatkozó egyformaságra az élet változatosságának látványa/illúziója rajzolódik rá. Minden étel új ízt, új színt, új élményt és hangulatot hoz magával. Valószínűleg ez az

³ Az étkezés az emlékezés és a fantázia összefüggéséről részletesebben lásd. GINTLI TIBOR, „*Valaki van, aki nincs*”. Személyiségbeszélés és identitás Krúdy Gyula regényeiben, Akadémiai Kiadó, Bp., 2005, 92-99.

oka annak, hogy a kulináris elbeszélések hősei rendszerint annyi fogást kebeleznek be, amennyi egy kisebb társas összejövetel számára is elegendő volna. Ezek a rituális szertartásossággal étkező vendégek azonban nem csupán sokat esznek, hanem gyakran még többet beszélnek. Az egyes fogások elkészítésére vonatkozó megjegyzéseik, az ételek változatos, színgazdag leírása és történetekké kerekedő emlékképek előadása során beszédmódjuk gyakran költőivé válik, akárcsak a narrátor nyelvhasználata. A szereplők tehát másodlagos elbeszélőkként lépnek fel, s színes „mesemondásuk” arra hivatott, hogy elterelje figyelmüket az elmúlásról. Az étkezésbe és az elbeszélésbe való belefeledkezés, illetve a kissé mesterkélt szertartásosság úgy működnek a szövegekben, mint az életkedv és a halálfélelem metaforái.

Ha a szereplők viselkedését és elbeszélői stratégiáit valóban a most leírt módon jellemezhetjük, kézenfekvőnek tűnik az a megállapítás, hogy az elsődleges és a beékelte elbeszélés között rendszerint analógiák mutatkoznak. Nemcsak az idősödő úriemberek beszédmódját jellemzi a mulandóság tudatának időleges elfedése, hanem Krúdy narratív technikáját is. Az életunalom rezignált monotonijának hátterére a fantázia játéka, az erőteljes képiségű, meglepő hasonlatok, regényes cselekmény-fragmentumok, műfaj-imitációk tarka mintázata rajzolódik rá.

Az utóbbi évek Krúdy-recepciójában gyakran megkérdőjeleződött a hangulat fogalmának alkalmassága e próza értelmezésére. Voltak, akik elméleti tisztázatlanságát kifogásolták, mások pusztán az egykorú kritika kliséjének reflektálatlan átvételét látták benne. Magam úgy vélem, hogy aligha mondhatunk le a hangulat fogalmáról Krúdy poétikájának interpretálásakor. Nemcsak azért, mert az elbeszélői szólam a szövegekben rendre e fogalom segítségével jellemzi a szereplőket, helyzeteket, emlékképeket, sokkal inkább azért, mert a haláltudattól, az életunalomtól az életkedvig (és megfordítva) tartó mozgás a hangulat segítségével írható le. E kettő állandó váltakozásának nincs kirajzolódó folyamata vagy alakulástörténete sem az életmű egészében, sem az egyes szövegekben, csupán szabálytalan ritmusa. Nem egymásra következő, egymásra rétegződő belátások vezetnek egyiktől a másikig, hanem véletlen impulzusok, a „kósza kedv” ingadozásai szabják meg váltakozásukat. Krúdy prózájában a halál szimpla evidenciája meghaladhatatlan határvonal, e belátás unalmától az életöröm – vagy az életöröm iránti nosztalgia – irányába lendül ki az elbeszélés érzelmi ingája. Ez az oszcilláló mozgás hívja létre a monotonia és változatosság nyelvi alakzatainak váltakozását. Krúdy impresszionizmusának ez a létezés izolt szakaszokra, hangulatokra bontó, a folyamatszerű átalakulást mellőző szemléletmódja a legjellegzetesebb sajátossága.

Ezen a ponton egy újabb párhuzam kínálkozik a kulináris elbeszélések narratív technikái és a Krúdy-életmű poétikai jellegzetességei között: az ismétlődésre, a látványosan repetitív jellegre gondolok. Amikor a fentiekben monotoniaról írtam, nem csupán a szövegekben megjelenített állapotszerű helyzetek egy változatát értettem ez alatt, hanem a szövegek önismétlő jellegéből fakadó olvasói tapasztalatot is. Miért válik Krúdy életművének egyik leglátványosabb vonásává az állandó ismétlés? Csupán az író és az újságíró szerepkörének speciális összefonódása miatt? A századelő sajátos profizmusa, illetve a költséges életmód finanszírozásának szükségéből fakadó teljesítménykényszer nyilván nem kis szerepet játszott abban, hogy Krúdy műveit akár parafrázisok soraként is értelmezhetjük. A probléma azonban aligha írható le csupán a sorozatgyártással óhatatlanul együtt járó önismétlés kategóriájával. Ha szemügyre vesszük a kulináris elbeszéléseket, azt tapasztalhatjuk, hogy az ismétlődés több szinten érvényesül bennük. Egyrészt a szövegek között mutatkozó iterációkra figyelhetünk fel: cselekményelemek, szituációk, alakok és szófordulatok toposzszerűen térnek vissza. Másrészt az ismétlés az egyes elbeszéléseknek is jellegzetes poétikai alakzata: az ételek gyakran hosszúra nyúló sora az ismétlés és a variáció elve szerint szerveződik. A fogások rendelésekor általában hasonló párbeszéd zajlik vendég és pincér között (figyelmeztetés a helyes elkészítés módjára, gyanakvó kérdések a nyersanyag minőségéről, származási helyéről, beszerzésének idejéről stb.),⁴ amit minden egyes fogás esetében részletező leírás követ, míg az ételek szemléléséhez, elfogyasztásához rendre emlékképek felidézése kapcsolódik. Ugyanakkor a mozdulatok, a szereplői beszéd, az evés rituális jellege minden egyes

⁴ A rendelési játékokról lásd. FÜLÖP LÁSZLÓ, *I.m.*, 189-190.

mozzanatot már önmagában is ismétlésként állít elénk. A szertartás jellemzője, hogy éppen változatlansága hivatott szavatolni ünnepélyességét.⁵ Ezt a ceremoniális jelleget a narráció – a Krúdy-szövegek ismert, nézőpontokat ütköztető poétikájának megfelelően – gyakran ironikus perspektívába helyezi. Nemcsak az életből való rituális részesülés komolyságának, hanem a túlzott fontoskodás komikumának látószögét is felkínálja. A szertartásosság így az ünnep mesterséges kreálásaként is megközelíthetővé válik. Pista úr asztaltársasága a Dorottya napot önhatalmúlag félhivatalos ünnepé emeli, s rituális veszekedések sorával igyekszik kitölteni időt (*Boldogult úrfi koromban*), a kulináris elbeszélések hősei valamennyien ilyen mesterséges gesztusokkal igyekeznek tartalmat adni az időnek. A rituális gesztusok ebben az összefüggésben olyan pótcselekvéseként foghatók föl, melyek a hiányt igyekeznek elfedni. Az ismétlés másfelől az állandóság, az időtlenség illúzióját hivatott kelteni. Az elmúlástól megérintett szereplők igyekeznek megállítani az időt, amint ez a Pista úr asztaltársaságához tartozó Burg báró sajátos mutatványában is kifejeződik, amikor is hipnotikus álomba delejezi az idő múlását, az új nap érkezését jelezni hivatott kakast. Az időtlenség illúziójának ez a felkeltése azonban csak átmenetileg, izolált hangulatok erejéig terelheti el az elmúlásra irányuló figyelmet. Burg báró kakasa a regény végén felébred, és csőrével véresre veri az idő megállításával próbálkozó úriember homlokát.

A Krúdy-próza önismétlő jellege tehát egyfelől maga is az állandóság, a változatlanság, egyfajta időn kívüliség képzetét kelti, amit éppen az időbeliség, a mulandóság hangsúlyozása ellenpontos. Másrészt az életunalom, a haláltudat és a vele szembehelyezett életöröm állapota között nincs folyamszerű átjárás csak egymásra következés. A halál unalmas tény, amelyről elterelődhet a figyelem, de e másik állapot nem értelmezi át az előbbit, nem teszi tartalmasabbá, pontosabban nem szünteti meg tartalom nélküli voltát. Rögzített állapotok váltakoznak egymással, melyben az alakulásra, változásra nincs (vagy alig van) mód. Marad tehát az ismétlődés, nemcsak mint szövegalkotó alakzat, hanem úgy is mint az életmű szerveződésének módja.

Az Ady-féle létprobléma ismeretében úgy tűnik, bizonyos összefüggés mutatkozik a két szerző életművének látványosan önismétlő jellege között. Ady a látnokköltői szerepet úgy igyekezett érvényre juttatni, hogy eközben eredendő kétely érintette műveiben a transzcendencia létét. Ez a feladványt ugyanúgy nem lehet megoldani, mint Krúdy műveiben a mulandóság érzete által keltett életunalom és az életöröm ellentmondását. E két életmű tehát bizonyos mértékben körbe jár, ami elvi szempontból ugyan nem szükségszerűen jár együtt esztétikai hiányosságokkal, de az adott két szerző esetében aligha vonható kétségbe, hogy az önismétlésnek negatív vonatkozásai is vannak. Műveik nagy dózisban történő fogyasztása az olvasói érdeklődés érzékelhető lanygulását idézi elő. Bár Krúdy prózájának nyelvi bravúrai és iróniára való hajlama miatt önismétlő szövegei elfogadóbb olvasói magatartásra számíthatnak, mint a pátosz beszédmódját erőltető Ady-versek, némely sztereotip megoldásaiba olykor mégis belefáradunk. Az ismétlődés monotóniáját talán mindkét életmű estében enyhíthette volna a szövegek poétikai önreflexiója, amely egyik lehetséges útja annak, hogy az állandósult létprobléma ne automatikusan hívjon elő rögzült poétikai eljárásokat, de erre az esztétikai öntükrözésre sem Ady lírai beszédmódja, sem Krúdy narrációja nem mutatott nagy hajlandóságot.

⁵ Vö. DÉRCZY Péter, *I.m.*, 102.

VASADI PÉTER

Opál beszéd

Nincs arra semmi
biztosíték, hogy jön.
Mint falra salétrom,
életemre kiverődik a
várakozás; nem fogják
lesöpörni.
Elnevetem magamat.
Ez most válasz
a csöndre. Ami ön-
maga titka, noha
mindig újra üres.
Benne – karfátlan – ülök.
Csak ki ne vessen.
Az, olyan, annyi ma is,
mint amikor először
ért papírhoz a tollam.
A többi párka-kezek
szötte meglepetés.
Türkiz lelki folyondár.
Sebesen forgó
noosz-szféra-rulett.
Csillagrend, szótenger.
Szerelmes értelem-évad.
Sejtelem-tény-labirintus.
S magam is, aki élem
az én-t, s tagadom.
Kivetettség, végre meg-
értettem: ez az
egyetlen meleg otthon.
Ahogy rámgőzöl a sötét.
S fél a világosságtól,
mi szétlökve izzó ereit,
nem tűri a derengést,
a fölszabadító reggelt,
bontakozó panorámát.
Elviseli az éj sűrű
húsát, s csontvázként
beleáll. Hordja. Csak
ezt a Lét-metszette
sebet, ezt az ezüst-
ajkú kiáltást akarom.
Kontrában élek, füttyre
éberem, szimatolva, mint
a vadászeb.

VASADI PÉTER: *Opál beszéd*, Budapest, 2010, Tipp Cult Kft, P'ART KÖNYVEK

JELENITS ISTVÁN

EGY VILLANÁS A HÚSVÉT FÉNYÉBŐL

Ószövetségi idézetek és utalások a szenvedéstörténetben

Az Egyház nagypéntekre és húsvétra vonatkozó hitének valószínűleg az a legrégebbi ránk maradt megfogalmazása, amelyet Szent Pál jegyzett föl az 1Kor 15,3-5-ben: „Krisztus meghalt bűneinkért az írások szerint, eltemették és föltámadt a harmadik napon az írások szerint, megjelent Kéfásnak majd a tizenkettőnek...” Ezt a mondatot nem maga Pál fogalmazta, hanem közismert s közhasználatban levő hitvallási formulaként idézte. Érdekes megfigyelnünk, hogy az események rögzítéséhez („meghalt, eltemették, föltámadt, megjelent”) már itt hozzákapcsolódott azok teológiai értelmezése is, mégpedig legszembeszökőbben két határozóval: az egyik a *bűneinkért* szó, amely Jézus halálának céljára, illetőleg eredményére utal, arra, hogy Jézus halálával megváltott minket a bűnből. A másik az „az írások szerint” szókapcsolat, amely viszont azt tanúsítja, hogy ami Jézussal történt, az nem Isten szándékainak összeomlását, nem Isten vereségét jelenti, hanem épp ellenkezőleg, azoknak végső, váratlan beteljesedését. Ez az utóbbi gondolat az apostoli Egyház számára legalább olyan fontos volt, mint az előbbi. Az Apostolok cselekedeteiben olvasható prédikációk, amelyekben valószínűleg az ősegyház igehirdetésének történeti szempontból is megbízható emlékei maradtak ránk, a „bűneinkért” gondolatot még nem juttatják érvényre, de azt hangsúlyozzák, hogy Jézus „Isten előretudásának pontosan kicövekelt tervei szerint” került azoknak kezébe, akik aztán halálra adták (2,23). „Isten előre meghirdette minden prófétájának szája által, hogy az ő Krisztusa szenvedni fog, s (ezt a szándékát) így be is teljesítette” (3,18).

Ha erre gondolunk, jobban megértjük, miért van olyan sok ószövetségi idézet és utalás a szenvedéstörténetben, vagyis az Evangéliumoknak azokban a szakaszaiban, amelyek Jézus elfogatását, kihallgatását, meghurcoltatását és megfeszítését beszélik el. Ezeket az idézeteket mi, huszadik századi olvasók sokszor csak terhes díszítőelemnek látjuk. Pedig a mai költő is távlatokat tud nyitni verse mögé hasonló idézet- s utalás-sorozattal. Olvassuk például Babits versét, *A könnytelenek könnyeit*:

Szakadjatok ki, bús szavak!
Sem élet, sem halál:
egy örült nemzet eleven
megnyílt sírjában áll.

Már a versforma is a *Szózat*ot idézi, de a tizenhét szakaszos költemény fontos szavakkal, szókapcsolatokkal újra és újra valóságosan ráfut Vörösmarty szövegére. S ez nem fölösleges disz, ünnepélyesség, hanem Babits legfőbb költői mondanivalójának kifejezője. Ilyesféle a helyzet a szenvedéstörténet (s általában a Biblia) idézeteivel, utalásaival kapcsolatban is.

Sőt a szenvedéstörténetben nemegyszer egyenest az látszik valószínűnek, hogy nem az idézeteket „hordták rá” díszítő-értelmező elemként egy már korábban meglevő passiótörténetre, hanem megfordítva. Előbb lehetett egy idézetgyűjtemény, amely egyszerűen felsorolta az Ószövetségnek a szenvedő igazra, Isten emberére vonatkozó néhány passzusát, s ezeket nem Jézus szenvedésének egyik vagy másik mozzanatára vonatkoztatta, hanem általában kijelentette róluk, hogy a nagycsütörtök estétől nagypéntek délutánig tartó eseménysorban beteljesedtek. Csak később építették föl a mai, folyamatos elbeszéléssé kerekedő passiótörténetet; talán nem is mindig tényleges történeti emlékek alapján, hanem inkább ezeknek az idézeteknek sorozatából. Jézus szenvedését és halálát nem közvetlenül, hanem ezeknek az ószövetségi idézeteknek tükrében akarta

át- meg átélmélkedni az apostoli Egyház, mert főként az érdekelte, hogy mi történt nagypénteken, nem az, hogy hogyan játszódtak le ennek a világ fordító napnak az eseményei.

A szenvedő igazról szól például a 27. zsoltár, s így kezdődik: „Világosságom és üdvösségem az Úr, kitől félnék? Életem oltalmazója, kitől rettegnék? Ha rám törnek a gonoszok, hogy elveszítsenek, elleneim és ellenségeim megtántorodnak és a földre zuhannak. És ha hadsereg áll is velem szemben, szívem akkor sem remeg. Ha harcra kelnek ellenem, akkor is bizakodom.” A 35. zsoltár első sorai pedig így hangzanak: „Szállj perbe, Uram, azokkal, akik velem vitáznak, győzd le azokat, akik ellenem harcolnak. Ragadj fegyvert és pajzsot, kelj föl védelmemre. Vess lándzsát és dárdát üldözőim ellen. Mondd lelkemnek: Én vagyok üdvösséged! Vesszenek dicstelenül, akik életemre törnek, hátráljanak meg szégyenletesen, akik gonoszat forralnak ellenem.”

Ez a két zsoltárrészlet bizonyosan hatott annak a jelenetnek a megfogalmazására, amelyben János Jézus elfogatását ábrázolja (18,1-9). Ha ezt összevetjük a szinoptikusoknál olvasható megfelelőjével, egyszerűen sajátos eltérésekre leszünk figyelmesek. Jánosnál ez a jelenet monumentálissá vált: Jézus ellen rómaiakból és zsidókból álló valóságos kis hadsereg vonul ki, amelynek Júdás nem is kalauza, hanem már-már vezére. Megérkezésükkor Jézus magához ragadja a kezdeményezést. Előbb kérdez, aztán kinyilatkoztatja magát: „Én vagyok.” Ez a bemutatkozás sokkal súlyosabb, mint gondolnánk: egész a Jahve névig villan, ő az, „Aki Van”. S hogy valóban, arról az kezeskedik, hogy ez a bemutatkozó, kinyilatkoztató formula újra meg újra előfordul a negyedik Evangéliumban – központban a 13,19-cel, amelyben lábmosás után jelenti ki Jézus apostolainak: „Előre megmondom, mielőtt megtörténne, hogy amikor megtörténik, higgyétek, hogy Én Vagyok.” Magában az elfogatási jelenetben még egyszerű jelentkezésnek is tarthatnánk azt, amit Jézus kimond. De az ellene fölvonulók épp ennek a szónak hallatára „meghátráltak, és a földre rogytak”, akárcsak a szorongatott igaz ellenségei a két idézett zsoltárrészben. Jézus most el is mehetne, de inkább ismétli a kérdést, a kijelentést, s felszólítja a fegyvereseket, hogy őt magát fogják el, de övéit engedjék szabadon. Ha azt gondolnánk, hogy a negyedik Evangélium szerzője a jelenetnek megrajzolásakor mintegy helyesbíti a szinoptikusok beszámolóját, mondjuk, saját, pontosabb emlékei alapján, akkor aligha járnánk helyes nyomon. Épp az ószövetségi utalás árulja el, így János egyszerűen más vonatkozásrendszerbe állította be ezt a jelenetet, mint a szinoptikusok. Az isteni fönségben megnyilatkozó Üdvözítővel szinte az egész hitetlen Kozmoszt állította szembe, azért volt szüksége a rómaiakra is. Ebben a képben aztán nincs helye a vérrel verejtékező magányos órák vergődő imádságának, amely mögött – a szinoptikusoknál – sajátos ószövetségi háttér áll: „Halálosan szomorú a lelkem” (Mk 14,34 vö. Zsolt 42,6 és Jón 4,9; a görögben: „jogosan szomorkodom mind a halálig”). Júdás csókjáról sem eshetik szó, hiszen Jézust nem kell keresni, egyértelműen kiválik apostolai közül. Előkerül azonban itt is Simon Péter kardja, s egészen váratlanul a hozzá intézett figyelmeztetésben előkerül a kehely-metaphora is: „Tedd hüvelyébe kardodat! Ne ürítsem ki a kelyhet, amelyet az Atya adott nekem?” (18,11)

Ha megkérdeznék, hogy a két elfogatási jelenet közül melyik állhat közelebb a történelmi valósághoz, habozás nélkül a szinoptikusokéra szavaznánk. De valójában ez a kérdés nem egészen indokolt, s ez az „értékelés” meglehetősen félrevezető. Az evangélisták itt sem arra törekedtek, hogy részleteiben megbízható beszámolót szerkesszenek a nagycsütörtök este eseményeiről, hanem egyszerűen azt akarták szemünk elé állítani, hogy Jézus szenvedéstörténetében – egészében véve – azok az ószövetségi jövendölések teljesedtek be, amelyek a szenvedő igazról, Isten emberéről szólnak. Illetőleg még pontosabban: hogy Jézus szenvedése beleillik ezeknek a „passióknak” a sorába, beteljesedett benne az a „vonat”, amelyet maga az Ószövetség nem is föltétlenül tekintett profetikus jellegűnek, s nem vonatkoztatott a Messiásra. János ért ahhoz, hogy már a szenvedés eseményein is átcsillantsa a megdicsőülés diadalfényét. Ezt teszi az előbb elemzett elfogatási jelenetben is. Ez az ábrázolás aligha felel meg a történelmi valóságnak, de mégsem indokolatlan, hiszen a passióra húsvét következett, s ez a „diadalfény” a húsvét ragyogásának elővételezője. Aki nem a részletek igazságát keresi, hanem az egészét, az megteheti, hogy már a Getszemániban úgy állítsa elé Jézust, mint aki győzelmi útra indul.

Miért érdemes mindezt tudnunk s újra meg újra meggondolnunk a szenvedéstörténet olvasása közben? Ma megszoktuk a direkt ábrázolást, a sajtó, a televízió, vagy akár a képzőművészet, a film

meg az irodalom dokumentatív pontossággal szembesít az emberi fájdalommal, megaláztatással. A Szentírás nem erre törekszik. Nem mintha elborzadna a látványtól, vagy meg akarná kerülni a témát. Amint a misében megcsodálja Pilinszky János „a papok csillagmozgását, a ministránsok gyerekes fegyelmét... és a szépen hímzett ruhákat”, s azt mondja, hogy „a világnak talán legvéresebb drámáját egyedül ezzel a tiszta ellentmondással lehetséges fölidézni”; ugyanúgy a szenvedéstörténet is áttételekkel dolgozik, tiszteletből az esemény s az emberi szív fölfogóképessége iránt. A szenvedéstörténetet nem egyszeri, „szívszakasztó” olvasmánynak szánták, hanem a hívő ember s az Egyház életét végigkísérő olvasnivalónak, amely épp tartózkodásában alkalmas arra, hogy akár naponta elővegyük.

Az sem érdektelen, hogy ez az elbeszélésmód eltéphetetlenül beleszővi Jézus szenvedéstörténetét az emberiség szenvedéstörténetébe. Emlékeztet arra, hogy Jézus a mi sebeinktől sebesült, a mi halálunkat, keresztyűnkét vállalta. Hiszen szenvedését, halálát olyan szavakkal lehet elmondani, amelyek eredetileg emberek kínjának, halálának elmondására szolgáltak. Nemcsak értünk halt meg, hanem velünk is, s ezzel a mi kínunkat, megtöretésünket is a megváltás eszközévé tette.

(213-217. o.)

A missziósparancs

(Mt 28,16-20)

Máté egyetlen hatalmas jelenetbe foglalja mindazt, amit a Föltámadott Jézusról el akar mondani. Ezzel a jelenettel fejezi be Evangéliumát.

Először néhány takarékos vonás a környezet fölidezésére. A többi evangélista Jeruzsálembe helyezi a húsvétot követő eseményeket. Máté Galileába vezet: ez az apostolok szűkebb hazája, Jézus föllépésének környezete, ehhez a tájhoz fűződnek első ismerkedésük emlékei. Hegyre érkezünk. Máténál megkülönböztetett szerep jut a hegyeknek, erről a megnevezhetetlen csúcsról átlátunk a kísértés meg a színeváltozás hegyére, az sem lehetetlen, hogy ugyanazon az ormon játszódik le mind a három esemény. A későbbi zarándokhagyomány próbálta azonosítani ezeket a hegyeket, Máté azonban nem azt akarja, hogy olvasói fölkeressék az elbeszélte események színhelyét, inkább ideális környezetet teremtsen, amelynek elsősorban eszmei jelentősége van. Amint a hegyi beszéd is csak nála hegyi beszéd, Lukácsnál egészen kifejezetten „sík terepen” hangzik föl a megfelelője (6,17).

A föltámadott Jézus megjelenéseiről hitvallásszerű, tömör s ősrégi beszámolót őrzött meg a korintusiakhoz írt első levél. Már abban is azt olvashatjuk, hogy ezek a megjelenések főként „Péter meg a tizenkettő” előtt történtek (15,5). Az evangéliumi elbeszélések is megegyeznek abban, hogy a húsvét minősített tanúi az apostolok. Máté beszámolója szerint a „tizenegynek” kell a Jézustól előre kijelölt hegyre mennie, hogy ott része legyen a Föltámadottal való találkozásban. Ha ők Jézus új választott népének, az új Izraelnek, az Ekklesiának sarokkövei, szükségszerű, hogy a húsvétról s Jézus további szándékairól egészen sajátos módon megbizonyosodhassanak, hiszen mindarra, amiben eddig részük volt, a húsvét fénye veti a végső világosságot, s ez jelöli ki jövődő hivatásukat is.

„Amikor meglátták...” Ez a jelenet is a *látás* tapasztalatával kezdődik. Máté semmit sem mond arról, hogy milyenek látták az apostolok Jézust. Legföljebb közvetve érzékelteti, hogy ez a vizuális tapasztalat önmagában is lenyűgöző: az apostolok fölismerik Jézust, de nyomban „leborulnak” előtte, mint ahogyan leborultak a bárkában a vihar lecsendesítése után (14,33), vagy ahogyan leborultak a kisded Jézus előtt a napkeleti bölcsek (2,11), a csodatevő előtt a csodáért esdeklők (8,2; 15,25 stb.). Annál meglepőbb, hogy itt, az előkészített és pazar találkozásban megjelenik a kételkedés mozzanata. A magyar fordítás igyekszik elhárítani az ellentmondást: „leborultak előtte, bár előbb néhányan kételkedtek.” A görögben nincs alapja ennek az időrendi megkülönböztetésnek. A Tamás-téma villanásnyi jelentkezése ez. Annál megrendítőbb, mert kifejtetlen és feloldatlan marad, odasimul az öröm meg a hódolat tényeihez.

„Jézus közeledvén hozzájuk...” Érintésről itt nem esik szó (mint a Tamás-jelenetben), de ez a finom közeledés talán mégis válasz a kételyre. Nem a haragé, a méltatlankodásé, hanem a szereteté. A tavon Jézus korholta apostolait: „Mit féltetek, kicsinyhitűek?!” (8,26), most, amikor az Atya hatalmába öltözötten jelenik meg közöttük, nem veszi rossz néven kételkedésüket. Talán még tiszteli is. Az embernek joga van ahhoz, hogy ne egykönnyen ocsúdjék gyászából, hogy az örömtől ne hagyja rögtön meggyőzetni magát.

„Megszólította őket.” A húsvéti tapasztalat legrégibb, hitvallásszerű megfogalmazása, amelyet már félig-meddig idéztünk is a korintusiakhoz írt első levélből, nem tudósít arról, hogy a választottai előtt megjelenő Jézus beszélt is. Annyit mond csak róla, hogy „megmutatkozott”. Az evangéliumi beszámolók viszont mind arról értesítenek, hogy a Föltámadott meg is szólalt. Ha érvet keresünk ezeknek az evangéliumi elbeszéléseknek „védelmére”, okkal hivatkozhatunk arra, hogy Szent Pál sem tagadja azt, amit ezek állítanak, legföljebb említetlenül hagyja, s ez egy rövid, hitvallásszerű formulában talán nem meglepő. Kétségtelenül meggondolkodtató viszont az a tény, hogy a különböző evangéliumi beszámolókból nem emelkedik ki egy vagy két határozott mondat, amelyet egyöntetűen a Föltámadott kijelentéseként tartana számon minden hagyomány. Azok a biblikusok, akik óvatosan megmaradnak a Szent Pál-i szöveg szintjén, nem alaptalanul gondolják azt, hogy a Föltámadottnak nem is kellett megszólalnia, alakja, megjelenése önmagában is beszédes volt, s az apostolok a vizuális tapasztalatuk révén is meggyőződhetek arról, hogy Jézusnak korábban mondott szavai igazolódtak, beteljesedtek. Nem lehetetlen, hogy ezt a fölismerést tükrözik aztán a maguk módján az evangéliumi elbeszélések.

Mindenesetre azok a mondatok, amelyeket Máté a Föltámadott ajkára ad, különösen ünnepélyesek, alkalmasak arra, hogy az egész Evangéliumnak végső összefoglalói legyenek. „Minden hatalom nekem adatott a mennyben és a földön.” Ebben a rövid szövegben négyszer is fölhangzik a *minden* szó: „minden hatalom – minden népet – mindent, amit parancsoltam – mindennap”. Ez a teljességre utaló szó négyszeres ismétlődésével nagyon világosan érvényre juttatja az egész jelenet egyetemességét. A „menny/ég és föld”: az a mérce, amellyel a Szentírás megfoghatóvá teszi Isten nagyságát. „Kezdetben teremtette Isten az eget és a földet” – hangzik a hatnapos teremtéstörténet és a Biblia első mondata. „Nagyságoddal telve ég s föld” – visszahangzik rá a Te Deum zsoltáros szövege. Ebben a vonatkozásrendszerben kapja meg igazi értelmét Jézus kijelentése is.

Az „adatott” szó nyilvánvalóan az Atyára utal. Azzal a „passivum divinummal” van itt dolgunk, amely a Jézus korabeli zsidóság nyelvhasználatában oly gyakori volt, s amelyet valószínűleg Jézus maga is szívesen használt. Legvilágosabb párhuzam hozzá a Mt 11,27: „Atyám mindent átadott nekem.” Ellenképként viszont mögé kívánczik Jézus megkísértésének történetéből az a jelenet, amely Máténál lezárja a kísértések sorát (a hegymon!). Ott a Sátán mutatta Jézus elé „a világ minden országát” ezekkel a szavakkal: „Mindezt neked adom, ha leborulsz és imádsz engem” (4,8-9). Amit a Sátántól nem akart elfogadni, azt végül megkapta az Atyától, aki valóban Ura a mindenségnek.

Mindebből már kiviláglik, hogy a Föltámadott isteni fönségben jelenik meg a tizenegy előtt. Nemcsak újra él, hanem a földi lét szolgálai állapotából átlépett az Atyával való egyenlőség állapotába. Ezt írja le másutt az apostoli hagyomány a Zsoltár szavával, hogy „ül az Atya jobbán” (Mt 22,48; 26,64 vö. ApCsel 7,56 stb.). Hogy Jézus így „hatalomba lép”, az nemcsak az ő megdicsőülését jelenti, hanem a végidő, az eszkaton kezdetét is. Lukács elkülöníti egymástól a föltámadás és a megdicsőülés mozzanatát, olyannyira, hogy időben is distanciát teremt közöttük, a húsvét és a mennybemenetel közé iktatott negyven napot. A többi húsvéti beszámoló nem él ennek a megkülönböztetésnek a lehetőségével: itt Máténál is a már megdicsőült Jézus jelenik meg az apostolok között.

De térjünk hát vissza Máté szövegéhez! A teljhatalomra utaló kijelentés mint roppant alapzat hatalmas épületként hordozza a missziós parancsot. „Minden népet”: ez a kifejezés nem csupán a pogányokra vonatkozik, hanem bele kell érteni Izraelt is. Igaz, az Ószövetség a pogányokat emlegette „nemzetek” gyanánt, de az evangéliumi hagyományban – és éppen Máténál is – egészen világos ennek a kifejezésnek egyetemes jelentése. A Mt 24,9 például („nevemért minden nemzet

gyűlölni fog titeket”) nyilván nemcsak a pogányokra vonatkozik, hiszen a fiatal kereszténységnek először épp az „izraelita nemzet” ellenségességét kellett megtapasztalnia. A 24,14 már föl is veti a „minden nemzet” világos egyenértékűjeként a „holé hé oikumené” vagyis „az egész világ” kifejezést, s ennek egyetemessége már vitathatatlan.

„Tegyetek tanítványommá”: ez a szókapcsolat egyetlen görög ígét helyettesít, illetve bont ki. Igaz, abban szükségszerűen kimondatlan marad az a jelentésmozzanat, amelyet a magyar szókapcsolatban a *tanítványommá* szó birtokos személyragja hordoz. A magyar fordítás mégis indokolt: a „tanítvány” szó ugyanis Máténál egészen sajátos érzelmi melegséggel azt a személyes viszonyt idézi föl, amely Jézus meg a szavára hallgatók, nyomába lépők között kialakult. A 12,19-ben Jézus „kezével tanítványaira mutat”, és kijelenti róluk: „ezek az én anyám és testvéreim”. Márk és Lukács párhuzamos mondatában a „tanítvány” szó hiányzik (Mk 3,34: „végignézett azokon, akik körülötte ültek”; Lk 8,21: „Anyám és testvéreim azok, akik Isten szavát hallgatják és tettekre váltják”). A Föltámadott nemcsak azt rendeli el, hogy tanítását, tetteinek emlékét hirdessék minden népnek. Dicsőségében azt a kedves, személyes mester-tanítvány kapcsolatot akarja kitágítani, amely a tizenkettőhöz fűzte, ebbe akarja belevonni az összes nemzetet. Más tanító személyisége elmosódik azok mögött az igazságok mögött, amelyeket fölfedezett, s átadott az emberiségnek. Jézus mint mester magához kapcsolja a földkerekség népeit. W. Trilling nem ok nélkül mutat rá arra, hogy van valami érdekes feszültség a „minden nemzet” közösségi intenciója meg a „tegyetek tanítványommá” személyes jellege, bensősége közt. Ha már nemzetekről hallunk, természetesebbnek tartanánk egy olyan utasítást, amely, mondjuk egyszerűen az Evangélium hirdetésére vonatkozik. Ez a feszültség alkalmas arra, hogy a hit terjedésének s a hívő emberekből álló közösségnek sajátos természetére utaljon. Közösségekhez fordul Jézus, de személyes kapcsolatot kíván kialakítani mindazokkal, akikből ezek a közösségek állnak.

„Megkeresztelvén őket”: a fordítások tökéletlenül adják vissza a görög mondat szerkezetét. Ott a „Tegyetek tanítványommá” fölszólítást értelmezi a két melléknévi igenév s a hozzájuk kapcsolódó szószerkezetek: „megkeresztelvén... megtanítván...”, így válik hát valaki Jézus tanítványává (vagy egyszerűen csak „tanítvánnyá”), hogy megkeresztelik, és hogy bevezetik abba az életformába, amelyet Jézus parancsai kijelölnek. A két tényező közül az első egészen váratlan. Mit tudhatott, tarthatott Máté a keresztségről? Minden jel arra mutat, hogy ezt a Föltámadottól rendelt keresztséget egészen kifejezetten a bűnök eltörlésének eszközeként tartotta számon. E tekintetben Máté mintha tudatosabb volna például Márknál, akinek művéből – minden valószínűség szerint – merített. Márk azt írta János keresztségéről: „Keresztelő János a pusztában hirdette a bűnbánat keresztségét a bűnök bocsánatára” (1,4). Máté a bűnök megbocsátásának „hatalmát” fönntartja a Krisztustól alapított keresztség számára. János keresztségéről csak ennyit mond: „Én vízzel keresztelek, hogy bűnbánatra indítsalak benneteket” (3,11). Viszont az utolsó vacsoráról és az Eucharisztia alapításáról szóló beszámolójában beleszövi a kehelyről szóló krisztusi kijelentésbe: „ez az én vérem..., amely sokakért kiomlik a bűnök bocsánatára” (26,28). Mindez azt a fontos tényt állítja a szemünk elé, hogy Jézus nemcsak kinyilatkoztatást hozott, hanem megváltást is. Nemcsak tanító, üzenethozó, akinek szavára figyelni kell, hanem üdvözítő is, akinek üdvösségszerző áldozata a szentségek (az Eucharisztia és a keresztség) által fejt ki bennünk a maga kegyelmi hatását. Azok az evangéliumi elbeszélések, amelyek a tanítványok húsvéti tapasztalatáról adnak számot, ha még oly különböző hagyományrétegből származnak is, újra meg újra fölemlítik ezt a szótériológiai-szakramentális mozzanatot. Annak a jele ez, hogy e mozzanat kezdettől fogva nagyon szorosan hozzátartozott a húsvéti örömhírhez. Emlékszünk, Szent Pál így írt a korintusiaknak: „Krisztus meghalt bűneinkért az írások szerint, eltemették és föltámadt harmadnapon az írások szerint” (1 Kor 15,4). János pedig a Föltámadott ajkára adja a következő meghagyást: „Vegyétek a Szentlelket! Akiknek megbocsátjátok bűneit, azoknak (bűnei) megbocsátatnak, akiknek megtartjátok, azoknak (bűnei) megtartatnak” (20,22-23). A szenvedő ige itt világosan Istenre utal. A bűnbocsátó, - megtartó fölhatalmazás pedig elsőrendűen a keresztelésre vonatkozhatik.

„Az Atya, a Fiú és a Szentlélek nevére”: ez a fordulat önmagában is jelzi, hogy a szentségek kiszolgáltatása elválaszthatatlan az igehirdetéstől. Az Atya, a Fiú és a Szentlélek nevére csak azokat lehet megkeresztelni, akik előtt nem ismeretlen a szentháromságos egy Isten. (S ha az Egyház

gyermeket keresztel, akkor garanciát kíván arra, hogy értelme nyiladozásakor ezt a gyermeket bevezetik majd a Szentháromságnak s vele az üdvösség ekonómiájának ismeretébe.)

„Megtanítván őket mindannak megtartására, amit parancsoltam nektek”: a (magyarul nehezen visszaadható) fogalmazás az Ószövetség terminusaival van tele. Az ószövetségi törvény a szövetség népének egész életét szabályozta, nem pusztán N számú parancsolat vagy tilalom összessége volt, hanem egy életeszmeny, amelyet Isten akarata szentesített. Máté is így gondolkodik Jézus parancsairól.

„És íme, én veletek vagyok mindennap”: az Ószövetségben Jahve fordult Izraelhez a „veletek vagyok” meg-megújuló biztatásával. A mózesi könyveknek és a József-könyvnek sztereotip fordulata: „Ne félj, veled vagyok”. Újjáélevenedik Deutero-Jesajánál: „Most hát ezt mondja az Úr, a teremtd, Jákob, az alkotód, Izrael: Ne félj, mert megváltalak, neveden szólítalak, az enyém vagy. Ha tengereken kelsz át, veled leszek, és ha folyókon, nem borítanak el. Ha tűzön kell átmenned, nem égsz meg, és a láng nem perzsel meg. Mert én az Úr vagyok a te Istened, Izrael Szentje, a Megváltód... Ne félj hát, mert veled vagyok” (Iz 43,1-4).

A Föltámadott ígértét tanulságos összevetni a Mt 18,20-ban fölhangzó hasonló ígérettel: „Ahol ketten vagy hárman összegyűlnek az én nevemben, ott vagyok közöttük.” W. Trilling mélyreható elemzéséből tudhatjuk meg, hogy e két ígért között van különbség. A 18,20-ban olvasható az együtt imádkozó közösségnek szól, ez Jézus vigasztaló jelenlétének tudatában (sőt annak valamelyes megtapasztalása közepett) végezheti imádságát, ha úgy adódik, a templomon kívül is, mert maga a közösség: Isten temploma. A 28,20b viszont a missziós föladatát vállaló s betölteni törekvő Egyháznak szól. „Vele lesz” Jézus, vagyis biztosítja azt, hogy vállalkozása ne maradjon eredménytelen.

„A világ végezetéig”: Máté első olvasói már túl voltak azon a válságos tapasztalaton, amelyet az apostoli Egyházban Jézus második eljövételének késlekedése okozhatott. Máté komolyan számol is azzal, hogy az Egyháznak nem egy, talán nem is néhány nemzedékre szól a küldetése. De azért a húsvétól – a világ végéig nyit kilátást. Meg van győződve arról, hogy „közben” nem várható a Jézus megjelenéséhez, halálához s föltámadásához fogható esemény. Isten üdvözítő terve Jézusban beteljesedett. Ami még hátra van, az mind a nagypéntek és a húsvét titkának kibontása.

Máté evangéliumának utolsó szava ez az ígért. A biztatáson túl a Föltámadott páratlan öntudata is fölzeng benne. Itt egészen egyértelműen az Atyával, az ószövetség Istenevel teszi egyenlővé magát, mint aki váratlan igazsággal beteljesíti a születése előtt fölhangzó ígértet, hogy „neve Emmanuel lesz, vagyis Velünk Az Isten” (1,23).

Építészeti analógiával éltünk az előbb; ha azzal próbáljuk az egész Evangélium és a missziós parancs viszonyát megragadni, bizvást mondhatjuk, hogy a missziós parancs az Evangélium épületében a zárókö szerepét tölti be. Trilling *Harnack*ot idézi: „Negyven szóban nagyobb és többet lehetetlen elmondani.” Az Evangélium nem íródott volna meg, ha kezdettől nem ennek a zárómondatnak a bizonyossága élt volna szerzőjében. Amint Jézusról sem beszélne ma senki, ha története nem a húsvét történetével zárult volna le.

(217-223. o.)

JELÉNITS ISTVÁN: *Betű és Lélek*, Bp., 2001, Új Ember Kiadó

PAUL DE MAN

(1919–1983)

Sartre vallomásai

Tavaly, amikor Jean-Paul Sartre önéletrajzának első folytatásai megjelentek folyóiratában, a Les Temps Modernes-ben, a mű élénk érdeklődést keltett olvasóiban. Sokan mintha újra fölfedeztek volna egy olyan hangot, amely valamikor nagy tekintéllyel szólalt meg, de amely azóta veszített erejéből. Sartre hatása a megszállás alatt érte el tetőfokát, amikor szükségképpen Franciaországra korlátozódott, majd a háború utáni néhány évben, amikor gyorsan elterjedt az egész világon, s olyan nemzetközi hírnévvel övezte, amelynek alig akadt előzménye a francia irodalomban. Talán Voltaire-ig kellene visszanyúlnunk, hogy hasonló jelenségre bukkanjunk, olyan íróra, akinek hatása kilép az irodalom határai közül, és jócskán áttérjed a filozófiai, történelmi és politikai gondolkodás területére. Ebben az időben Sartre főképpen első regénye, a *La Nausée* (*Az undor*), két filozófiai mű (a képzeletről szóló könyv meg *A lét és a semmi* című értekezés), valamint az újabban *Situations I* (*Helyzetek I.*) címen összegyűjtött irodalmi tanulmányai szerzőjének számított. Később úgy alakult, hogy Sartre hatása erősen csökkent; elegendő visszagondolnunk a Les Temps Modernes indítását övező reményekre, és összevetnünk őket a folyóirat jelenlegi elfogadottságával, hogy világossá váljék előttünk: időközben valami elromolhatott. E viszonylagos hanyatlás okai igen sokrétűek, és a hiba semmiképpen sem csupán Sartre-ban keresendő: fogadtatásának dicsősége és hanyatlása századunk művelődéstörténetének (intellectual history) fontos és egyelőre befejezetlen epizódját képezi. A *szavak* megjelenése azonban, amelynek angol fordítása, Bernard Frechtman munkája, nemrég látott napvilágot (New York: Braziller, 1964), reményeket ébresztett arra, hogy visszatálunk az eredeti Sartre-hoz, aki immár érettség és tapasztalat vértelenségében állhat ki újra élénk. Annyi regény, színdarab és esszé után, amelyben ügyek és ideológiák szolgálatába állította tehetségét, úgy tűnhetett föl, hogy visszatál saját énjéhez, meglelte a szubjektivitásnak azt a hangját, amely a *La Nausée*-t stílusbeli kiforratlansága ellenére a század jelentős művei közé emelte. Most, hogy Sartre közvetlenül önmagáról írt, szemlátomást megszabadulva minden egyéb meggondolástól, mint amit a megvilágosult önismeret sugall számára, biztosnak látszott, hogy a *Les Mots* elfoglalja helyét a nagy önéletrajzírásközött, amelyekben különösen bővelkedik a francia irodalom, Montaigne-től egészen Proustig.

A *szavak* befejezett alkotásként valójában egy kissé más képet mutat. Bernard Frechtman avatott fordításában¹ kiváló könyvnek bizonyul, s valószínűleg sok olvasó kerül majd a hatása alá. Csakhogy sokkal kevésbé különbözik Sartre egyéb, háború utáni műveitől, mint első látásra hihetnénk, és mint minden műve, olyasféle vitás kérdéseket vet föl, amilyenek egyetlen igazán önéletrajzi műből sem következnének. Idegenkedhetünk attól a Montaigne-től, aki az *Esszék*-et írta, vagy attól a Rousseau-tól, aki a *Vallomások* szerzője, de nem érezzük szükségét annak, hogy vitába szálljunk nézeteikkel. A bensőség sajátlagos minőségük ezeknek a könyveknek, és semmi köze sincs az észérvekhez: a vonzerő magának a nyelvnek a közvetlenségéből árad ki. Ami mármost Sartre emlékiratait illeti, a könyv java része nem képes ilyenfajta érdeklődő együttérzést kelteni, viszont nagyon is előterjeszt egy tézist. A *szavak* tehát nem az a fajta könyv, amilyennek láttatja magát.

Bár az elbeszélés célratörő iramából könnyen az ellenkezőjére következtethetnénk, A *szavak*-nak meglehetősen bonyolult az előtörténete. A mű két nem egészen összeillő szövegből áll egybe, amelyeknek megírása között több év telt el: miként Sartre maga erősítette meg, egy interjúban, melyet a Le Monde-nak adott, a mű nagyobb része már 1954-ban elkészült, majd 1964-es megjelenése előtt módosította és kibővítette ezt az első

változatot. Az eredeti szöveg szigorú önvizsgálatot tartalmazó esszé volt, amely a politikai cselekvés nevében radikálisan elvetette az irodalmat. Ennek a korábbi látásmódnak számos nyomát a jelen kötet is magán viseli, olyannyira, hogy nem róható fel egyetlen olvasónak sem, ha még mindig a korábbi álláspontnak megfelelően értelmezi *A szavak*-at. 1954 óta azonban Sartre-nak a politikai cselekvést illető felfogása megváltozott, már korántsem annyira egyoldalú, és kivált a könyvnek „Írni” című második részében egy jóval ambivalensebb helyzetértékelés bukkan felszínre. Az eredmény eléggé meglehetősen, inkább zavart, mint meggyőződést tükröz, és olyan magatartásmódot ajánl elfogadásra, amelyben már maga a szerző sem hisz. *A szavak* egyébként megragadó dokumentuma az emberi változandóságnak és az önismeretre irányuló keresésnek — s ez a keresés a legjobb francia hagyományokhoz méltón széles nyilvánosság előtt zajlik. Ha tetszik, ha nem, sok európai értelmiségi és a valóság megtapasztalása között a francia írók belső válsága lett a legszorosabb kötelék; és Sartre Gide utódja lett azzal, hogy bevont egy egész generációt belső életének alakulástörténetébe.

Ami *A szavak* első részét illeti, az bizony csak névleg tekinthető önéletrajznak. Valójában ugyanis újabb pamflet azon pamfletek és tanulmányok sorában — gondoljunk a Baudelaire-ről írt könyvre, a *Mi az irodalom?* és a *Szent Genet* című esszétanulmányokra, a *Critique de la raison dialectique* (*A dialektikus ész kritikája*) címen nemrég megjelent módszertani értekezés terjedelmes részleteire —, amelyekben Sartre szabályos hadjáratot indított az irodalomnak azon fogalma ellen, amelyet ő túlhaladottnak és romantikusnak tekint. Jóllehet Sartre több ízben, ám eléggé kétértelműen bizonygatta az ellenkezőjét, föl kell tennünk a kérdést: vajon mindezek a támadások végső fokon nem maga az irodalom ellen irányulnak-e? Nem könnyű a válasz. *A szavak* jó néhány részlete mindenesetre azt az álláspontot erősíti, amely szerint Sartre lényegében nem-irodalmi szerző, aki olyasvalamit kíván lerombolni, amihez vajmi kevésbé ért, és csak veszélyesebbé teszi az a képessége, hogy irodalmi készségeit — legalábbis ebben a könyvben — fegyverként használja magával az írás tevékenységével szemben.

Ami meglepi az embert, kiváltképp a könyv első részében, az a szerkesztés hallatlan feszessége és önfegyelme; ezek a tulajdonságok különös módon összeférhetetlennek látszanak az önéletrajzírás műfajával. Hiszen a jól sikerült önéletírás céljának tekintheti a puszta önfeltárást (mint Montaigne *Esszéi*-ben), vagy lehet az ágostoni hagyományba illeszkedő vallomás és öngazolás (mint Rousseau *Vallomások* című művében), az elbeszélés módja így is, úgy is nyitott marad, és szeszélyesnek látszik. Az önéletrajzban előforduló személyeket, eseményeket és helyzeteket, igaz, pontatlanul is leírhatja a szöveg, torzíthatnak rajtuk az emlékezet zavarai vagy azok az indulatok, amelyek óhatatlanul jelen vannak, ha önmagáról beszél az ember — ám terv és értelmezés nélkül fordulnak elő, úgy, ahogyan a valóságos tapasztalatában történnek meg a dolgok. Az értelmezés követi az eseményt; a fikcióra épülő történetben épp fordítva áll a helyzet.

Amikor Rousseau a *Vallomások*-ban leírja a romlatlan boldogságnak egyik legkorábbi emlékét, szükségét érzi annak, hogy megemlítsen néhány tökéletesen irreleváns részletet: a szobába berepülő fecskét, egy legyet, amely a kezére száll; olyan apró részletek ezek, amelyeknek önmagukon túl nincs jelentőségük. Semmiféle szimbolikus, pszichológiai vagy narratív funkciót sem töltenek be, de rákényszerítik magukat a szerzői tudatra, és kikövetelik, hogy megnevezzék őket, mivel magukon hordozzák a hitelesség jegyét: Rousseau úgy vélheti, hogy érzékelésük pillanatában egy volt velük. Felidézésük azért megindító, mert ez a bizonyos közvetlenség már elveszett annak a Rousseau-nak a számára, aki később ír róluk. Az írás nem magát a dolgot hozza vissza egész eredeti hitelességében, hanem az esemény belső visszhangját.

A szavak első lapjain a Charles Schweitzert, Sartre nagyapját bemutató leírás olyan szerepet tölt be, amely jól összehasonlítható Rousseau valódi önéletrajzi módszerével, s egyúttal árulkodóan ellentétes is vele. Két anekdota vezeti be a szereplőt: ezek egészen a merevségig körvonalazottak és stilizáltak, mint minden közös családi emlék. Az elsőben

magával Istennel tévesztik össze Schweitzer nagyapát, a másodikban pedig egy arcachoni moziban hatásosan hirdeti ki a marne-i győzelmet. A szöveg egyik eseményt sem úgy beszél el, amilyenek a bennük részt vevő gyermek láthatta őket; azonnal egy különlegesen fejlett társadalmi és ideológiai környezetben találjuk magunkat. A következő bekezdésekben a Sartre által megjelenített szakállas pátriárka erénynek, hazafiságnak, vallásnak és irodalomnak olyan felfogását testesíti meg, amelyre túlonként könnyen ráismerünk: Sartre, lelkiismeretes oktató lévén, gyorsan közli velünk, hogy Schweitzer a XIX. századi burzsoá idealizmus lényegének megtestesülése. A portré finoman, kitűnően van megrajzolva; kifejezőeszközeiben mértéktartó, minden részlete jelentőségteljes — és így merőben eltér Rousseau véletlenszerű és szubjektív élményeitől. Bemutatja nekünk, miképp húzódhat meg Schweitzer erényességének felszíne alatt egy olyan embernek semmiben sem hívó zsarnoksága, aki elszakította magát a valóságtól. Szellemi teljesítménye és szeretetmegnyilvánulásai valójában egy sötét komédiába illenének, amelyet nézeteinek színlelt volta minden ízében hiteltelenít. Hogy mi is Sartre szándéka e kép megformálásával, az eléggé világos: a burzsoá idealizmus egy változatát támadja. Ennek érdekében megteremt egy típust, mégpedig a lukácsi értelmezés szerint, amellyel a marxista kritikus Balzacot úgy magyarázta, mint aki típusokat, sokrétű jellemeket teremtett, amelyek valamely szociológiai és ideológiai realitást foglalnak össze. Az itteni típus itteni leírása eléggé helytállóan látszik, az ítékezés kellőképpen meggyőzőnek. Ami viszont félrevezető benne (ráadásul fölöttébb burzsoá és idealisztikus módon az), abban nyilvánul meg, hogy az író úgy mutatja be az illető típust, mintha valóságosan tapasztalható lenne, úgy mutat be egy sokrétűen szervezett, jelképes entitást, mintha tulajdon gyermekkorának része volna. Balzac sohasem tenne ilyesmit; sőt amikor az elbeszélésnek egy bensőségebb formáját választja, például a *Louis Lambert*-ben, pontosan azért teszi, mert hangsúlyozni akarja: hőse *nem* tipikus hős. Még ha a sartre-i jellemzés célja annak megmutatása volna is, hogy a polgári elidegenedés miképp alakítja át típussá a polgárt — ami korántsem biztos —, akkor is méltánytalanság volna ennyire megfosztani individualitásától Charles Schweitzer személyét. Még filozófiailag sem fogadható el Sartre-től, hogy egy formális irodalmi műfoggással megkerüli az egyeditől a tipikusig vezető, bonyolult dialektikát.

A többi családtag a nagyapa középponti figurája köré rendeződik: elmosódó, alávetett szerepet töltenek be. Sartre apjának halála, akit még csak nem is ismerhetett, szimbolikus történésként lép be a műbe, mely egyszer s mindenkorra kiragadja a gyermeket a megszokott életből. Az anya gyermekágyi halála (miként Rousseau esetében) bizonyos szempontból még érintetlenül hagyja a természet megszokott körforgását, de az apáé visszavonhatatlanul kiszakít mindenféle meghatározott rendből, s radikálisan elidegenít társadalomtól, éntől és valóságtól egyaránt.

Sartre célratoró elbeszélésmódja, miközben találékonysággal vegyít emlékezést és reflexiót, voltaképpen egy kidolgozott, szenvtelen hangú értekezést foglal magában, amelynek tárgya az elidegenedés élménye. Családi kapcsolatai merőben hamis alapokra épülnek: minthogy eszmélkedése kezdeteitől fogva a csodagyermek szerepét osztották ki rá, sohasem szabad természetesen viselkednie, azon ritka pillanatokot kivéve, amikor hozzátartozói levetik álarcukat. Ilyenkor a gyermek Sartre a tükör előtt fintorogva kíméletlenül tapasztalja meg a szakadékot aközött, amilyen ő valójában, és aközött, amilyennek tartják. A látszólagos családi gondoskodás sohasem őrá magára irányul (talán csak anyja a kivétel, aki kevésbé valóságos figura mindvégig), hanem egy eszmére, amely képzelgésből fakad. Ugyanez áll társadalmi kapcsolataira is: tanítói, a család barátai és kiváltképpen a többi gyermek a mind-mind csupán tömör (opaque), negatív erőkként léteznek e könyvben, amelyeknek nincs egyéb funkciójuk, mint hogy kiközösítik maguk közül, mihelyt szakít a reá kiszabott szereppel. Még a párizsi utca meg a Luxemburg-kert is csatlakozik az ellenséges erőkhöz, úgyhogy Sartre csak akkor érzi biztonságban magát, amikor elbújik annak a bérháznak a hatodik emeletén, amelyben laknak, magasan az őt kivető világ fölött. Nem kárpótolhatja az önszeretet sem: annyira nem

téveszthették meg, hogy rá ne ébredjen tulajdon csúnyaságára. Látja a mások tekintetében tükröződő képet: pontosan ez az, amelytől mindig is menekült.

Szorult helyzetére csak a képzelődés birodalmától remélhet orvosságot: a könyvektől, később pedig az írástól. Számára a képzelet tehát olyan kompenzatív képesség, mely kibírhatóvá teszi elidegenedettséget. Eleinte, miután önállóan megtanult olvasni, csak azért tüntet életkorához nem illő könyvek olvasásával, hogy táplálja koraérett zsenijének mítoszát. Csakhogy önnön játéka hamarosan rabul ejti: attól a naptól fogva, amelyen édesanyja gyermekkönyvet ad a kezébe, az irodalom végeérhetetlen ábrándozássá válik benne, és negyven év telik el, mire fölébred belőle. S amikor nagyapja írásra ösztökéli, mégpedig nem sokkal meggyőzőbb indokok alapján, mint amelyek az olvasáshoz vonzották, rájön arra, hogy még több öröme telik abban, ha ő saját maga talál ki hősöket, mint ha a mások által kitalált hősökkel azonosul. *A szavak* legjobb részletei közé tartoznak azoknak a hősi kalandregényeknek az újramondásai, amelyekben Jean-Paulnak megadatott, hogy úrrá legyen mindazon helyzeteken, amelyekben valóságosan alulmaradt. Később rájön arra, hogy magában az írás aktusában fölébe emelkedik minden emberi korlátozottságnak, és átváltozik azzá a tökéletes esztétikai entitássá, amelyet föltehetőleg minden irodalmi mű igyekszik megközelíteni: „A véletlen emberré tett, nemeslelkűségem könyvvé fog változtatni; szószátyár tudatomat ércből kalapált alakokba önthetem át, életem neszét eltökélhetetlen feliratokba, testemet stílusba, az idő lagymatag csigavonalait örökkévalóságba, [...]”^{*} De mihielyt fölveszik a gimnáziumba, s nagy sokára összebarátkozik a vele egykorúakkal, megkezdődik a gyógyulás hosszú folyamata. *A szavak* beharangozott folytatása éppen azzal foglalkozik majd, hogy miképpen szokott le fokozatosan kamaszkori tévelygéseiről.

Az esetleírás annyira határozott körvonalú, hogy az olvasó számára önként adódik a végkövetkeztetés: Sartre az önéletrajz formáját választotta egy olyan könyvnek, amely nagyrészt ideológiai esszének bizonyul. Alighanem azért tett így, hogy állításait a személyes tapasztalatok súlyával hitelesítse. Csakhogy mélyebben meghúzódik egy másik kérdés is: a XIX. század végének téves irodalmi nézetei ellen intézett ideológiai támadáson túl, Sartre közvetett módon szóhoz juttatja bizonytalanságát is egy távolabbra mutató problémát illetően. Nevezetesen arról az állításról, hogy az irodalom egyike azon rendszereknek, amelyek révén visszaszerezhető a hitelesség elveszett érzete.

Ebben a vonatkozásban *A szavak* kétségkívül ambivalenciáról tanúskodik. Az ember akkor a legkritikusabb első szerelmével szemben, amikor elfordul tőle: márpedig 1954-ben, amikor Sartre kezdte fölfedezni a valódi politikai cselekvést (hiszen az ellenállás az ideológia és a cselekvés kibékítésének különleges módja volt), ugyancsak szigorúan bánt az irodalommal. Később hogy, hogy nem, a politikai cselekvéssel kötött házasságát csakhamar különválás, ha ugyan nem végleges válás szakította meg; ám *A szavak* első változata nyilvánvalóan a rövid mézeshetek idején keletkezett. Az irodalomnak ekkor szemfényvesztés, neurózis a neve; Sartre szemében olyan tevékenység, amelyben az ember megszilárdítja és állandósítja társadalmi elidegenedtségét, noha az autenticitás egyetlen lehetséges módja, mely rendelkezésünkre áll, alighanem a társadalmi értelemben vett cselekvés. Ezért hangsúlyozza, mennyire magányos is volt az ifjú Sartre, amidőn belefeledkezett irodalmi álmodozásaiba. *A szavak* később keletkezett részeiben viszont jól kivehető hangváltás következik be: Sartre immár olyan kiábrándult, középkorú férfiként beszél az írásról, aki ráébredt arra, hogy mindent az irodalomnak köszönhet, többek közt azt az önismeretet is, amelyre egyáltalán szert tett: „még mindig könyvet írok, ezt fogom tenni ezentúl is;” — írja *A szavak* vége felé. „A kultúra nem ment meg semmit és senkit, nem is igazol. De emberi alkotás: az ember önmagát vetíti belé, magára ismer benne; csak ebben a kritikus tükörben látja meg tulajdon képét.”^{*}

^{*} Jean-Paul Sartre: *A szavak*. Ford. Justus Pál. Bp., Európa Könyvkiadó, é. n. [1964], 188. (Modern Könyvtár) — A ford.

^{*} I. m., 248. (A ford.)

Mindez persze másképpen hangzik, mint Schweitzer nagyapának a kis Jean-Paul élénk képzeletét mérgező dagályos szólamai az örök igazságról és szépségről. Nem áll viszont távol azoktól a nyilatkozatoktól, amelyeket a múlt jó néhány nagy írója tett, valahányszor szerepének igazolására vállalkozott. Rousseau, Baudelaire, Proust, sőt Flaubert és Mallarmé — mindezek a „burzsoá” szerzők sokkal jogosabban írhatták volna le a fenti mondatot, mint Sartre. Valami megmaradt abból a naiv pózból, amely a gyermek Sartre álmait ihlette, mégpedig abban a merész mozdulatban, amellyel megpróbálja egyszer s mindenkorra félresöpörni a romantika utáni helyzetünkől fakadó problémákat. Éppen a romantikusok legkedveltebb kifejezésformáját, az önéletrajzot használja arra, hogy megcáfolja mítoszait. A gyermekkort a romantika hagyományosan boldognak és harmonikusnak írja le — Sartre éppen emiatt hangsúlyozza saját tapasztalatának ettől eltérő vonásait. A romantikus önéletrajz hagyományosan nagy figyelmet szentel a természetnek és a környezetnek; mindkettő úgyszólván teljesen hiányzik Sartre emlékezéseiből, pedig Párizs egyik legszebb részén nevelkedett. Az elszigeteltség és a magány a romantikusok szemében gyakran valamiféle felsőbbrendűség jele, vagy legalábbis alkalmas arra, hogy táplálja az írói önmegértést; Sartre viszont emeli ki, hogyan táplálta benne saját magányossága a valóság hiányának érzetét, s hogyan torzította el életfelfogását. A romantika általában megbecsüli a költészetet és az irodalmat: Proust számára az irodalmi mű létrehozásának lehetősége ad értelmet az élet hiábavalóságának. Sartre, mondhatni, elvakult ellensége az esztétizmus minden változatának. Még a romantikusok által legszentebbnek tartott készséget, a képzeletet is kigúnyolják azok a leíró részek, amelyek arról szólnak, miként azonosult kamaszkorában Jules Verne meg a képregények hőseivel. A zene, Németország, a művészet és a vallás keveredése, a nemiség — ez utóbbi különös módon háttérbe szorul *A szavak*-ban —: az összes fontosabb romantikus motívum felvonul itt, hogy az író sorra leleplezhesse őket.

Vajon méltányosak vagyunk-e e könyv iránt, midőn csupán azért bíráljuk, mert szerzője célzatosan használja föl benne saját emlékanyagát? A bökkenő csak az, hogy olyannyira bensőséges témáját olyannyira elvont módon feldolgozva Sartre a szándékoltól merőben eltérő végeredményre jut. Rousseau műve, a *Vallomások*, megerősíti Montaigne állítását, mely szerint „minden ember az egész emberi sorsot hordozza magában”; *A szavak* viszont meglepően szűkös világú könyv emléket hagyja maga után. Végző soron egy lélektani esetről szerzünk tudomást: valaki most az ideológiához fordul (miként korábban az irodalomhoz), hogy kezelje saját neurózisát — ráadásul nem is túl sikeresen. *A szavak* kétségkívül ideológiai esszé, de emellett még öngyógyító aktus is, és mint ilyen, nem tartozik az irodalomhoz. Minden egyes olvasó fölállíthatja saját diagnózisát arról, hogy mi lehet Sartre pszichikai nehézségei mögött — ám a lényeg az, hogy a könyvet letéve minden olvasó okvetlenül szükségét érzi egy ilyen kérdésfeltevésnek. Rousseau, Proust vagy akár a levélíró Flaubert olvasása után az ember úgy érezheti, hogy többet tud magáról, viszont szinte meg is feledkezett a szerzőről. Ennek az a magyarázata, hogy az említett írók nem bajuk kezelésével, hanem értelmezésével foglalatoskodtak. Sohasem hagyták el az irodalom voltaképpeni terepét. A romantikusok jóval Sartre előtt fölfedezték, hogy az írás mindenekelőtt az önmegismerés útja, az a „kritikus tükör”, amelyben az író önnön valódi képét látja meg — habár aligha éltek volna a tükör analógiájával, mivel a visszatükröződő entitás annyira anyagtalan volt, amennyire az emberi tudat csak lehet. Ráébredtek arra, hogy az irodalom, bár lényegéhez tartozik a torzítás is, a valóság megközelítésének kiváltságos módja marad; nem azért, mert visszatükrözi ezt a bizonyos valóságot, hanem azért, mert a hitelesség olyan fokozatait tárja elő, amelyekre más tevékenység nem juthat el. A romantikusok szemében is része volt ennek az önmegismerésnek a politikai cselekvés meg a társadalom megjobbítása, sőt sokkal könnyebben egyeztetették össze a történelem és az én kíváncsiságait, mint manapság. Ennek képessége mintha elveszett volna a XIX. század folyamán. A romantikus történelmi tudat egyfelől az idealizmusnak abba a paródiájába süllyedt, amelyet Sartre nagyapja képvisel, másfelől a materializmusba (akár dialektikus, akár másféle), amely viszont jó

néhány történelmi tájékozódású elmével elfeledtette önnön idealista eredetét. Sartre ingadozásai erre a tévesztett antiromanticizmusra vezethetők vissza.

Az eredmény pedig egy tanácstalan könyv: ez a könyv részben ideologikus, részben — leszűkített értelemben — pszichologikus, helyel-közzel irodalomellenes, de következetlenül az. Számos önéletrajzi írás beszélt már el a szerző valamilyen megtérését, olyan szellemi fordulatot, amely megváltoztatja viselkedését. Csakhogy *A szavak* vallásos jellegű felhangjai ellenére sem illeszkedik ebbe a típusba. Nem látjuk jelét olyan erőfeszítésnek, amely egy belső válság újrafelidezésére irányulna. Ha az a Sartre írná meg önéletrajzát, aki az én „kritikai tükrének” tartja az irodalmat, egészen másféle mű jönne létre. *A szavak* című könyv még nem adja vissza nekünk azt az embert, aki egy ideig közel állt ahhoz, hogy egy egész nemzedék helyett beszéljen.

[Paul de Man jegyzete:] 1. A beszélt nyelvi elemek és a tudatosan „költői” megfogalmazások keveredése, amely már franciául is némiképp zavarba ejtő, csaknem nevetségesnek hat az angol fordításban. Ezenfölül elfogadhatatlan az a kiadói eljárás, hogy — alighanem a terjedelem növelése céljából — a szöveget egymástól elválasztott szakaszokra osztották, s ilyenformán a folyamatos narratíva aforizmagyűjteményhez vált hasonlónak, ám a Sartre által valóban jelölt tagolás eltűnt belőle.

Bárdos László fordítása*

* A kiemelkedő, flamand származású amerikai irodalmár, kutató jelen könyvkritikája már megjelent magyarul a következő kötetben: PAUL DE MAN, *Olvasás és történelem. Válogatott írások*, Bp., 2002, Osiris Kiadó, 38–47. o. Fordítója Nemes Péter. – Saját fordításom is kb. tíz éve készült.

VÁLTOZATOK FORDÍTÁSRA — II.

Alább a talán legnagyobb – vagy legalábbis leglíraibb alkatú – római költő, Catullus két versének, a gyűjteményében 70., illetőleg 75. sorszámot viselő darabnak néhány magyar fordítását közöljük — létrejöttük időrendjében.

A közlés természetesen összehasonlításra is módot ad. Ezúttal sem befolyásolnánk az olvasót az értékelésben, csak felhívjuk a figyelmét a 70. számú vers írásmetaforájának különleges szellemességére, egyúttal (posztmodern) korunkban való otthonosságára; a 75. számú darabnak pedig ama tulajdonságára, hogy félelmetes tömörséggel retorizált logikájával és szenvedélyével két évezred távolából mintegy „megelőzi” és (szerény véleményünk szerint) eleve felül is múlja a XIX–XX. század fordulójáról oly ismerős *démonikus* szerelem, valamint az ún. *femme fatale* motívumának megannyi lírai és drámai kidolgozását.

Caius Valerius Catullus

(Verona, i. e. 87 körül – Róma?, i. e. 57?, i. e. 54?)

70. Női szó

Mondja lánykám, kívülem senki se kell néki,
Nem ha maga Jupiter feleségül kéri.
Mondja, de mit kedvesének sugdos a leányka,
Írd azt csak a forgó szélbe s rohanó víz-árba.

(Catullus *Versei*. Fordította, bevezetéssel és jegyzetekkel ellátta Csengeri János, Bp., 1901, Franklin-Társulat, 76. oldal)

Az asszonyi szó

Mondja, igéri a leányka: csak énnekem adja szerelmét,
s hasztalanul kérné még maga Jup[p]iter is.
Mondja: de mit szeretőjének bűg kéjjel az asszony,
jó, ha a szélbe vagy a fürge patakba irom.

(Dsida Jenő, *Összegyűjtött versek és műfordítások*, [3. kiadás], Bp., 1989, Magvető Könyvkiadó, 509. o.)

LXX

„Senki sem!” – esküdözött –, „nem lesz más senki a férjem,
még Jupiter se, ha jó!” – esküdözött a leány.
Esküdözött, de amit nő súg szeretője fülébe,
szélbe írott betű csak, rajz rohanó vizeken.

Szabó Lőrinc

LXX

Mondja szerelmem, hogy férjül senkit sem akarna
.. inkább, mint engem, kérje akár Jupiter!
Mondja: de azt, mit a vágyakozó szertőnek a nő mond,
írd a szelekbe, futó víz puha habjaira.

Devecseri Gábor fordítása

Catullus *Versei*, Bp., 1978, Európa Könyvkiadó 112.

75. Meg hasonl ás

Szívemet, Lesbiám, oda sodortad már,
s bolond húsége úgy tönkre juttatá,
hogy többé nem becsül, a legjobbá válik bár,
s nem tud nem szeretni, sülyedj bárhová.

(Csengeri János, 78. oldal)

LXXV

Ó, de mivé lettem! már úgy vagyok a te hibádból,
oly vak vággyá vált bennem a hű szerelem,
hogy szívem, bár szűz lennél, nem tudna becsülni,
s bár ezer aljas kéj ajkai nyálnak: imád!

Babits Mihály

LXXV

Lesbia, gazságod úgy megrontotta a lelkem,
s szívem a rabságnak oly igazán betege,
hogy többé sose áld, lennél bár angyal ezentúl
és a szerelme se fogy, bármi piszokba merülsz.

Szabó Lőrinc

LXXV

Lásd, ide züllesztette a bűnöd a lelkemet, asszony,
s vágya bizalma szegényt összetiporta, de úgy,
hogy ha tökéletes is lennél, nem tudna becsülni –
s bár ha mocsárba merülsz, ég a szerelme tovább.

Kardos László

LXXV

Már oly mélyre zuhant le a lelkem, Lesbia, vétkeid
És önnön gyilkos jóakarata miatt,
hogy, ha a legjobbá válsz, sem lesz jóakaród már,
s légy a legocsmányabb, akkor is érted eped.

Devecseri Gábor

Catullus Versei, 114–115.

PAYER IMRE

Rítus

Leeresztett redőnyön fény szüremlik.
A semleges sötétben sarkok, élek
bútoraikról levált kerete.
Kerete megteremti közegét.
Mint írás és hang, veszi és találja,
ami lehetne, dereng, csak szüremlik.
Már fordít magamból a fénylő élek
lassú rítusa! Sötétből fehér?

Kísértés volt. Újra villanyvilágban
visszatapadt, másíthatatlan élek.

A nyíló horizont

Apró buborékokkal kezdődött.
Úszkáltak, felfelé szálltak.
Mosoly támadt, lebegett a gangon.
Haladtam a hátsó lépcső felé.
Az ásatag bérházban.
láthatatlan ollószárnyak nyíltak.
Átragyogott köztük a bizonytalan nap.

KÖVES JÓZSEF

Májusdal

Duzzad, s pattan a rügy.
Tudom, ez nem nagy ügy,
nem világmegváltó
költő tollára váró
és nem időtálló
mély gondolattömeg
de hát engedjétek
örülni a napnak
annak hogy aratnak
majd akik ma vetnek,
hogy egyre nevetnek
utcák erdők hegyek,
engedjétek, legyek
oly gondtalan mint e
koloratúr cinke,
s mosolygós akár a
nyíló barka szára,
hisz ma már süt a nap
tél-gondok omlanak
utcákat-tereket
mint fát a verebek
borítják friss remények
tavaszi zenének
tár fület sok ablak
s csókot dob a Napnak.
Vattacukor-felhők
közt nem leszek felnőtt,
bánatom levetem,
legyek ma szertelen
sok gondom elszalad
egy röpké perc alatt,
nézem a kék eget
májuslány integet.

KASKÖTŐ ISTVÁN

Öreg Joe történetek...

amiben régmúlt időkre emlékezik az öreg

A két szomszéd ült a garázs előtt, az árnyékban, mint minden nyári reggel, hacsak nem esett, vagy más szokatlan esemény közbe nem jött. Megtárgyalták a világ ügyes–bajos dolgait, vitatkoztak, ellentmondtak egymásnak, literszámra itták a kávé és úgy általában élvezték a semmittevés fáradalmait.

De nem ma. Dan Wilson nem kis aggodalommal nézte az öreget – csak úgy oldalvást, hogy ne legyen feltűnő – aki már jó félórája egy szót sem szólt, már kiürült a kávé bögréje is csak lógott a kezében. Közönyösen bámult maga elé. Az, hogy semmi sem történik az utcában, nem rendhagyó, szombat lévén mindenki lustálkodott, ismét egy agyrepesztő meleg nap ígérkezett, még a szokásos korai fűnyírók is inkább a hűvös hálósobákban heverték.

– Locsolni kéne – törte meg a csendet Dan, de az öreg nem vett tudomást róla, hát témát változtatott – Jacques Gillis eltörte a lábát.

– Úgy kell neki.

– Mi baja van magának Gillissel?

– Nekem? Semmi.

– Akkor mért mondja, hogy úgy kell neki?

– Hát mit mondjak?

– Mondja, hogy szegény Jaques...

– Okay, szegény Jaques! Most boldog?

Hosszú szünet.

– Joe! Valami nem stimmel, nem tetszik nekem, hogy ilyen hallgatag.

– Sajnálom, hogy csalódást okozok...

– Máli?

– Máli okay. Hagyjon békén...

Még hosszabb szünet.

– Székrekedés! – csapott a homlokára Wilson. Erre aztán az öreg szó nélkül ott hagyta a szomszédját, az még próbált békülni, sikertelenül.

Joe Balog kissé tétova léptekkel araszolt át az úton, majd, mint aki meggondolta magát, megállt az út közepén, belenézett az üres bögrébe... legyintett és visszafordult. Megállt az ülő szomszéd előtt, majd néhány szusszanásnyi szünet után neki szegezte a kérdést:

– Mondja Wilson, de őszintén, gondolja, hogy én bolond vagyok?

– Őszintén? Hát néha bizony vannak kételyeim...

– Na, nem úgy... hanem klinikailag. Süsü. Elmebeteg.

– A fenéket... miről beszél?

– Nézze, én tudom, hogy maga szeret pletykálni, – közelebb húzta a széket és leült szemben az barátjával, – de ígérje meg, hogy amit mondok, most az egyszer köztünk marad.

– Hát, ha magának az olyan fontos, hát ígérem.

– Az asszonynak se!

– Annak se.

– Hát én azt hiszem, hogy beköszöntött az aggkori szenilitás.

– Joe, az isten szerelmére, nyolcvan éves... min csodálkozik?

– Na, és a pletykáláson kívül, ne is humorizáljon...

– Okay, okay...

– Esténként, mielőtt lefekszem, rendszerint körbe megyek a házon, hogy minden rendben van-e. A múlt este, az ebédő ablak nyitva volt, hát becsuktam. Akkor látom, hogy egy légy benn maradt az ablak és a szúnyogháló között. Úgy kell neki, gondoltam, utálom a legyeket, koszba-szarba turkálnak, aztán mászkálnak az ember pofáján. Még néztem is egy pillanatra, hogy kétségbeesetten próbálkozik kiszabadulni, aztán leoltottam a lámpát és felmentem a hálóba. Olvastam egy órácskát, elég unalmas volt a könyv, elálmosodtam. Rendszerint hamar elalszom, fel sem ébredek úgy hajnali négyig, nagyritkán kell üríteni...

– Jó magának... én rosszul alszom...

– Ne szakítson félbe, most nem magáról van szó. Hirtelen felébredtem, valami rossz érzés fogott el, ránézek az órára, fél tíz. Alig egy fél órát aludtam. Felgyújtottam a lámpát és próbáltam olvasni... Nem ment, nem tudtam koncentrálni... A légy. ... Nem ment ki a fejemből, próbáltam elhessegetni a látványt, hogy repked, mászkál az üveg meg a háló között... még hallottam is a kétségbeesett zümmögését. Na és? Egy légy. Szentelen, utálatos rovar... elképesztő számban szaporodik, terjeszti a bajokat, mondogattam magamnak, majd reggelre megdöglik. Különben is, meddig él egy légy? Napokig? Egy hétig? Nem mintha valakinek hiányozna, nem várják otthon az apró legyek, hogy a mama kaját hozzon... minek jött be a házba? Úgy kell neki. Minden gondolkodás nélkül csapom agyon, ha kézre esik, akkor miért nem hagy a gondolat nyugodni, hogy a csukott ablak mögött egy légy kimúlik? De mi van, ha fél? ...Múlt az idő, csak nem jött álom a szememre.....Dan, rálépett már maga a macskája farkára? Hallotta már, mekkorát vonyít a fájdalomtól? Hallaná az apró madarak kétségbeesett csivitelését mikor lecsap közéjük a héja. Félnék! Éreznek... féltik az életüket, fáj, ha bántják őket. Ha fél és érez egy macska, vagy egy parányi pinty, akkor az is feltételezhető, hogy fél és érez egy bogár. Hol van a határ ahol eldöntjük, együtt érzünk egy lényel vagy sem. Látott már maga egy büszkén vigyorgó gyereket, kezében a horgon vergődő, hápogó arasnyi hallal, bizonyítani a világnak, hogy lám csak lám, már lassan emberré nő... passzióból képes ölni. Az csak egy hal... Hölgyeim és uraim, még csak sírni se tud. ...De fél és fáj! Én elhiszem. Azt is hiszem, hogy a félelem a legerősebb és a legtartósabb érzés, ami létezik. Mélyen vésődik a tudatba s vissza-vissza tér. Félni nagyon rossz... Én tudom, higgye el Wilson... én nagyon is tudom.

Aztán a két szomszéd csak ült szótlanul a csendes nyári reggelen, távol a világ minden bajától kényelemben, biztonságban. Két nyugdíjas öreg semmitől sem félve, fájdalom is csak ami a korral jár, nem ember, múló idő okozta. Wilson kissé zavartan babrált az üres kávéscsuporral a kezében, nem volt hozzászokva az ilyesfajta beszédtemához. Mit is mondjon? Ilyenkor jobb, ha hallgat az ember.

Már-már úgy látszott, hogy Joe befejezte a mondókáját, sóhajtott is egy nagyot, feltekintett a felhőtlen égre, mint aki onnan várna választ, vigasztalást... majd egy fokkal halkabban folytatta:

– Már több mint ötven éve annak... az ó-hazában... – Dan, erről senki se tud errefelé, nem szeretek beszélni róla, még kevésbé emlékezni, de néha, mint most ez az ostoba légy eset is, felkavarja az embert.

...Elég az hozzá, hogy becsuktak... azzal a határozott ígérettel, hogy ki is nyírnak... mire jön a reggel.

– Te úr isten... mit csinált? Bankot rabolt? Kit ölt meg?

– Ne szakítson félbe... Hallott maga a forradalomról?

– Melyik... milyen forradalomról?

– Ötvenhatban a ...

– Maga viccel? Ötvenhatban én tizennégy, tizenöt éves voltam... még a farmon disznókat ettettem meg tehenet fejtem... azt se tudtam, hogy a maga országa létezik. A

messzi külföld nekem Buffalo volt. Forradalom? ...És csak úgy becsukták? Remélem, azért fellebbezett?

– Wilson!!! Tudja maga egyáltalán, hogy mi az, hogy forradalom? Fellebbezni? Kihez? Mihez? Az első jele a forradalomnak, hogy minden törvény, minden logika fel van függesztve. És az okay... mert ugye van a nagy ügy... ami a zászlókra van írva, a nagy, szent ügy, amire mindenki esküszik... ...Ja, majdnem mindenki. A baj ott van, hogy a nagy ügy mellett, annak az ürügyén még ezrével bukkannak fel a kis sötét mellék ügyek. A minden szabad állapotban előbújnak a pszichopata, szadista örültek. Szabad ölni büntetlenül és nekik mindegy, hogy ki kerül a puskvégre... a vadász öröme a holt áldozat. A korlátlan hatalom gyönyöre, amiről az ego-mániás mindig álmodott, most egyszeribe' adva van. Nekem egy ilyen örültelet gyűlt meg a bajom, aki eldöntötte, hogy megvédi a rendet s ahhoz engem likvidálni kell. De nem ez a lényeg s amint látja megszabadultam és élvezhetem a maga illusztris társaságát. A lényeg az a pillanat, mikor a cella ajtaja becsapódik az ember mögött. A lényeg a félelem, hogy nincs kiút, hogy itt a vég. Hiszem, hogy vannak, akik rejteni tudják, de nem hiszem, hogy akármilyen élőlény, legyen az ember, vagy állat ne érezné a halálfélelmet. Elmúlhat a veszély, de az érzés örökre ott marad, mint gránitba vésett sírfelirat. ... Több mint ötven év is elmúlt, amint mondtam, nem szeretek róla beszélni, se emlékezni. Néha, mikor az évfordulós ricsaj ide is eljut, próbálom magam távol tartani, mert ugye nagyban folyik a vita, írják a történelmet, főleg azok, akik nem élték át. Már nem az én dolgom... de hiszi, vagy sem, ez a hülye légy ügy felkavart. ... Csak hánykolódtam a sötétben, kivert a hideg verejték, újra, meg újra hallottam mögöttem az ajtó csapódását... vagy az ablak volt? Egy idő után már nem tudtam különbséget tenni, én csuktam, vagy engem csuktak be... néhány pillanatra a félelem érzése olyan eleven volt, mintha nem is múlt volna el ötven év... Végül lebotorkáltam és lámpát sem gyújtva... csak úgy sötétben, kinyitottam az ablakot. ...Ne legyenek én hóhérja egy kurva légynek... élt-e vagy sem, nem akartam tudni...

Wilson csak csóválta a fejét, neki-neki fogott, hogy mondjon valamit, de semmi értelmes nem jutott eszébe, hát inkább hallgatott.

Az öreg, hogy idáig eljutott, szinte megkönnyebbülve dőlt hátra a székén... érezte, hogy el kellett mondani valakinek és ki másnak? Az eszébe sem jutott, hogy a szomszédja tán nem is érti, hogy mi is az igazából félni. Honnan is tudná?

– Lehettem úgy nyolc esztendő... – törte meg Wilson a csendet – egy süldő malac elszökött... már sötétedett, mire megtaláltam a szomszéd kukoricásában... nem mertem haza menni, féltem az anyámtól... Tudom, tudom... – mentegetőzött, ahogy az öreg rosszallóan nézett rá a szemüvege fölött, – tudom, hogy az más, de higgye el ha maga valaha kapott volna tőle egy pofont, akkora tenyere volt mint egy sütőlapát... maga is félt volna.

– Na, most már legalább tudom, hogy néha mitől olyan lüke. Az anyai pofonok.

– No de, hadd mondjam tovább.

– Végül is feladtam a próbálkozást, hogy elaludjak, négy óra után felkeltem. A kávé lecsurgott, kiengedtem a kutyát, enni kapott a macska és én egy lüktető, másnapos fejfájással leültem a computerhez, hogy a reggeli híreket átnézzem. Ahogy a monitor kivilágosodott... mit látok? Ott ül a légy a kellős közepén...

– Egy légy...

– Nem csak egy légy... a légy!

– Ne marhaskodjon... honnan tudta maga, hogy az, az a légy? Bemutatkozott?

– Mit gondol... az én házamban nem repkednek a legyek tucat számra... Ha én mondom, hogy az az én legyem volt, akkor maga mérget vehet rá, hogy az az én legyem... Kapis?

– Okay, okay... legyen igaza.

- Nekem mindig igazam van... Mivel nem csaphatok a monitorra, elhessegettem. Rászállt a lámpaernyő szélire és nézett. Nézett és dörzsölgette a kezeit...
- Egy légynek nincs keze, még ha az a maga saját legye is...
- Mit tudom én... állt a négy lábán és az elülső kettőt összedörzsölte... nevezze annak, aminek akarja. Elzavartam, visszarepült a monitor szélire. Úgy csináltam, mint aki nem veszi észre... egy idő után bemászott a középre és szemezett velem. Kezdet idegesíteni. Bementem a fürdőszobába, jött utánam... nem szólt egy szót sem... izé, akarom mondani nem is zümmögött, csak ült a tükör közepén. Kinyitottam az ajtót és leoltottam a lámpát. Ültem a sötétben vagy öt percig, na, gondoltam, most kitoltam vele, biztos kirepült a világosság felé. Kisurrantam... nem láttam sehol. Mire a konyhába értem, már ott várt a szekrény ajtaján... a dög, csak vigyorgott. Így ment ez egész nap. Én próbáltam megszabadulni tőle az meg csak jött akármerre mentem. ...Másnap reggel felébredek... mit gondol mi az első, amit látok?
- A legyecske... – vihogott a jó szomszéd.
- Pipa lettem, előszedtem a légycsapót azzal a határozott szándékkal, hogy agyon csapom. Megérezhette a disznó, hogy mit akarok... attól kezdve tartotta a távolságot, de nem maradt el mellőlem. Próbáltam kicsalni a házból, kiléptem az ajtón, nyitva hagytam és vártam. Egyszer csak, látom, hogy ott repked, na, mondom, gyere, csak gyere milyen szép az idő idekint... az meg csak röhögött és ült az ajtófélfán...
- És én hülye, megesküdtem, hogy nem mondom el senkinek... Joe Balog röhögő legyecskéje...
- Wilson! Kitekerem a nyakát, ha erről egy szót is mer szólni, akár kinek.
- Okay, okay...
- Feladtam a harcot... na és, gondoltam, majd csak feladja és békén hagy. Csináltam a dolgom, jöttem mentem... egy idő után azon vettem magam észre, hogy kerestem ott van e. Ott volt. Kitartóan kísért amerre jártam, mint az árnyék... megszoktam. Így ment ez három napig, én meg a légy elválaszthatatlan haverok, már szinte hiányzott, ha nem láttam. Egészen ma reggelig...
- Mi, ...mi történt?
- A macska megette.
- Na, ne mondja. A maga legyét?
- Ja... Hallott már maga arról az indián hiedelemről, miszerint, ha valaki megmenti valakinek az életét, örökre felelős marad érte?
- Sose hallottam. Szóval magának vigyáznia kellett volna a legyecskére?
- Valahogy úgy... Az orrom előtt ütötte le a macska, még pörgött egy párat a hátán, kapálózott a lábaival... aztán, hamm, bekapta.
- Ez a világ rendje. Min csodálkozik? Eszik egymást...
- Útálom a rendet, vagy nevezze akárminek... akár a jóisten, akár Mister Darwin rendelte így. Tudom a macskám nem egy angyal, egerészik... madarat is fog, de ne csinálja a szemem előtt. Útálom, ahogy a héja ül a filagória tetején és tépi, marcangolja a verebet...
- Tökéletesen megértem, sérti a humánus érzékenységét... a széplelkű öreg Joe. Szar a világ.
- Nekem mondja?
- Még ültek szótlánul egy jó darabig... ki–ki a saját gondolataival küszködve, halálfélelem, felelősség meg a teremtői bölcsesség. Végül az öreg Joe felállt, nyújtózott óvatosan, felnézett a felhőtlen égre és lezárva a filozofikus témát bejelentette:
- Na, ma megint meleg lesz... megyek locsolni – s azzal otthagyt a barátját.

VERASZTÓ ANTAL

Kő angyal

Esti harangszó száll! meg füst,
madártoll repül utána.
Nagyapám álma az öreg
grádicson lassan lesétál
és fejből felsorolja a szenteket.
Hallom, hogy lépked valaki,
pedig a felhomokozott
gangon nincsenek lábnyomok.
Tudom mindez nem történt meg,
de egyszer majd bekövetkezik.

Versolvasás a szabad természetben

Orosháza-Gyopárosfürdő

Fotó: BUZAI CSABA

Most jó lenni...

„Nincsen párja a baktai lánynak.
Télle van a, télle van a,
szája édes csókval,
zsebkendője csörgő mogoróval.”

Valahogyan így hangzott a nóta, amelyet a lányok énekeltek a teherautón, amikor a falujuk környékére vitték őket mezei munkára.

Mundérba bújt társaival együtt Antal is azért hallhatta ezt a nótát, mert több hónapig a környéken lévő táborba voltak vezényelve. Ritkaságszámba menő eltávozásaik alkalmával a lányok falujába, Egerbaktára is be- bejutottak, körülnézni.

Öreg dióverő puskáinkat ilyenkor persze nem vittük magunkkal –, emlékezett Antal – azokkal csak az éjszakai őrésben ijesztgettük a sötétséget. Ha egy-egy bátrabb baktai leány szóba elegyedett valamelyikünkkel, mint a pók, úgy szőttük köréje a hálót.

Egy kedves arcú barna leány meghódításával magam is próbálkoztam. A szép szavak fegyverét vettem be ellene, de ő csak sóhajtozott, az égre emelte szemét onnan kérve segítséget, hogy végül elmerje sutogni, hogy ő néhány évvel korábban született nálam, s nem akarná, hogy a miatt szólják meg a faluban, hogy fiatalabb fiúval sétálik.

Nilván másnak is voltak ehhez hasonló nehéz pillanatai. Az enyém nem tartott három évig és három napig –. Isten áldja meg az emlékét is Vereb Andrásnak –, aki éppen lelki összeomlásom pillanatában hívott meg a pincéjébe.

Most jó lenni katonának? – kérdezte tőlem – már lent a pince hűvösében. Szerintem semmikor sem volt jó vágtam ki gondolkodás nélkül. Azért adódtak már a történelemben más idők is, mosolyogta el magát Vereb András.

Nem kérdezte éhes vagyok-e, vastag füstölt szalonnát rakott elém mellé kenyeret, vöröshagymát, meg erős paprikát. Ő is leült a rönkből készült asztal mellé, csak előbb aranyszínű bort öntött két pohárba. Ez meg egri leányka –, mondta – a legjobb vigasztaló mifelénk búbánat ellen.

Falatozás közben. Valamiféle csendes pinceszagú áhítat vett körül bennünket. Apámhoz hasonló korú vendéglátómnak a poharak újratöltögetése közben személyes dolgokra kezdett oldódni a nyelve régóta vadászgatok a környéken, társaságunk az elmúlt ősszel is sikerült vadászatot rendezett a baktai határban újságolta.

Az eredményt is felsorolta: 24 nyúl, 7 fogoly, 5 fácán került terítékre.

Hajtó egy sem. Ezen mosolyogtunk!

Említettem neki, hogy apám is, régóta vadászik, csak hát nálunk ott az Alföldön gazdagabb az apróvad állomány, ott nyúlból a százon felüli napi teríték sem ritka. Akkor most erre igyunk –, ajánlotta.

Nekem is van egy hasonló korú fiam, mint maga Antal, akit mi annakidején Istvánnak kereszteltettünk. Ő most az ország túlsó végében Kőszegen katonáskodik. Ritkásan érkező leveleiben, honvágyról panaszkodik, pedig lehet, hogy más panaszozni valója is lenne, csak hát elhallgatja, mert ugye a katonaleveleket cenzúrázzák.

Magának is mondom Antal, ha egyszer olyan levelet is várna, amit nem szeretne, hogy a tábori postafiókra érkezzen, nyugodtan címeztesse a nevemre.

Megköszöntem a bizalmát, már éppen mondani akartam, hogy a címét sem tudom, amikor egy gondolattal megelőzött. A címem egyszerű, csak annyit kell írni a kopertára, hogy: *Vereb András, Hevezs megye*. Betű szerint így mondta. Nem fog máshová menni a levele, mert ebben a megyében nincs több Vereb András, csak én.

Aztán meg az iránt érdeklődött, hallottam-e, róla, hogy a falu Szent István ünnepére készül.

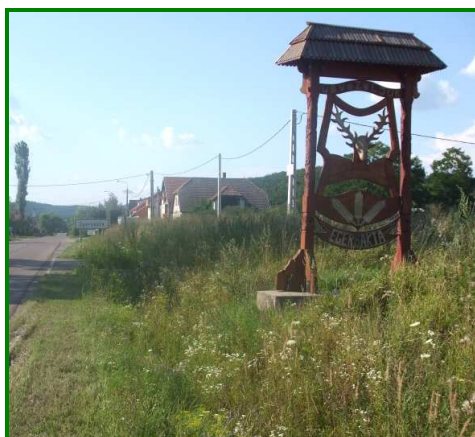
(*Nem kenyérünnepet mondott.*) Szerinte már az előjelekből látszik, hogy sokkal szélesebb körben dolgozik a rendezőség, mint az előző évben. Sétahangverseny és népiünnepély is lesz, a közeli kiserdőben. István király napját választotta ki a falu dalárdája is, hogy szokásához híven legújabb műsorával kitegyen magért, hogy minél szebb és nagyobb szabású legyen a vígasság.

De a látványosságok és multságok közül a legérdekesebb szórakozás az lesz, hogy egész délután és este táncolni lehet. Akár sátorban, is. Nézőközönség is össze szokott verődni, most is számosan el fognak jönni az ünnepélyt megbámulni. Fényes kivilágítást is rendez majd a falu, meg a Szentánosbogarak.

Azt meg biztosra ígérhetem Antal, hogy a baktai lányok közül nem csak a barnák, de a fiatalabb évjáratú szőke fruskák is ott lesznek a mulatságon. Tulajdonképpen ennyire emlékszem vissza tisztán Vereb András szíves vendéglátásából, melyet elmondása szerint annak köszönhettem, hogy reményei szerint az ő fiát is ugyanígy megvendégeli valaki ott a messzi távolban, a kékfrankos borok hazájában.

Órácskányi szunyókálásomból egy kedves szőke copfos fruska ébresztett meg, első pillantásra azt hittem róla, hogy álombeli angyal.

Mikor biztos volt benne, hogy teljesen ébren vagyok, azt mondta, siess, nehogy későn érkezz a táborba. Édesapám meg azt üzeni hosszú emlékezésbe tett téged, máskor is, szívesen lát a pincéjében egy-két pohár egri leányka mellé. Így hagyta rám az idő örökül Egerbakta emlékét.

Egerbakta

Fotó: **IFJ. VERASZTÓ ANTAL**

KAMARÁS KLÁRA

Amálka virágai

Régen jártam ebben a városban. Alig van már ismerősöm, elköltöztek, meghaltak, ki tudja hová lettek. Az utcák képe is egészen megváltozott, alig ismerek rá. Mintha nem is ez lenne a szülővárosom, fiatalságom színhelye...

A déli harangszó! Igen, az úgy zeng, mint régen. Innen, onnan, a város minden zugából. A közeli tornyok szava öblösen hömpölyög, de távolról csak halk gingalló a felelet.

Hamarosan felpetesz a főutca. Nyüzsgő diáksereg lepi el a várost. Zsivaj, nevetés, mozgás mindenütt. Olyan ismerős ez az egész. Szinte öntudatlanul fürkészem az arcokat, keresem az osztálytársaimat. Hosszú percek múlva ocsúdok rá, hogy hiába. Ez már egy új diáksereg. Akiket ismerhetnék, akikkel együtt koptattam az iskolapadot, már régen megöregedtek. Akárcsak én.

Ötévenként megtartották a szokásos összejövetelt. Csak egyszer tudtam elmenni. Annak is van már vagy húsz éve, de azért hívtak. Újra és újra hívtak.

Mi volt az utolsó üzenet? Egy szelíd, szomorú szemrehányás.

Nem jöttél el az érettségi találkozóra, pedig nem lesz több! Már csak heten jöttünk össze. Ebéd után lementünk a temetőbe. Virágot vittünk és sírtunk. Maholnap nyomunk sem marad.

Most itt vagyok. Tudom, hogy utoljára.

Kit kereshetnék ennyi év után?

Ismerősként már csak a székesegyház négy tornyát, vagy a dzsámi zöldes kupoláját köszönhetem.

Hova tűnt a csilingelő, zakatoló sárga pécsi villamos? A Felsőmalom utcai Park mozi? Gyerünk tovább!

Lám csak! Ez a külvárosi kertes kis ház megvan még! Itt lakott a Kárász család, Kárász Géza és a felesége Amálka. A kertben árnyliliom és legényvirág nyílt sűrű összevisszaságban. A mogoróbokor árnyékában kerek fehér asztal állt, körötte kerti székek. Hány csendes nyári délutánt töltöttünk ott! Kártyáztunk. Zsíros, durák, család vagy taccs járta, de ha a szomszédból átjött egy kisgyerek, akkor a Fekete Péter is megfelelt. Nem volt még televízió, nekünk ezek a gyerekes kártyajátékok jelentették a szórakozást.

Megváltozott a világ, megváltozott az élet, de Kárászné háza még áll.

Az ablakban néhány cserepes orchidea, régen is ez volt Amálka kedvence.

Drága virág volt az! Akkoriban nem is nagyon lehetett hozzájutni. Meg is kérdeztem egy alkalommal Amálkát, hogy kitől kapta.

– Gézától. Ugyan, ki mástól kaphattam volna?

– Házassági évfordulóra, vagy születésnapra?

– Jaj, dehogy – mosolygott Amálka – szavak helyett, mindig szavak helyett.

– Értem. A nótában is benne van, hogy „Egy rózsaszál szebben beszél, mint a legszerelmesebb levél”, de az orchideát még nem hallottam így emlegetni.

– Tudod szívem, a férjem igen érzékeny ember. Hiszen ismered! Sértődős, mindent szót magára vesz. Néha kitör a vihar, a vita, hiába vigyázok. Egyszer egyiknek, egyszer másiknak van igaza. Na de ha pont nekem, azt a viláért el nem ismerné. Sajnos személyes sértésnek érez minden szót, amiben nincs is sértő szándék. Azt meg pláne

nem ismerné be, hogy félrehallotta, amit mondtam. Belelovallja magát és egyre haragosabb. Akkor borzasztó, miket tud mondani. Egyszer-kétszer úgy megbántott, hogy sírva fakadtam. Lehet, hogy hamar megbánta, de a világért nem mondta volna egy szóval se. Hanem! Másnap hozott egy cserép virágot. Szavak helyett. Így jött össze ez a néhány cserép orchidea. Mindig is a kedvencem volt, de így még kedvesebbek nekem.

Ennyi az emlékem Amálkáról, ez is arról jutott eszembe, hogy az ablakban most is ott van néhány cserép virágzó orchidea.

Becsöngetek.

Kutyaugatás.

Igen, Amálkának volt egy kócos, fekete pulija, de ez már nem lehet az, hiszen több, mint negyven éve...

Géza nyit ajtót. Magas, szikár, mint amilyen volt, de azért felette is eljárt az idő. Mellette egy rókavörös kutya kíváncsiskodik. Gazdájának egy intésére háttérbe vonul.

Géza kérdően tekint rám. Aztán, mintha szellemet látna:

– Csak nem?

– De bizony!

– Csak az első pillanatban... Azt hittem káprázik a szemem, de nem csoda! Nagyon régen láttalak. Gyere be, nézd meg hogyan élek. Már 20 éve nyugdíjas vagyok

– Én is.

– Hihetetlen, mennyire repül az idő – bólogat megadóan. – De hát ez a világ rendje! – teszi hozzá, éppen csak, hogy kitöltse a pillanatnyi szünetet. Máris terelget befelé a házba.

– Amálka?

– Három éve elment a drágám... Én meg itt vagyok egyedül. Illetve ketten vagyunk a kutyámmal. Naponta megsétáltatom. Meg Amálka virágait gondozgatom, míg élek. Más dolgom már nincs.

Bementünk a szobába. Nem tudom mi minden került még szóba, csak arra emlékszem, hogy telis-tele volt a lakás Amálka kedvenc virágaival. Virágtartón, polcokon, asztalokon, a szekrények tetején, mindenütt, mindenütt orchidea virágzott.

NAGY BANDÓ ANDRÁS

Tél

Magányos tölgyfán üldögél
egy vénhedt hómadár,
ezernyi pelyhet hord a szél,
hát átfagy a határ.

Magányos ember mendegél
amott a tölgy felé,
arcába mar a hó, a szél,
s csak baktat fölfelé.

Csak megy, csak megy a vén konok,
a dombtetőre tart,
vihar süvít, a hó ropog,
csikordul csizmatalp.

A tölgyfa mellé ér a vén.
Imát mond, égre néz.
Fejében ott a régi rém:
az élet oly nehéz.

Semmit sem ér az életem,
akár a tölgy, kopár.
Az ág reccsen, s szemérmesen
fölröppen a madár.

Banális történet

Éjbéli csöndben leng a láng,
száz szikra pattog szerteszét,
a tűzbe tűr egy barna árny,
virrasztva várja kedvesét.

Fenn égi lámpa, fényben ég,
a csillagréten átgurul,
egy éji férfi nézi rég,
az ében égbolt ráborul.

Hús hajnal pirkad, harmatos,
midőn a lány megérkezik,
a tűz parázslón hamvadoz,
ezernyi csillag eltűnik.

Csókokra csók, és még mi más,
hold űzi el az őszi éjt,
s hiába biztat bárki más,
történetünk itt véget ért.

A tíz legszebb szó

Szép volt, oh, be kényes,
úgy kívántam,
száz *gyöngy*, jaj de fényes,
szép nyakában.
csókolt, édes ajka
csókom állta,
szívét Ámor íja
eltalálta.
ősz volt, barna-sárga,
kék az égbolt,
ágyunk szétzilálva,
szízi vér folyt.
Így lett szép *anyává*
drága *szűzből*,
kardom lágy parázssá
vált a tűzből.
sírj! – mondta ő, és
mondtam én is,
lángolt lenn a föld, és
fenn az ég is.
Tíz szó! Jó a szépet
megtalálni,
Legszebb! – így ítélte
Kosztolányi.

NAGY BANDÓ ANDRÁS

Telihold

Megérkeztem éjjel,
ugye, vártál?
Ablakodnál álltam,
ugye, láttál?
Kopogtattam egyszer,
ugye, féltél?
Kopogtattam kétszer,
odaléptél.
Nytitottad az ajtót,
ugye, így volt?
Küszöbödön álltál,
ugye, szép volt?
Kezed a kezemben,
ugye, vártad?
Remegett a szám is,
ugye, láttad?
Becsuktad az ajtót,
ugye, így volt?
Elaludt a lámpa,
ugye, jó volt?

Rozsda

Ahogy a kidobott
csavar az anyával,
pusztító rozsdával fedve,
megmozdíthatatlanul,
egymást ölelve, fogva, szorítva,
ellenállva fogónak,
villáskulcsnak,
kalapács ütlegének,
kényszernek, erőszaknak,
egyetlen vasdarabbá forrva,
úgy karoljuk, öleljük,
fogjuk, szorítjuk egymást,
már-már megérthetetlen,
végső ölelésben.
Gyökér a fáját,
mint sűrű erdő fái,
egymást is tartják.

Örökké

Örökké reggelek,
nappalok, éjjelek,
örökké vágyakkal,
fekszem és ébredek.
Örökké dolgozom,
reggeltől napestig,
örökké ingázom
Kecskeméttől Pestig.
Örökké csak kisfröccs,
cigaretta, kávé,
anyámé a lelkem,
szívem az apámé.
Örökké a hóvég,
vállamban mészhegyek,
örökké a csekkek,
zsebmetsző részletek.
Örökké álmodom,
fájó a valóság,
fölbukok, s jön majd az
örökkévalóság.

A verseket
Nagy Bandó András válogatta
lapunk számára,
a Könyvhéten megjelent
Nagyon fájl c.
kötetéből

NYERGES GÁBOR ÁDÁM

Öt képre

(az írások szerint)

egyik kezem valamivel csonkább
korcsabb és csenevészebb
mert olvasni egy is elég

pont ma jutott eszembe hogy
naponta mennyi mindent
kell még csinálni ahhoz

hogy hiteles látszatok szerint
teljen az élet amúgy ha
jól megnézzük arcom sincs

az írások szerint telik életem
minden perce mintha
csak meg lenne írva az eltelés is

(a megértés keretei)

most kéne nagyon inni
nem is sietve mohón
vagy sokat csak
szisztematikusan lassú
kortyokban úgy négy
öt óra hosszat berúgni
a legaprólékosabb
lehetséges fokozatokban
hogy ne legyen minden
de minden olyan
sokszínű belül lehetőleg
tisztuljanak az
árnyalatok és mossák át
belső csöveimet a
tisztább és gyengébb
szeszek öntsék ki mint
a szennyvizet
ezt az állandó
idegességet hogy minden
bár a dolgok a formák
még úgy hiszem a színek
is statikusak mégis
minden olyan kurvára
zizeg épp ahogy a hangyák
adás nélkül maradt

tévécsonákon ez meg
még a képesség kéne hogy
végre és menthetetlenül
múljon a hajlandóságom
arra hogyha eléggé nézem
semmi sem marad az ami
inkább villózik vibrál
viszolyogtat és káprázik
úgy hiszem káprázik a
szem ez volna hát a
képesség ami megőrjíti hogy
miért nem marad nyugton
ami fekete
meg főleg feketén

(a magyar krisztuson)

keresztülzizegnek a betűk a szóközök
az információk zsong az egész testem
mint akinek igen fontos és halasztást
nem tűrő mondandója lett volna mielőtt
bokros sorsszerű teendői kiverték a fejéből

(eurokrisztus)

valaha emberi formában
jártam köztetek
ma legfeljebb statisztika
lehetnék az x-aktákban

nem tudom mi lesz majd
kellemetlenebb
legközelebb ha felismernek
vagy ha nem

(reggelkrisztus)

most azt ne is részletezzük hogy van az úgy
mert hát van
hogy némiképp félrecsúszik a fej továbbá
egy számmal kisebb is mint illenék
meg hogy egyik karom ha lelóg
mondhatni pataszerű
de hogy ez miféle lehetőségekre enged
következtetni
azt ha egy mód van rá ezúttal nem részletezném

egyébként a lábamat masszírozza
egy igen jó ember

aki igen jó hozzám
ezért nem szólhatok hogy valamelyest csiklandoz
nem kérdésnek szánom hogy kiálltam már
egy-két dolgot az életben
de a kéréstlen és nem visszautasítható szeretetnél
nincs súlyosabb kereszt úgy vélem

épp ezért csak a másikat érintem
először hátbaveregetni gondoltam
de a mozdulat valahogy megtört
talán mert helyet változtatott közben
így lett belőle mégis simítás
leheletfinom érintés mely talán
csak a posztón érezhető a bőrig már
el se jut most mégis emiatt igyekszik
még jobban az a másik jó ember az
a jobbik ember az az engem még
jobban szerető ember a talpamnál

és annyira jó akar lenni hozzám hogy
már nem tudom még meddig bírom el

(megj.: Képirás, 2012. április)

Lajstromállapot

- számvetésforgó (reprise) -

mint aki rossz időben érkezett s ment el
majd folytatódik egyre csak mikor az élet már kifelé svenkel
túlnyúlik magán minduntalan
mégis mindannyiszor útbavan
tulajdon magának és mindenét sporttáskába csomagolva várja
hogy rácsáfolva jöjjön mégis csodák megannyi csodája
megreked az örök cinkos maradásban
árnyéka mögé bújva számvetekszik most takarásban
halasztva minduntalan a tiszta beszédet
szavakat spórol szellemeset szépet
s tudja bár nem gondol vele mint nőtte be e sok-sok részlet
s hogy nem lesz már mód elkezdni mind amit bevégezett

(megj.: Kritika, 2012. április)

TINKÓ MÁTÉ

Nyár, törökülés

Elmondta: nálunk most már a futball
lesz a szent ügy. De megtorpant:
remegett a hangja, ahogy a knédlit
kigyúrta, offenzívába kezdett, őrá
már nem figyel itt senki.
Szipogott, a zsebkendőért saját magát
küldte a vendégszobába, mi meg
a helyzetekkel és nem az övével
– „két sípszó közötti feszült csönd légy!”
törődtünk.

Éhes volnék most. Nem zajongja senki,
üres kollégiumi szintek, egészen
kevés fény a korhadt ablakon.
Látom, ahogy előszedegeti az albumokat,
magára zárja az ajtót, nekidől a falnak, védi.
Tizenkét éve megkérdezhettem volna, minek.
Odakuporodni mellé, és a cirill betűkért
adózza játszani nyarat, törökülést, közhelyeket.
Hogy leggyakrabban másként, de nyugtatólag
értjük egymást vele, és sül a hús, forr
a tea. Örülünk, ha tél van. Meg hogy
öregedünk, *mondjad, hová mentél akkor*
a téiben, meddig maradhattál szűz, kacagós,
végte ré jóváhagyott tini. Én majd persze el-
tagadok néha, de bevallanám, *leplezni saját*
gyöngeségeim, oda-vissza, nem ment,
ezért tartottam a férfiakkal mindig, mintha
csak vádolhatnálak téged folyton, mintha többé
már nem szólíthatnálak azon a néven.

TINKÓ MÁTÉ

Szájba tűzött horog

Szaladgálsz, barátom. A piacon húst
veszel, a restibe ihatatlan lötytyökért
jársz, szikárrá, kérgessé az tegyen.
Nem élet ez, de ráfogod, a villanypóznákat
hajnalig támasztva reggeli futóedzés
helyett, levegő utáni kapkodásban
nő saját bizalmad hiánya. Amit naponta
gyűjtögetsz, elhagyod, te gyáva. Másszál
korhadó létrára, törd le fokait egymásutánba.
Jegyezd le, szeretteid voltak, kitartottak
melletted, pedig nem lett volna muszáj,
talán elmúlniuk mégis. Még öregbül
a kamra, de tárgyai közt magadra maradtál
szolgaként. Élelem, amiből bomlástermék lesz végül,
polconemlék, aláírták a nevet, biztos fontos volt.
A nő, aki melletted feküdt, melletted lazította
izmait, nevetett, erről egy fotó, egy eljegyzési
gyűrű, évekig nem kopott semmit. Mára munkája, igazi
férje lett, rövid frizurás, tüsi gyermekeket visz
korán óvodába. Ezeket az élőket, valaha volt nőidet
csodálod, a mozgást, amiben van könnyörület, mégis
van jó szándék arra, hogy pillanatokért éljél, lásd
a rá következőt. *Hagyjál örülni még keveset, Uram,
ígérem, nem tartalak föl már sokáig ebben
a nyájas teremtésben.*

EVELLEI KATA

Alagútban

azonnal fölismertelek
mint figyelő gyík torka lüktetett
nyakad vállad közében a hallgatás
szembeszomszéd hüllők jóbarátja
azóta ült ott hogy egymagadban
guggoltál a ziháló sínek között
kavicsokat válogatva széjjel
melyik jó tükör melyik homályosabb
de végül mindegyik eldobható
csak a kezedet vérezted velük össze

kezed kinyúlt és nem nyúlt vissza más

de érintés nélkül is észrevettem
hogy kettőzte százszorozta meg
a szétfirkált üveg az arcodat
csontjaidban úgy zúgott
az elmeszesedett sötét
mint ki tudja nem hallják soha
nem hallják soha senki ahogy
száguldanak sikoltanak
helyetted a metrófekete csövek
azonnal fölismertelek

Lerakódás

Újra írsz most, én ráfelelek újra,
és minden sorral újabb réteg
teret beszélünk magunk közé:
gyorsabban nő, mint a kristály,
s egyre szilárdabb, vághatatlan;
jól szigetel, hogy meg ne halljuk
egymás fogcsikorgatását,
ahogy mélyen a ránk rakódott
mondatok súlya alatt nyöszörgünk,
hegyek gyomrába zárt szegények.
Nyugodj meg, nem fog rajta szónak
csákánya már, sem könny nem vájja
többé ki, arcunk sziklafaláról
nem visszhangzik rémült turisták
ijesztésére tollpárbajunk
csattogása; nem moccanunk már,
elnyúlunk csak vízszintbe téve
némán, bénán a föld alatti
magunknak fúrt nyugóhelyünkön.

Judit

Megtaláltál, megtaláltalak.
Így lettünk, ahogy a költő mondta,
uram, asszonyaságod. De magaddal nem vihetsz:
ha engem akarsz, követned kell. Lépj csak be
házamba, tekints körül, tapogass ki
minden részletet, hogy aztán el ne tévedj,
amikor nem fogom kezéd. És ne csodálkozz,
ha egy-egy zugban önmagadra lelsz,
hatban éppen. Ezekben tükröd vagyok.
Kincsem, tavam, kertem mind megkapod,
a fegyvereket neked kovácsoltam
mindenki más ellen; a kínzókamrában
csak a mi kettőnk üvöltését hallani,
és egész birodalmam jogos gazdájaként
üdvözöl, míg ragyogását megszokod.
De ezeknél már ne keress tovább.
Mert bár szemed, szakállad kékbe hajló,
legmerészebb álmodban se vélnéd, hogy
nálam sincs nyitva minden ajtó.
Meghívlak ugyan, otthonom otthonod,
és játszunk is, férfit és nőt, ahogyan
olyan régóta játsszák már; közhelyes
dolgokkal bűvöljük egymást,
amelynél szebbet kitalálni mégsem
tudunk, kedvedre gyönyörködhetsz
eleven valóban, és testem, anyagom,
mindenem a tiéd, ha elveszed.
De előbb-utóbb eljön a lefekvésidő,
késő is van, sötét is, búcsúzzunk mára el,
és mindig marad egy utolsó szoba,
amelyet nem fedezhetünk föl együtt,
amelynek kulcsát nem kapod kezédbe,
amelynek zárját föl nem törheted.
Mert ha álomban belopózol hozzám,
övemről a karikát elcsened,
és azt az utolsó, sötét, érintetlen
szobát titokban mégis fölnyitod,
hogy magányodban szétnézz odabent,
mielőtt a homályt kitégült pupillád
átlátná, az ajtó becsattan mögötted,
rab vagy, s ahogy körbefordulsz, végül
belém ütközöl, ahogy oly régóta
vártalak már ott a hetedik ajtó mögött,
nélküled való, tükrötlen magam,
és megragadlak, többé nem engedlek el,
akár a csapda, köréd zárulok, miközben
ránk omlanak a könnyörtelen várfalak.

PÉTER ERIKA

A múlt foglatában

Mint mikor kar bújik
rég hordott kabátba,
s a kéz nem találja
meg a zsebeket,
vagy idegen házban
riaszt fel az éjjel,
s villanykapcsolóért
matat tenyered,

úgy kutatod múltad,
súlyos útitáskád,
– egy poggyásznak
többet rángatjuk fülét –
bezárt boltba járunk,
visszhangos a kamránk,
látásunk tompítja
a kriptasötét,

hisz mindenkinek van
egy apró hullaháza,
minden pince rejt
pár csontvázdarabot,
kagylóhéjú múltunk
keretébe zárva,
immár saját magam
árvája vagyok.

Kottalapok

Az évszak minden nyűge
válladra szakadt,
itt rozsdás dallam röppen,
ott egy kottalap,
mindkettő súlytalan,
s könnyű, mint a bűn,
de mi
nem játszhatunk
hamis hegedűn,
nézd,
a park végén
még kotyog a patak,
de holnap már avarral
takarja magát.

Évtizednyi remény

Megyek
évtizednyi
csönddel bekerítve,
egyetlen csikóját
elveszített kanca,
istállót, lucernát
hátra hagyva
zabolátlanul,
keresem
parlagon, sziken,
felhőbozontos égen,

s megtalálom
viharral küszködő
pitypang-hópihéken.

TARCSAY ZOLTÁN

Savany

A savanyú sörben van igazság
és az avas vajban,
amikor tudni hogy baj van,
minden más csak költői *panír*,
hogy ki milyen modorban ír,
és hogy mikor csapnak pofon a hímek
és a hámok,
hogy én mint költő, hányok
vagy éppen enyelgek,
mikor a Parnasszusra emelnek,
hogy én mint én, amikor te vagyok
illatos énem beragyog
(engem),
miközben a te-t a ruhámba kentem,
és amikor már kinevettem mindent,
embert, ördögöt és istent,
és a nevetést,
akkor könyörgök majd, hogy belevéssd
fejfámba mellékesen,
hogy ez bizony még élve sem
tudta, hogy csak a savanyú sörben van igazság,
a savanyban, hogy az ember csak várja, hogy hívassák.

Mágia

Másra sem vágytam, mint néhány
pesszimista sorra.
Hogy például „üresen kong
a bába vasorra”.
Meg egy kis szarkazmusra,
de nekem persze az sem adatott.
Ahol a gondolatot sejtem,
a forma matat ott.
És a kényszerű szöveg
meg az eleve belehalt mindennek
és leírhatatlan hasonló szavak,
amikre rendes rímek sincsenek.
Nem lehet itt mit tenni már,
győz a grafománia.
A betű forgatja a tollat és a toll emeli a kezét,
felülír a nyelvi mágia.

BODÓ CSIBA GIZELLA

Ördögi kör

Meleg, májusi reggel volt.

Az öreg szenátor hangoskodásra figyelt fel.

– Mi a fene ez már megint? Mostanában olyan sok a zaj, a kardcsörtetés, mintha folyton csatában lennék – gondolta. Durva szavak záporoztak az út felől, kalapálás, vasrudak csörömpölése közepette. Kinézett a lefüggönyözött, boltíves ablakon. Megdöbbenve látta, hogy fiatal férfiak, - nem katonák – kerítik le az utat, a kocsi lehajtót, végig-hosszig a szomszéd villák előtt is. – Reno nézz ki, hogy mi történik odakint, lezárják az utat – szólott ki bicegő, hajdani fegyverhordozójának.

– Korlátot raknak le az út mellett a délutáni verseny miatt – jött vissza a kiszolgált, hűséges katona, aki hadvezére mellett maradt Pannóniában, amióta az átadta a hadvezéri jelvényt, s szenátorként visszavonult minden világi nyavalyától. - Miféle verseny? - Olyan mint a kocsi hajtó vagy lovasverseny otthon, de ezek valami kétkerekű, fém-paripát hajtának lábbal! Estig tart majd ez a cirkusz – válaszolt Reno.

Cirkusz! Itt is cirkusz, versenyek, léhaságok – morgott a vésett-vonásokkal barázdált arcú férfi. Ezért nem mentem vissza Rómába. Másról sem szólt az élet, mint az élvezetek, bajvívások, a kiégett, bujálkodó ivászat!

– Undorodom! – sercintett méltatlankodva. Elvesznek lassan mindent itt is, ami jó, ami természetes. Elvették a gyógyító vizet. Legázolták s pipacsos réteket, elüldözték a gólyákat, gázló madarakat, az esti csendet, mindezt pár évtized alatt – fortogta alig hallhatóan, inkább csak magának.

A hajdan Pannóniába vezényelt katona apró villája a Fejérvár felé vivő hadiút szomszédságában volt. Egy portyázás során megsérült, akkor állt meg e vidéken, s Gorsiumtól nem messze bukkant rá a tóra, melyet friss, zöld nádas-szigetek pettyeztek. Sérült lábát a tóban pihentette, s a puha, sima fekete iszap szinte pár óra alatt meggyógyította. A gyógyításon túl a táj békéje, a lombos fák szépsége, a tavat körbekeretező lankás hegyoldalak napsütötte bája megérintette a megkeseredett katona lelkét.

Szülő teremne itt is, mint régi birtokán a siracuzai öböl fölött – morfondírozott, amikor másodszor is visszatért a vidékre.

Kevés számú, apró, náddal fedett házikóból állt a pannóniai halászfalu. Csendes, békés vidék. – Visszajövök – üzente komor tekintete három évtizeddel ezelőtt, amikor egy vesztes csata után – a senatus konzultum miatt – utoljára hazament Rómába.

Róma a Nero utáni véres, kormos sebeit nyalogatta, s a had dicsősége is úgy porladt el, mint a halhatatlan város üszkös romjai. Mindenütt keresztfák, ráfeketendő megfeszítettek, - a város leégéséért bűnhődő keresztények – ez volt Róma. Koldusok, kóbor kutya kísérték az utolsó szenátusi ülésre. – Undorodom! – mondta fájdalmasan szétnézve hajdani büszkeségén. – „Non ego ventosae plebis suffragia venor – Impensis cenarum et tritae munere vestis”. (Én a szeszélyes nép kegyeit nem hajszolom – arra kérve, szavazzon rám – lakomákkal, régi ruhákkal.”) – idézte magában Horatius Leveleit. – Visszamegyek a gyógyító-tó, a gyógyító csend, a lelket megnyugtató pannóniai dombok ölébe – döntötte el, és visszament!

Harminc tavasznál is többet élt meg a szenátor a pannóniai tóparton épített kis villában. Az évek alatt sok minden változott, s nem tudta, hogy örüljön, vagy inkább bosszankodjon a változásokon!

Mert bizony az utóbbi évtizedben eltűntek a dombokról a katonás szőlősorok, a zamatos gyümölcsű fák. Helyükbe egyre nagyobb mellénnyel terpeszkedő villák épültek.. A tópart nádszegélyét lekaszabolták, durva kőre cserélték. A víz a fodrozatát divatossá vált, rút betonszegélyhez csapkodta, ahol megült a tisztulni nem tudó, szutykos hab. A gyógyító iszapot nem felhasználták arra amire teremtetett, - gyógyításra – (amint erre másvidéken volt jó példa) hanem ormótlan masinákkal kikotorták! Ez nagyon barbár dolog volt – emlékezett vissza a szenátor. Szinte egy évtized alatt fordult ki magából a táj. A pipacs-rétek helyén kocsijáratok versenyek pályái sorakoztak. Két esztendeje fürdő is épült a tó partjára, római módra!

A szenátor is meglátogatta egyetlen egyszer – talán kicsit nosztalgiából. A nagy csarnokban fény volt, apró csempékkel díszített oszlopok, meleg-vizes medence, időről-időre valami szerkezet mesterséges bugyborékolást rendezett a vízben. /Ezt azelőtt a tó is megtette magától, a benne lévő, természetes hideg és meleg, mélyből feltörő forrásai által./

A medencék körül kerevetek voltak. Hát persze nem olyan pompás fürdő, mint otthon Rómában, de nagy fejlődés - állapította meg. A csarnokon túl, a szabadban, oszlopok sora mellett is voltak medencék. A fáklyák itt nem égtek, esti csillagfényénél fürdött a környék ifjúsága. Az esti fürdőzés felkorbácsolta az ifjak szenvedélyét. Az emlékeibe és gondolataiba merülő, hajdan volt katona –, akit már csak szenátornak hívtak –, hirtelen fülledt csendet észlelt. Körbenézett. Mellette, körötte, a medence sarkokban az ifjúság összekuszálódva, összegabalyodva, egymásra fonódva csókolózott. A Hold lefogyva bújt egy felhő mögé. Sötét volt. A meleg víz párája megtelt a szeretkezés szagával. Szinte sikamlós lett a szenátor bőre a sűrűsödő víztől. – Undorodom – motyogta felemelkedve, s kilépett a medencéből. Senki nem vette észre a távozását!

A fürdőtől túl boros-kupák hevertek szerte szét, ahogy a versenyek után is mindenhol.

– Ó Pannónia! Hát te is Róma sorsára jutsz?

Amikor a kultúrák „túlélretté” válnak, mint a szottyos körték, akkor eltűnnek a Föld színéről! Mert a Föld nem tűri hátán a rothadó gyümölcsöt. Elnyeli trágyaként. – Hová menjek? Hová meneküljek, ahol tisztaság, békesség, szépség és csend van – kérdezte magától a megfáradt szenátor, lerogyva előkertjében a padra.

Az egész napi hajtóversenynek vége volt. A tóparton lehetett csak hallani a kurjongatást, a túl hangos zenét. Nem akarta elképzelni, hogy mi zajlik a megmaradt fák és az ideiglenesen felvert sátrak között! Kóbor macskák osontak el a homályban, vagy ordítottak fel, szinte emberi óbégatással, ahogy védték területüket, vagy világgá kiáltották párási vágukat.

A megkeseredett katona lábába belehasított a fájdalom, szívébe pedig az emlékek; – jaj sajgó lábam! – Ó Emberiség! – Sosem lépsz igazán előre? – sosem tanulsz saját hibáidból?

– Kétezer év múlva is így lesz minden?

Nézte a Hold előtt elúszó felhőt, - álmosodni kezdett. – „Circulus vitiosus!” ördögi kör –, motyogta! Ördögi kör!

Bp. 2012. május 18.

VIHAR JUDIT

Haikuk „kavics” témára

Kavicsok sorban
vakítóan fehérek –
szájad medrében

Égből érkező
villanó hullócsillag –
meteorkavics

Süvít a kavics
tó felett egyre messzebb –
feszült indulat

Kavicsok és csontok
létünk örök tanúi –
titkot őriznek

Zsidó temető
kavicsok sír tetején –
Rád emlékezünk

Tengervíz alatt
kavicstenger a mélyben –
ó, Demosztenész!

Macska *vics*orog
csacs*ka vics*orgás, nem más,
mint ócs*ka-vicc*!

Japán hegyek között

Repülőgépből
látlak a felhők felett
ó, Szent Fudzsi-hegy!

Hósipkás csúcsod
hol látszik, hol elbújik
bűvös Fudzsi-hegy!

Jamanaka ko
Szent hegy csillogó taván
tótágas-Fudzsi!

*

Nikkói hegylánc –
egyedül őrzöm itt most
macska álmait.

Hajamban hagi-
virág, szívem megtisztul:
forrásvíz csobog.

*

Fenn a Hold-hegyen
holt lelkek járnak táncot,
szürke szél süvít.

Csókai lejtőin
szeptemberi nyáridőn
aratják a rizst.

Varjak kárognak
piros pagoda felett –
félelem hasít.

*

Ködbe burkolt hegy,
fürdőben kendőt tartó
szemérmes leány.

Jamadera-hegy
kabócák zenéje zúg –
Basó szelleme.

VIHAR BÉLA

A félelem

Néhányszor megpróbáltam versbe foglalni, de sehogysem sikerült. Talán e tizenhét esztendő élmény még mindig oly lázasan forró, hogy éppen emiatt nem tudtam úrrá lenni felette? Bensőm parancsa azonban arra int: mondd el, nem várhatsz tovább! Nos, ez az oka annak, hogy a tények meztelen felsorakoztatásával töreksem érzékeltetni egy éjszaka történetét, amelynek során igazi mivoltában ismertem meg: mily iszonyatos erő a félelem, s miként igázza le azt, akit hatalmába kerített.

1944 novembere. A negyedikére virradó hajnalon tomboló üvöltésre riadtunk fel. Két perc múlva sorakozó! – hasította át a csendet egy metsző kiáltás. Az éj homályában, a pajta előtt, csapatnyi nyilas szuronya csillogott.

– A Számonkérő Szék tagjai! – suttogta valaki mellettem eszelős izgalommal.

– Az anyátok istenit! Két perc múlva sorakozó! – ismételte meg parancsát vésztjósító élességgel a vezetőjük, egy feltűnően sovány és szőke bajuszú, vállszijas férfi.

A világos őszi éjben, a sörényes fellegek szakadécai közt, tébolyító gyorsasággal vágatott a hold.

A drótsövénnyel körülvett dunaharaszti tábor hatszáz foglya rémült lőtás-futás közepette, pillanatok alatt dermedt vigyázzban várta: mi következik? A távolból, a rózsaszínű árnyat vetve fel-felvillant a front torkolattüze. Így álltunk ott az éjszakában és szemben velünk ők: a fegyverekbe öltözött megtestesült fenyegetés. Most már tonnányi súlyú csend nehezedett reánk.

A nyilasok vezetője pedig fürgén egy farakás tetejére ugrott, majd torkából süvöltve szakadt ki a szó:

– Tudomásunkra jutott, hogy a második és harmadik századból hatan megszöktek. Ez megtorlást követel! A Számonkérő Szék nevében elrendelem a tizedelést, kétszer annyi ember kivégzését!

Felcsattant a vezényszó:

– A második és harmadik század három lépést előre, indulj!

Az ütemes léptek úgy koppantak, mint a koporsóra hulló rögcsomók.

– A két század parancsnoka hozzám! – harsant az újabb vezényszó. – A századot le kell számolni, és minden tízedik az életével lakol!

S ekkor váratlan fordulat következett. A század irányításával megbízott társunk, Farkas mérnök, elszánt határozottsággal megragadta a parancs végrehajtását.

– Nem vállalod, te nyomorult? No, megállj! Akkor te leszel az első!

A sorokban moccanás támadt. Egy fehérhajú aggastyán odavetette magát e fiatalember mellé.

– Én az apja vagyok! Fiammal akarok meghalni! – szólt halkán, majd megragadta görcsösen gyermeke kezét és nem engedte el többé. A további már valószínűtlen gyorsasággal pergett le. A végzetes sorsra kiszemelt tizenkét áldozatot a Duna-part felé terelték.

– Vigyázz! Tűz! Rajta!

A fegyverek magasba emelkedtek, egyszerre pokolsárga láng villant a csöveken, s ők hangtalanul összerogytak. Az egyenruhás nyilasok zárt menetben tértek vissza bűncselekményük színhelyéről. Mi pedig a rettenettől megbilincselten, szoborszerűen mozdulatlan néztük az események sorozatát.

– Láttátok, mi vár az aljasokra? – szónokolt ismét, vállszipját megmarkolva, a felhevült főhőhér. – Mert ők bitangok voltak, kutyák! – toporzékolt eszeveszetten. – Vagy ti nem úgy gondoljátok? Mi? Követelem: feleljetek: megérdemelték a golyót?

A megfogyatkozott hatszáz ember nem választolt, s ez a hallgatás tüntetés volt, vád volt és tisztelgés a holtak emlékének. Ártatlan pusztulásuk gyásza zokogott szívünk mélyén, avagy magunkat sirattuk el összeszorított ajakkal?

– Ha hallgattok –, kezdte megint a farakás tetejéről –, újabb tizedelés lesz. Válasszatok! Felteszem a kérdést: megérdemelték sorsukat?

Ekkor már halk morajlással, sóhajjal, tétován, tompán, egy szomorú igen röppent a sötétben. Hangosabban, még hangosabban! – emelte fel öklét. Megérdemelték...?

– Igen, igen! – erősödött kórossá a válasz. – Még egyszer! Még egyszer! – játszott kínjainkkal. – Átkozott az anyjuk is, aki szülte őket?

– Igen, igen, igen! Zúgtuk, vonítottuk, ötször, tízszer, ezerszer, fel a magasba, fel a csillagokba, a mindenség végtelenjébe, önön gyalázatunkat...

Így tanultam meg ezen az éjszakán, mi a félelem hatalma, és mi a titka annak, hogy népek millióit engedelmes szolgálásra kényszeríthette Néró, Dzsingisz kán és a világ többi zsarnoka.

MESE MESE MESE MESE MESE

NYIRI PÉTER

A kis Laló meséje

Büszke fejtartású, okos tekintetű szobor néz le ránk egy köemelvényről Széphalmon, a Kazinczy Emlékcsarnok mellett. Szemeiben tűz lobog, elszántság és akarat, akárcsak apjában, kinek örökségét ő vitte tovább. Ő: Kazinczy Lajos, a széphalmi nyelvemester, a nagy nyelvtarisznya-töltőgető legkisebb gyermeke. Aki mégis a legnagyobb lett...

Sok-sok évvel ezelőtt egy népes család élt a széphalmi kertben: a Kazinczyak. Hét gyermek szaladgált a fák között, bújócskázta vagy a madarakat figyelték. Megetették a mókusokat, csillogó szemmel leskelték a fészkekben tátogó rigófiókákat, esténként utánózták bagolyőseim huhogását. Mindennap találtak maguknak foglalatosságot, mindennap akadt valami, aminek örülhettek. A legelevenebb gyermek Lajos volt, a kis Laló, ahogy szülei nevezték: a legkisebb fiú, a legutoljára született Kazinczy-sarj. Mintha a többiek minden játékkal és édesapja minden szenvedélye egy karcsú, fürgé fiúcskában öltött volna testet: olyan volt a kis Laló. Naphosszat futkosott a kertben: végig az árok mentén, ügyesen kerülgetve a kéklő szilvafákat, el egészen a temetőig, aztán vissza a házhoz; és huszárosdit játszott: vesszőseprű-paripáján lovagolt, s kezében fakarddal, vagyis egy karnyi hosszú botocskával rontott az ellenre. Hegy- völgyet bejárt képzeletében, idegen országokat szabadított fel, ezredes lett, majd tábornok, s a nép hősként ünnepelte. Éjszakánként kardjával aludt, akár egy igazi katona, aki sohasem válik meg fegyverétől. Huszáregyenruháról álmodott, sarkantyús csizmáról és szalagos csákóról. Laló nagyon szerette édesapját, tudta róla, hogy kiváló lovas, s büszke volt rá; ragyogó arccal csodálta, amikor Kazinczy Ferenc egyenes tartással, huszármódra ülte meg a vad, zabolátlan lovat. Lajos is olyan akart lenni, mint az apja: okos, erős ember s jó lovas. S az apa... bár féltette fiát a katonásditól, mert ott fogságba is eshet a vitéz, titokban örült a gyermek életrevalóságának.

A kis Laló vígan élte életét, s mélyen elbúsult, amikor édesapja itt hagyta e földi világot. Őt magát is csaknem elvitte a szörnyű járvány, melyet szeretett szülője nem tudott legyőzni. Lajos is betegségbe esett, lázban feküdt napokig, de édesanyja meggyógyította. Óvó szeretettel ült ágya mellett éjszakánként, imádkozott zsenge életéért, s a fiú egy nap erőtlennül, de egészségesen kelt ki a dunna alól. Ám édesapján senki nem tudott segíteni. A betegségtől még fáradtan a sok fekvéstől meggyengült, remegő lábakkal állt Laló apja sírja mellett, ott, ahová egykor – szülei így mesélték neki – egyik testvérét, a még csecsemő Ficsit is temették. Úgy gondolta a kis Laló, hogy a jó Isten apja helyett őt választotta ki az életre, s felgyógyulása bizony komoly kötelességeket ró rá. Most már valóban huszárnak kell lennie, hős vitéznek, aki megvédi félárván maradt testvéreit s özvegy édesanyját. Hiába ő volt a legkisebb, bízott és hitt magában, s rendíthetetlenül készült a nemes feladatra.

Idővel csakugyan katonaiskolába került, kiváló lovas lett belőle, megtanult vívni s birkózni is. Társai tisztelték, előljárói elégedettek voltak vele. Tisztá avatták: fényes jövő várt rá. Huszonkét esztendő volt már, délceg, izmos férfi, amikor egy havas-fagyos téli délelőtt hírt kapott édesanyja haláláról. Azonnal hozzá sietett, sűrű könnyhullatásokkal elbúcsúzott tőle, s

elhatározta, hogy hazaviszi, és Széphalmon, édesapja mellé temeti el. Hosszú az út Nagyváradról Széphalomra, s Lajosnak nem volt pénze. Kölcsönt kért hát innen-onnan, s mivel még ez sem volt elég, szomorú döntést kellett hoznia: eladta tiszti rangját, s lemondott a katonaságról. Nehéz vállálás volt, de Lajos jólelkű és vidám fiú lévén nem sokat rágódott rajta. „Aminek meg kell lennie, azon nem szabad tépelődni. Vitéz vagyok én rang s császári egyenruha nélkül is!” – gondolta, s útra kelt.

Édesanyja koporsóját egy szekérre rakta, vastag szénaágyba fektette, erős kötéllel le is szorította. Megsimogatta a lovak nyakát, megveregette az öreg, tapasztalt kocsis vállát, s parancsot adott neki az indulásra. Hetekig tartott az út, hideg fogadókban háltak, kenyéren és szalonnán éltek, s bizony jólesett nekik a forró kávé, amikor egy-egy csárdában hozzájuthattak. Egyszer betyárokkal találkoztak, szemközt mentek rájuk a szegénylegények, fejükre húzott kalap alól, szűrös szemmel méregették az utazókat. Bundájuk alól pisztoly kandikált elő, lovuk oldalához fejtörő fokos simult. Hetykén szólították meg Lajosékat, elállva az útjukat, ám midőn a koporsóra esett a tekintetük, elszégyellték magukat. Fejük búbjára tolták kalapjukat, rámosolyogtak Lajosra, s örvendeztek az anyját oly nagyon szerető, igaz magyar fiúnak. Egy darabon el is kísérték őket, egy rövidebb utat mutatván a kitartó vándoroknak.

Máskor meg farkasok iramodtak utánuk. Fáradhatatlanul követték őket, a lovak megrémültek, vágtaiba fogtak, a szekér már-már felborult a csúszós havon. Lajos előhúzta pisztolyát, s rálőtt a falka élén rohanó agyaras kanfarkasra. A vadállat meghemperedett a hóban, s holtan terült el. Komái felbőszülve, még sebesebben törtek a kocsi felé, amikor hirtelen éles füttyszó hasított át a farkasmorgáson, majd nagy kurjantásokkal kísérve fél tucat lovas betyár zúdult alá a közeli dombról. Keresztültörtek a vadakon, pisztollyal lötték, fokossal vágták őket, alig tudott elmenekülni egy-két toportyán. S alighanem azok sem érték meg a másnapot. A betyárvezér megbiccentette fejét Lajos felé, aztán a lovasok olyan gyorsan eltűntek, ahogy jöttek. Hogy miképpen kerültek elő, azt nem tudom. Bizonyára az első találkozásuk után figyelték Lajosékat, talán követték is őket, vagy hírt adtak társaiknak a különös utazókról. Bárhogy is történt, meglehet, hogy megmentették a Kazinczy-fiú életét.

Napok múltán a szekér csendesen begördült a széphalmi kertbe, Lajos papot hívott, s tisztességgel eltemette édesanyját. Szülei egymás mellett nyugodtak, így a fiú pénz nélkül, de boldogan indult tovább, hogy hová, azt maga sem tudta. Búcsúzóul még végigsétált egykori birtokán, megsimogatta az apja ültette fák törzsét, s szomorúan nézte az elhanyagolt, pusztulásnak indult kertet. A kis Laló ekkor érett felnőtté.

Esztendők teltek, midőn egy szép tavaszon a magyar nemzet fegyvert fogott a szabadságáért. Lajos híret vette a lélekindulásnak, szíve fellobbant a haza hívó szavára, így hát újra katonának állt. Társakat toborzott, harcolni tanította őket, s megindult velük a csatába. Volt Lajosnak egy régi emlékkönyve, még kadétkorából. Ott őrizte azt is a kép mellett, melyet egykori barátja festett róla. E könyvecskében versek, jókívánságok sorakoztak, de a legszebb mind közül Kazinczy Gábor üzenete volt: *„Ha fájdalom borul Reád: A' dúlt kebelnek éjelében Írt nyújt 's nyugalmat szíved' érzetében Ő, a' nagy Ember, a Te szent Atyád!”* Lajos megfogadta e tanácsot, tudta ő már akkor, milyen sokat tett apja a magyar hazáért. A szenvedély, mely a szülőben szikra volt, a gyermekben emésztő lánggá vált, csatába vivő, hazát védő s mindig győzedelmes tűzsugárrá. Lajos huszonhét csatában küzdött, s a gyermek álma valóság lett: hősként tisztelték, kitüntették. S a daliás Laló, a vitéz huszár kitartott a végsőig. Amikor katonatársai már feladták a harcot az osztrák vasasok és a kucsmás, dzsidás kozákok szorításában, Lajos még kivont karddal száguldott lován. Ő volt a legutolsó magyar vezér, aki letette a fegyvert. Ellenségei elfogták, s nem kegyelmeztek neki. Ott állt bírái előtt, s felemelt fővel hallgatta, amint kimondják rá a halálos ítéletet. Ő másra figyelt. Gondolatban egy sírnál járt, a szerető anya és a bölcs apa hamvainál, a szép halmon, az apja tiszteletére emelt oszlopnál, lombos fák alatt, virágzó bokrok s kéklő szilvafák útján. Kezében botkard, lába között vesszőseprű-paripa, s nyargalt körbe-körbe, csak úgy porzott utána az út. Elvonultak

előtte gyermekkor kedves képei: a hat testvér, anyja tarka tyúkjai, apja megannyi könyve, s a tubákosszelencéje, mely a szegénység miatt gyakran üresen állt, ezért ha megkívánta, csak megsimogatta a jó öreg; eszébe jutottak az esti táncok, a lányok csengő éneke, az őszes szülői hajfűrtök, a közös imádságok... s mindez benne volt egyetlen varázsos zsongású, csodás-bűvös névben: Széphalom.

A hadbíró megkérdezte a nevét, s ő, halvány mosollyal az ajkán és oly sok édes emlékek szívében büszkén így válaszolt: – A nevem széphalmi Kazinczy Lajos.

Amikor hóhérai be akarták kötni a szemét, Lajos nem engedte. Bátran szembenézett gyilkosaival. Mielőtt a végzetes golyók kioltották ifjú életét, ő az kiáltotta: – Istenem, ne hagyd el szerencsétlen hazámat!

A kis Laló huszonkilenc évet élt, de hőstetteire mindig emlékezni fognak. A széphalmi kertben ma is találkozhattok vele, amint szoboralakban őrizi a szülőháza helyén álló sírpalotát s szeretett szülei hamvát.

* * *

LÁNG EL PÉTER

Világjáró hangocska (2. rész)

(Az előző számban megjelent mese folytatása)

Valóban páratlan szépség volt a másik hangocska is! Gödrös, mosolygós, szívívű arcocska, lágy, hullámos loknikkal keretezve, teljesen, mintha húgocskájáról mintázták volna. Tág szemrések, hatalmas, csillogó-barna szempár, értelmes, érzékeny tekintet, tartózkodóbb, mint Hangocskáé. Mindig táncra álló lábak, csinos serdülőalkat keskeny derékkel. Ugyanaz a büszke tartás, mindig emelt fő.

– Hangocska! Hangocska! – lelkesedett Á-Mi – De gyönyörű vagy! Én is mindig ilyennek képzeltelek, amikor régen emberest játszottunk!

Puha, mégis erőteljes táncléptekkel járta körül Hangocskát ő is, ugyan úgy becézgetve őt keze simogatásával, karja ölelésével, miként az imént kishúga tette.

– Na persze, már megint ki akarod sajátítani a kistesónkat, pedig mi is itt vagyunk! – lépett közelebb Hangocskához tettetett szigorral a kisebbik fiú. Ugyanolyan lágy, táncos mozdulattal ölelte magához testvérkéjét, mint előbb a nővére. Kicsit el is érzékenyült, hiszen valóban csak játékos képzelgéseikben formázták meg eddig önmagukat és egymást. S most, íme a valóságos alakjuk még a képzeletükre is rácafélt. Szíve megtelt szeretettel, könnyes tekintettel lépett imádott bátyjához.

– Szia, Lá-Ti! – mondta és hosszan, szorosan ölelte magához.

– Szia, Szi-Lá! Klassz formában vagy! – viszonzta a nagyobbik testvér, a tőle megszokott visszafogottsággal, és ő is ölelésre emelte karjait, s ebben az ölelésben benne volt minden, amit ösztönös szemérmessége miatt szavaiban visszafogott. A szeretet, odaadás és féltés, gondoskodás, az olyan barátság ereje, amit csak vérségi kapcsolatban érezhet az ember. Benne

volt az erős érzület, ami azt hivatott kifejezni, hogy „rád van a legnagyobb szükségem mindig!”

Lá-Ti, a legnagyobb hangocska komoly, serdülő fiatalemberként öltött valóságos testet. Ébenfekete a haja és magasan ívelő a szemöldöke. Karcsú, magas, széles vállú ifjú, akinek már bajsza is sötéten sarjadzik. Olyan igazi, laza izomzatú nádszáltermet, akiről messzire látszik kifogyhatatlan mozgékonyága, amelyet energikus kezei és hosszú ujjai még látni valóbbá tesznek.

És az arca, szeme, lelki kisugárzása a szelíd érzelmeknek és a zabolázatlannak látszó indulatoknak kifogyhatatlan tárházát rejt.

Szeme megszámlálhatatlan színben játszik és minden színárnyalat egy-egy finom lelki rezdülést jelent. Olyan, aki, ha indulatos, azonnal robban, ha bántják vagy nem értik, könnyek lepik el.

Lá-Ti is körbe ölelgette két hűgát, a kisebbiknél ő is többet időzött egy gondolattal. Úgy ölelte magához Hangocskát, mintha előzőleg már örökre elveszítette volna. Szótlanul állt, kebléhez szorítva őt, s amikor megemelte vállait a túlárado érzelem, zavartan engedte le a karját. De még meghatottsága leplezése közben is adott egy csöpp pusztit kishúga hamvas arcocskájára.

– Köszöntelek, Fény Apródja! – mondta kis meghajlással. – Nem lehet méltón kifejezni, milyen boldoggá tettél bennünket, hogy fölébresztettél hosszú álmunkból. Mi történhetett? – fordult a kedves, régi ismerős felé Szi-Lá. – Látom, teljesen elpusztult gyönyörűséges Földünk, de a te segítségével mi életre keltünk. Mondd, mi a titkod, hogy egy ilyen halott bolygón is hatalmad van?

A Fény Apródja mindaddig meghatottan szemlélte Hangocska ügyeskedését és a testvérek éledését, s boldog egymásra találását. Hangja a szokottnál is lágyabban csendült.

– Nincs titkom, amit ti ne tudnátok ugyanúgy. Az én szeretetem egyedül Hangocskát volt képes életre kelteni, a többit neki és minden bizonnal önmagatoknak köszönhetitek. A ti szeretetetek, ahogy látom, képes megrepeszteni a kövületeket, amelyekkel én bevált szerkentyűimmal sem bírtam, s képes feléleszteni szeretteiteket. Hangjaitok egymással szövetkezve, íme, már megtisztították ezt a környezetet az örökösnek tűnt haláltól. Biztosan képesek lesztek az életet újraéleszteni a vizekben, a földben és a levegőben is az Úr segítségével.

Nézzetek csak körül, mit oldott fel máris a létezésetek!

S valóban, az orgona teljes valóságában szabaddá vált a kövületektől és más hordalékoktól! A négy Hangocska is csodálkozva jártatta körbe a tekintetét: régi otthonuk, a hangszerek királynője teljes pompájában ragyogott. A sípszekrény középső, legmagasabb traktusa tetején a négy, a jobb- és baloldali, alacsonyabb szekrényrészekben a 3-3 zenélő angyalka szárnyai platinafénnel szórták szét a napsugarakat. A sípokat rejtő nemes faburkolatok és rajtuk a mívés faragványok, díszek és alakok tisztán fénylettek, és az egész megfoghatatlan melegséget árasztott... Valami mégis kicsit idegennek tűnt számukra. ...

De most tovább figyelték a Fény Apródjának szavait.

– Boldog vagyok, hogy segíthettem ébredéseteket, de több hatalmam nincs. Szeretetem továbbra is kísérni fog utatokon, melyre Isten áldását is kérem. Ahogy a régi emberlakta Földet megismertem, bizonyára szükségetek lesz mindkettőre, s azon kívül is minden jószágokra és kitartásokra. Boldog és büszke vagyok, hogy ti a Föld szülöttei vagytok, és hogy a barátságotokba fogadtatok.

Azzal mind a négyükhöz külön-külön odalépett, hosszan a szemükbe nézett és nagy szeretettel ölelte őket sorra.

Hangocskánál egy hosszú gondolatnyival többet időzött, s mintha valami más érzelem is kivirult volna abban az ölelésben mindkét részről. Hangocska búcsúzóul a kezét nyújtotta, és

egy alig érzékelhető szorítással – melyet pajkos szemvillantás is kísért – köszönt el barátjától. A Fény Apródja arcán egy fuvallatnyi pír futott át.

– Viszontlátásra, Fény Apródja! – trillázta Hangocska, s a három hangtestvér három szólamban ismételte őt.

A köszönés közben – mialatt a Fény Apródja beállította hipergyorsítóját az ürrobogón – ismét fölcsendült az iménti, fanfárszerű akkord, s – Huss! – a Fény Apródja elment.

Lá-Ti, mióta sorra üdvözölte a többieket, egyfolytában rajzolt. A többiek csak most fedezték fel ámuldozva a rajzeszközeit. Testvérei kérdését megelőzve szolgált magyarázattal.

– Csak arra gondoltam, milyen jó lenne lerajzolni a Fény Apródját, ha már kezünk is van, mint az embereknek. Ahogy ezen morfondíroztam, hogyan is csinálták ezt a valódi emberek a Régi Földön, rajztáblát, papírt és színeseket képzeltem magam elé. S alig gondoltam végig, máris a kezem ügyében voltak. ... Hmm, ... érdekes. ... Nagyon-nagyon érdekes! ... - És rajzolt tovább.

– É-ne-ke-l-jünk, tán-col-junk! ... É-ne-ke-l-jünk, tán-col-junk! ...szakította meg az egy irányba koncentrálódott figyelmet Hangocska ütemes kántálása, melybe 2-3 ismétlés után, egy terccel alacsonyabban Á-Mi is bekapcsolódott, s pillanatokon belül, mint a forgószél járta a táncot egyre gyorsuló ütemben a két lány.

A többieknek alig tűnt fel, hogy Szi-Lá – ugyancsak gondolati kívánsága kifejeződéseként – egy ragyogó dobfelszerelésen kísérte őket.

Lá-Ti is gondolt egyet, s a rajzolást befejezve, gitárral segítette a most már kétszemélyes zenekart.

Szi-Lá ocsúdott először az önfeledt játszadozásból, s szó nélkül abbahagyta a dobolást. Komoly ábrázatát látva, a többiek is megálltak.

– Figyeljetek! Hogyan kezdjünk hozzá?

Lá-Ti, Szi-Lá, Á-Mi és Hangocska tekintete egy szívdobbanásra fonódott egybe. A láthatatlan erő egyszerre állította meg lendülő lábukat és ragadta ki őket a szilaj öröm révületéből:

– A gyerekek! ...

Á-Mi szíve szomorúsággal telt meg, Hangocska szeméből egy könnycsepp kéredzkedett ki, a két fiú zavartan sütötte le a szemét. Megálltak. Hosszú-hosszú pillanatok vonultak el, mire a nagyobbik nővér megfogalmazta közös gondolatukat:

– Menjünk a „Hazá”-ba!

Hazának nevezték legfőbb játszóterüket a közeli faluban, ahová némely napon többször is elsuhanak a bazilika harangszója szárnyán, a Régi Föld idején.

Most nincs harangszó, hiszen a hangtestvéreken kívül nincs senki, akit hívhatna Isten hajlékába.

Egymásba kapaszkodtak egy gondolattal, egymás nyakát érintve ujjaikkal ott, ahol a szív üteme a legerősebben ver. Az ő akkordjuk, az Esz-mol csendült fel lágyan trillázva, majd egyre erősödve, és máris röpítette őket heves szárnyán a szél.

Ahogy rágondoltak közösen, a régi ház, az udvari dombocska helye környékén landoltak. A vágyuk keltette akkord halk fuvolaszóként halt el. A süvítő szél is elnémult. ... Gyönyörű, tiszta csend ölelte őket, s az ég egy szűk folyosón, tisztán ragyogott felettük.

– Biztató jel! – gondolta Lá-Ti az égre pislantva. – Semmi nyom nem maradt utánuk. – horgasztotta le a fejét.

Kutató tekintetük valóban nem fedezett fel semmi biztatót. A hajdani boldog játékok helyszínére csak a dombocska formájára emlékeztető halom utalt, amely mellett földet értek. Ugyanolyan sivár közet, a szélárnyékos lukacsokban, hajlatokban megülő porral, mint amit a Várhegyen láttak és idáig vezető útjukon mindvégig.

A csüggedő testvéreket Hangocska bizakodása rázta fel:

– Nézzétek csak! Itt állt a két nyírfa, és ami itt van – mutatott örömmel egy viszonylag szabályosabbnak látszó kövületre, - mintha a kőlap lenne a kis réztáblácskával! Amit annyira szerettek Annmariék!

– Tényleg, tényleg! – örvendeztek mind.

– Mit csináljunk? – kérdezte Lá-Ti.

– A varázserőt! – mondta Szi-Lá, s máris határozottan nyúlt Á-Mi és Hangocska felé. Lá-Ti is rákapcsolódott két nővére vállára a másik oldalról. A két kislány is emelte karját, ujjuk megint a szívpontra ért. Összecsillanó tekintetük egy akaratot sugallt. Behúnyták a szemüket, hogy teljesen eggyé váljanak.

Megindító zsongás járta át őket, miközben lágyívű harmónia kelt szárnyra, amelyből érdekes, s főként az édes múltból ismerős neszekre tértek magukhoz.

Lábaik előtt ott ragyogott a nagy kőlap a parányi réztáblával, s azon a családi ereklyének számító néhány sorral:

„Bennem rend van,

Szép, tiszta csend van.

Lelkem dúsan terített asztaláról

Osztom szét szeretetemet

M i n d e n k i n e k.,,

A néhai dédapa üzenete az utódoknak, a két hatalmas nyírfa, az Anyafa és Apafa árnyékában.

A Hangocskák ismerték Dédapát és a Dédi mamát is még abból az időből, amikor a két híres nyírfát együtt ideültették.

De, ni csak! ... A kiöregedett nyírfák kiszáradt, és az időjárás viszontagságai ellen gondosan kezelt torzói ott álltak előttük.

– Akkor a gyerekek is! ... - szakadt meg egyszerre a szemlélődés, és már fordultak is a mögöttük szikrázón fehérlő, gyönyörű ház felé.

Ott tündökölt a családi otthon, ahol hagyományosan, generációról-generációra négy-öt-hat gyermeket nevelt a közös otthonban ott élő szülő- nagyszülő- és dédszülő pár.

Hatalmas porta volt, amely L-alakban hosszan terpeszkedett a zöld gyeplépcsőjében. Faragott faoszlopokkal határolt, széles, hosszú tornác. Az emeleten is faragásokkal díszítve. Sehol azonos minta. Az L-alak rövidebb szára a kert felé nyúlt, a hosszabb az utca felől zárta le a teret. A kerti szárny tetején egy kb. 2,5 x 2,5 méteres tornyocska, nyitható, félgömb alakú üvegtetővel. Itt volt elhelyezve a csillagnéző, az egymást követő leszármazottak minden egyes gyermekének első számú kedvence és „titkos helye”. Ahová nappal is, este is el lehetett rejtőzni, hogy egyedül maradj örömmel-bánattal, ahol mindent meg lehetett beszélni az „éppen legjobb testvérral”. Ahol a nagy-nagy bánatok idején egyedül lehetett maradni a Gondviseléssel.

Az utca felől a széles kapubejáratot – hajdan még megrakott szekér is befért rajta – teljes magasságban, mélységében, sőt, a mennyezetén is természeti képek és csodás ember alakok borították fafaragásként vagy freskóként.

„Tiszteld otthonunkat otthonodként, mint önmagadat tiszteled!” – invitálta a látogatót a falra vésett felirat. A sok-sok szobában ugyanis mindig akadt alvóhely, beszélgető sarok és étkező asztal a hivatlan vendégnek épp úgy, mint a távolabb lakó népes rokonságnak, ha hazalátogattak.

Mert mindenkinek ez volt az otthona, vagy ahogy a Hangocskák nevezték: A HAZA.

A négy Hangocska összefonódva repülte körbe a drága otthont. A játszóban – így nevezték a családtagok a legtágasabb földszinti helyiséget az udvari szárnyban, ahonnan csigalépcső vezetett a csillagnézőbe, megtalálták régi, kedves barátaikat, a gyerekeket: Petit, Annmarit, Szilárdot és Veronikát. Éppen valami szokványos civódás kötötte le a figyelmüket.

– Ó-dá-dó-má! – kántálta a kis Vercsi rendkívül kitartóan kapálózva a Peti által háta mögé rejtett, színes tollakkal és ceruzákkal teli fémdoboz felé.

— Vercsike, - kérlelte Peti pajkos mosollyal a szája szegletében és imádattól csillogó szemmel. – Menjünk nyuszi-rolizni!

De Veronika hajthatatlanul és egyre dacosabban ismételte:

– Ó-dá-dó-má toladat!

Peti egyre reménytelenebbül hátrált a játékszekrény felé, melynek egy polcába sikerrel csempészte be a még mindig hátul tartott kincseket.

– Itt van a Mester meg a Cirkon! – nyújtotta a csöppség felé a két fiú legféltettebb alkotását és játékát.

Cirkon a láng minden csodálatos színével megfestett ping-pong labda volt, sötét, színes karton-szárnyakkal, a Mester pedig egy szinte gyermek-nagyságú, megrajzolt, kiszínezett és körbevágott karton mesealak, Peti fantázia-szüleményei.

Úgy tűnik, ez hatott, mert vehemens Veronika a másik három testvér nagy megnyugvására abbahagyta az óbégatást, és érdeklődéssel fordult a Mester felé, miközben csöpp kezét Cirkon felé nyújtotta. Ettől a fordulattól aztán mindkét fiú szeme fennakadt a rémülettől, hogy mi lesz kincseikkel? De Veronika szelíden, mintha teljesen kicserélték volna iménti fúria-szerepéből, óvatosan vette át bátyjaitól a játékokat, s láthatóan elmélázva ölelte mindkettőt a keblére.

Az történt ugyanis, hogy a Hangocskák felismerték a szokásos szituációt és a régi balhéoldó mókához folyamodtak: Veronika kedvenc dallamait kezdték dudorászni a kislány fülébe, s ez hatott olyan gyorsan, nem pedig a Mester és társa. Akik bizony – mint korábban gyakran előfordult velük – nem úszták volna meg ép bőrrel az akciót. Így Veronika – aki különleges fogékonysággal rendelkezett a hangok harmóniája iránt – a hallott dallam ritmusára ringatódzva, elcsendesült.

A hangtestvérek egyszerre gondolták, hogy meg kellene mutatniuk vadonatúj emberformájukat kis barátaiknak. A Régi Föld idejéből való Esz-mol variációt vették fel, amellyel játékra szokták invitálni a négy testvért. A gyermekek szeme rögtön összevillant az ismerős motívumokra, de akkor kerekedett el igazán a szemük-szájuk, amikor a Hangocskák egyszer csak ott álltak előttük színes öltözeikben, akárcsak ha ikertestvére termett volna mindegyiküknek. Nem csoda, hiszen valóban majdnem pontosan a négy gyermek formáját öltötték magukra első életre keltükkor.

Talán annyi lényeges különbség volt, hogy az újonnan jöttek feje egyformán tojásdad alakú volt, mint egy-egy cizelláltan rajzolt kottafej, s valahogy olyan képzelt mesealakszerűek voltak, nem igazán valóságosak.

A boldog döbbenet hosszú perce után aztán volt nagy ölelkezés, kíváncsi körbejárákálás, pajkos-szégyenlős szemlélődés kinek-kinek az újdonsült ikertestvére és a kedvenc testvérhasonmás iránt.

Aztán illendően bemutatkoztak: - Én vagyok Lá-Ti, hárfázta szerényen a Peti-formájú, idősebb Hangocskafiú.

– Én meg Szi-Lá, pattant elő bátyja háta mögül a kisebbik, dobpergés-ritmusú, gyors körbeforgással.

– Sziasztok! Én Á-Mi vagyok, fuvolázta lágyan a nagyobbik lány-hangtestvér, egy szerény, ám fölöttéb kecses meghajlással középre libbenve.

Hangocska meg sem várta, hogy Á-Mi befejezze tánclépteit, mint a forgósél, olyan piruettet lejtett a gyönyörű égi zenére, hol derékba hajolva, hol bal lábát a balkarjával törzse mellé szorítva és égnék meresztve, hogy a többiek valamennyien csak ámultak hajlékonyságán, kecsességén és magabiztosságán.

– Én pedig Hangocska vagyok! – szólalt meg csengőn, mókásan, de roppant elegánsan meghajolva.

Minden szem feléje fordult, még Veronika is tátott szájjal ámult a látványon, amikor fergeteges bemutatkozó-táncát járta, és most, gyönyörű hangja hallatán még inkább.

Pedig ő igazán el volt kényeztetve nagyobb testvérei és Anya, Apa által, hiszen abban a korban volt, amikor a legédesebb egy kisgyermek. Amikor minden lépés egy-egy újabb csoda ígéretét rejti. Legyen az szó, mozdulat, érzelem, gesztus, mimika, énekhang vagy bármi más!

Amikor a tétova lépésből futás vagy táncmozdulat lesz, az egymás után mondott szavakból grammatikus mondat. Amikor bársónyos gyermekszóval az Anyától, Apától, testvérektől tanult dalocskákat, versikéket idézi, a hangokon, szótagokon bukdácsolva. Például így:

– „Hi-ínta – pali –ínta, íitázik a paliínta.”

Vagy amikor az ősi anyaöszönrel megáldva, a babáját szoptatja!

Ez Veronikánál igazán szeretetreméltó és egyedi formát öltött. Játék babáját hanyatt fektette a padlóra, ő pedig vele szemben, óvatosan ráfeküdt és addig-addig helyezkedett, míg cicikéje a baba fejéhez nem került. Aztán felállt, felvette a babát a földről, s mindkét kezével a mellére szorítva, ringató léptekkel sétálgatott vele.

De az volt talán a legdrámaibb, amikor előadta Anya hiányát!

Anya ebben az időszakban már dolgozni járt. Éneket tanított egy iskolában, kántorkodott is, kórust is vezetett, így bizonyos napokon a pici reggeltől-estig kénytelen volt nélkülözni őt.

Egy ilyen napon Vercsike akkora halom ruhával a karjaiban cipekedett Apához a konyhába, hogy alig látszott ki a halmaz mögül. Az egyik nadrág lábrésze kb. fél méterrel lemaradva követte őt, míg a felnőtt póló hosszú ujjá lefelé lógva, sietős, piciny lábai elől próbált meg kitérni. Mindhiába, mert a kislány felettébb nagy igyekezetében, unos-untalan rátapodott hol az egyik, hol a másik lábacsájával, az akadályoztatástól nagyokat botladozva.

– Anyáé! – mondta szívbemarkoló hangon, és csak szorította, szorította a melléhez mindkét kezével - kis fejcskáját is feléjük hajlítva – édesanyja otthoni holmiját.

A Régi Föld idején Hangocska, testvérei nélkül is gyakran ellopakodott a Hazába, hogy meglesse kis kedvencét. Így ennek a jelenetnek is láthatatlan tanúja volt, de valahogy nehezen ment a fejébe, hogy Apa miért kapta a szokásosnál is gyengédebben ölébe a kicsi lányát a kebléhez szorított holmikkal együtt, és mitől szöktek könnyek a szemébe, amikor hosszan magához ölelte.

De annyira, annyira szép és melengető érzés járta át őt is, hogy rögtön egy altatódal született meg benne, amivel aztán mindig meg tudta vigasztalni Veronikát, ha valami bánata volt.

Hangocska inntől kezdte kapiskálni, hogy a gyermekek talán amiatt is mások mint a hangocskák, hogy nem csak testvéreik, hanem Apájuk és Anyájuk is van. ... Igen bölcsen gondolta.

De vajon miért is figyelt most fel a Halott Földön Vercsi régi játszótársára, Hangocskára? Hiszen ismerte réges-rég, jóban-rosszban vele tartó cimboráját! Nem is olyan fából faragták, hogy ily mélyen meglepje az addig csak hangjáról ismert Hangocska emberi formája! Nem bizony.

Hangocska felegyenesedett, s a bemutatkozását kísérő dallam, mintha most érte volna el a csúcát. Az előző fanfárok és táncütemek csak szolid előjátékként alapozták meg azt a karakteres kifejtet, ami Hangocska meghajlásából való felemelkedését kísérte.

Olyan lágy, mégis határozott, szeretetteljes, mégis kemény, hajlékony s mégis éles ütemekkel szabdalt harmónia fejlődött fel hangról-hangra, szólóról-szólamra és végül egy totális összhangzásra, amely szinte megbénította a négy gyermeket.

De a másik három hangtestvér is meglepődve figyelt fel. Ilyen új köntösben még ők sem hallották megszólalni őt!

A dallam körbe-körbejár, halkult és erősödött, poroszkált és dühödten csapott le, sírt-jajongott a hegedű hangján és robajlott az üstdobokon: mindent, mindent a muzsika uralma alá hajtott.

Semmi más nem létezett, csak ez a tiszta, kék és vörös, halványzöld és melegbarna és minden színből egyetemes hangzássá szőtt csoda: a víz szomjoltó hűse és hegyeket formáló ereje, a

levegő észrevétlen, mégis nélkülözhetetlen létezése, a természet milliárd létformájának csenddé olvadó zsongása.

Mikor a négy gyermek újra érezte lüktetni szívét a nagy csönd után, csak akkor kezdett lassan megfogalmazódni bennük, hogy Hangocska rendkívüli erővel bír, s hogy hangtestvéreinél is, mindnyájuknál több.

Hangocska valóban egészen különleges lénné változott a szférikus zene alatt. A fergeteges életkedv mellett sugárzott belőle a tökéletes biztonságot ígérő felelősségtudat, a céltudatos magabiztosság, az anyaöl melegét ígérő, de szükség szerint keményen lecsapni is kész karok ereje. Szeme fényében a gyermeki rácsodálkozástól a bölcs megértésig, a túlradó szeretet harmatos lebbenésétől az acélkemény, konok ítéletig, minden tartalom lehetősége egyszerre volt jelen. De e tekintet alaptónusát mégis meghatározóan a szeretet, elfogadás, nyitottság és elégedettség domináns jelenléte adta.

* * *

KARAFFA GYULA

Pápa szemmel is....

Eccer, nem es olyan régen, mikoron új elnököt választottunk, merhogy a régiről kiderült egymás, s nemvót olyan doktor, ki meggyóttította vóna a baját, no akkor történlett meg ez a dolog dicsőséges országunkba.

Élt eccer egy pápaszemcsináló, ki egész élettyibe a kitanult mesterségit üzte vala, s csányta a pápaszemeket a rászorulóknak, kik ótánmán a tübe es bé tutták fűzny a fonalat, s meglátták a bolha faszánkóján es a szálkát, s még tán aztat es meglátták ezvel a pápaszemmel, miket nem es lett vóna szabad nékik meglátnyi. Hajjác sak, táncsak nem azóta olyan nyavajgós, veszekedős ez az ország s annak lakói, mióta fel van tanálva a pápaszem? Affene se tuggya, de az bizonyos, hogy a mesterségét jól üzte ez a pápaszemcsináló.

No, csányta, csak csányta egyre a pápaszemeket, s mást es csányt, merthogy vót egy szekérderék pulyája es, kiket a feleségivel egytembe a tisztességes foglalkozásából ellátott böcsülettel. Azaz, ellátta a családot, míg elláthatta! Mikoron es nyóc évvel a kétezeredik esztendő után az üveghegyen túlról bétört ránk a fenenagy Gazdasági Válság csattogó fogajival, s ezt a pápaszemcsinálót es elkezte szorogatnyi csatlóssa, az Apek nevű szörnyeteg. Szorongatta, tekergette, sanyargatta az adókkal a mesterünköt, s elvette mindenit, mit a pápaszemekkel keresett vót, sőt, ótán mán azt es elvette tülle, mihe semmi de semmi köze nem lett vóna. Társult ugyanis a Gazdasági Válság Apek nevű csatlósához a Bank nevű sárkány, s a Jelzalog nevű csahos kutya es, s úk hároman olyan pusztítást végeztek az országba, hogy nemcsak a mi pápaszemcsinálónk gatyásodott le, de a nyakkendő s úrijembereken kívül mindenki földönfutó lett! No, éhkoppra került a mesterünk es, nem vót mán ki rendeljen tülle pápaszemet, mert nem es kellett a senkinek semmihe. Mihez es kellett vóna, ha senki nem dógozott sem tüvel, sem fóttal, sem zsákkal, se betüvel, sem ekével, kalapáccsal, tollal, s csak szeméthalmok illatoztak a kórházak udvarán, a gyárak es mind bézártak, s annyi vót a

dologtalan az országba, hogy ha űket küttük vóna importra, a dzsidípink az egekből mind lerúgta vóna a csillagokat!

Mit es tegyen, hát kihe es forduljon mosmán, gondolkodott a pápaszemcsináló, s kitanálta, hogy odafordul igasságos királyunkho, kinek mindenek ellenére győzelmet jelentett a neve. No, úgy es tett, s bátran kiállt s szólott:

– Felséges királyom, éltemet s családom kezedbe ajállom, hájszen én egész életembe jót cselekedtem az országunkval, pápaszemet csánytam s mindenki tehette szépen a dógát, s most mikoron éhkoppra kerültem, kérlek tégedet, juttas nékem annyit a közösből, hogy átvészeljük én s feleségem s pujájim a vést, mi az üveghegyen túlról gyütt.

Hijjnye, de elcsudálkodott igasságos királyunk azon, hogy egy pápaszemcsinálónak nem megyen a bót, merhoggy néki a jelentésekbe csupa jót meg szépet írtak le vala a zemberek, kik körülte sündörögtek vót, hát mentem meg es kérdezte:

– Hát oszt mongyad csak te pápaszemcsináló, hogy az istencsudájába lehet a, hogy ezen igenigen hasznos és szükséges mesterség nem hoz annyit a konyhádra, hogy megéjjél belülle?

– Hát az csak azért van felségess királyom, mert az emberek nagy szegénységökbe már nem a pápaszemen, hanem az újjaikon néznek köröszkül.

Hogy így vót? Nem így vót? Nem lehessen aztat tudni, hájszen a maji világba csak egy biztos, a halál. Még tán ase! Dehoggy egy ilyen eset óta hasznáják a magyarok azt a szólást a semmire, a nincstre, hoggy: **„Pápa szemmel is alig láthatni.”** amán bizonyos! Kívánom, hoggy maguk se lássák meg se a semmit, se a nincset soha élettükbe még pápaszemmel se! Jónapot!

Akasztófa virágbul...

Vót eccer a világon egy gazdag ember. Élhetett vóna ez bárhol es, mer ahogy szegények, ugyanúgy gazdagok es élnek minden pontyán a világnak. Hejj, de igenigen fősvény vót ez a gazdag ember, ahogy az mán lenni szokot azval, kinek sokat adott van. Zsugori vót, kapzsi, hát gyült néki rendessen a vagyon. Ámde féltette a pénzt magánál tartanyi, vagy a bankba tennyi, de féltette a párnacihába varnyi es, meg féltette a pityerébe akasztanyi es, de elkötenyi es, hát fogta magát, oszt kiment az erszényivel egy erdőbe, s ott egy magos, odvas fába bétette az öszves aranyát. Hazament, oszt élte a világát tovább egyelőre arany nélkül, míg öszve nem gyűlik néki egy újabb erszénynyi.

Élt egy másik ember es a környéken az említett erdő mellett, kinek ugyanúgy addig vót vagyona, de mivel ű nem vót fősvény, sem zsugori, hát hamar szélnek szaladtak az ű arancsikói, s ottmaratt szegényen. S mivel arany nekül a barátok es elpártolnak az embertől, hát utósó pénziből vett egy jó erőss kötelet, kiballagott az erdőbe, s széjelnézett, hoggy mék fa lenne alkalmas arra, hoggy bánattyába reáaggassa magát. Egy jó magos fa megteccett néki, s mikoron felmászott reá s jó erőssen felkötötte a kötelet az ágára, meglátott egy odut a fa ódalába, s abba az oduba egy igencsak vastag erszényt! Kinyitotta, s hát uramfija.... Tele vót az arancsikókkal, sokkal többel, mit ő szerteengedett nagy jó szívébe! Amindenit, de megörült nékijek, oda es hagyott erdőt, fát, kötelet, s elkötözött messzire a jóbarátoktul, s mosmár szép csendess, rendess életet élt az aranyakbul feleségvel, gyerekekvel, házval.

No, gyült, gyűlögetett a fősvénynek az újabb erszény arany, de míg az tele nem gyült, hát gondolta, kimegyen az erdőbe, s megnézi az odut, megvan-e rendbe a pénze. Ahogy kiment, mán messziről látta, hoggy egy kötél lóg a fáról, s ez nemigen teccett néki. Ahogy felmászott az oduho, hát teremtoátyaúrsten... az oduba csak egy ilyett mókuscsalád lakott. Nomármost, oda az erszény, oda az aranyak, oda az élete értelme! Mosmán megteccett néki a kötél, s ha mán ott lógott, nyakába tette, s fel es akasztotta reája magát bújába, bánatába!

No, mikor az erdőkerülő megtanálta a fösvényt ott elkékülve lógni, híre ment az esettyinek, de egy ember se sajnálta meg, mivel életibe egy jó cselekedete annak nem vót. A hollók vájták annak a szemit, s mikor elmentek mellette az emberek, akkor mondogatták egymásnak, hogy: „**Akasztófa virágból is lesz néha gyümölcs.**”

S milyen igazuk vót, hajják, csakhoggy ebből a virágból csak a halál gyümölcsözött ki! Hát ajálom kendteknek es, hogy jól viseljék magukat, ha van valamilyük, aztat osszák meg becsülettel másokval es, kiknek nincsen! Ellenkező esetben magukat se fogja sajnálni senki ezen a világon, ha megkárosodnak, s ha kárt tesznek emiatt magukba!

Jónapot!

... mese, mese

... vége ...

KÉPZŐMŰVÉSZET KÉPZŐMŰVÉSZ KÉPSZŐMŰVÉSZET

KEGLOVICH T. MILÁN

„Keglóvich Tamás Milán vagyok, Budakeszin élek. Könnyűipari mérnökként dolgozom egy nagy múltú, fővárosi nyomdában.

Hobbijaim közé tartozik az olvasás, utazás, fotózás, a sport, és nem utolsósorban a szabadkézi rajz. Sokrétű érdeklődésem a rajzaimban is visszatükröződik. Különösen szívesen vetek papírra mitológiai alakokat, állatokat, misztikus figurákat, de természetesen tájakat, valamint a reális életből vett, hétköznapi szituációkat, embereket is.

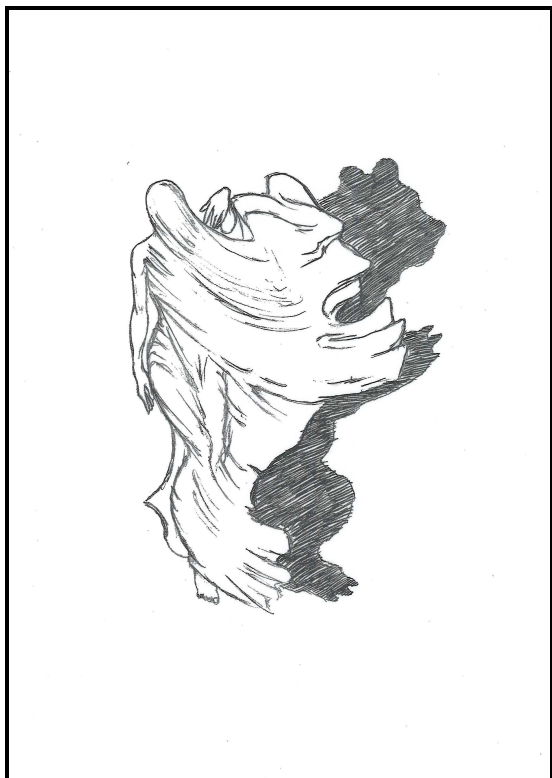
Több novelláskötetben megtalálhatók kifejező, olykor meglepő illusztrációim, amelyekkel megpróbálom fokozni és még érdekfeszítőbbé tenni az olvasási élményt.”

A következő rajzok az azonos című novellákhoz készült illusztrációk:

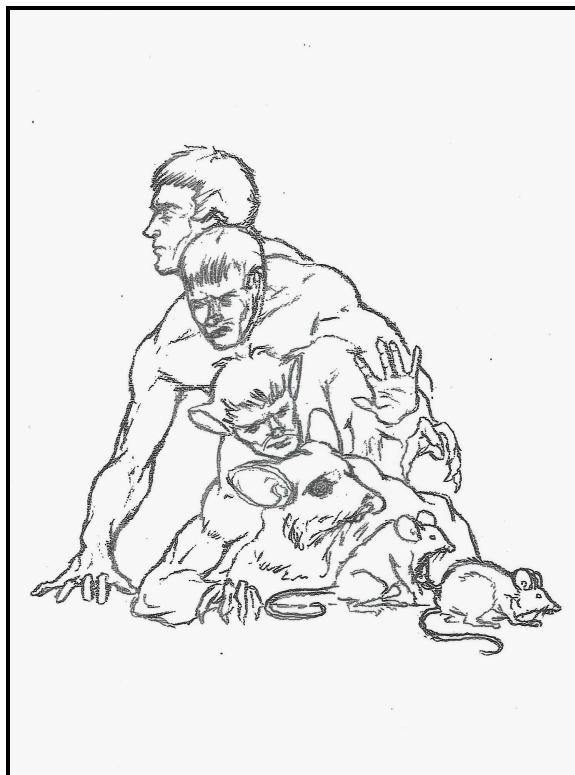

Amazonok

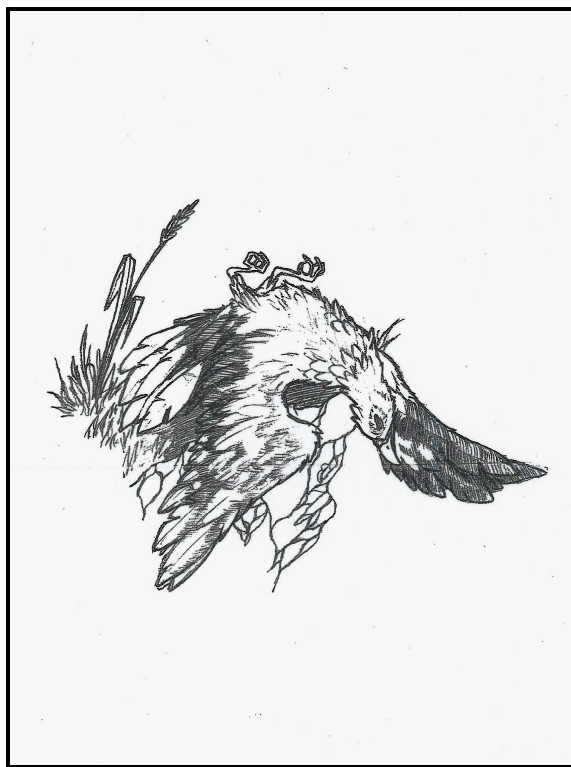
KEGLOVICH T. MILÁN azonos című novellákhoz készült illusztrációi

Medveasszony

Szürkület

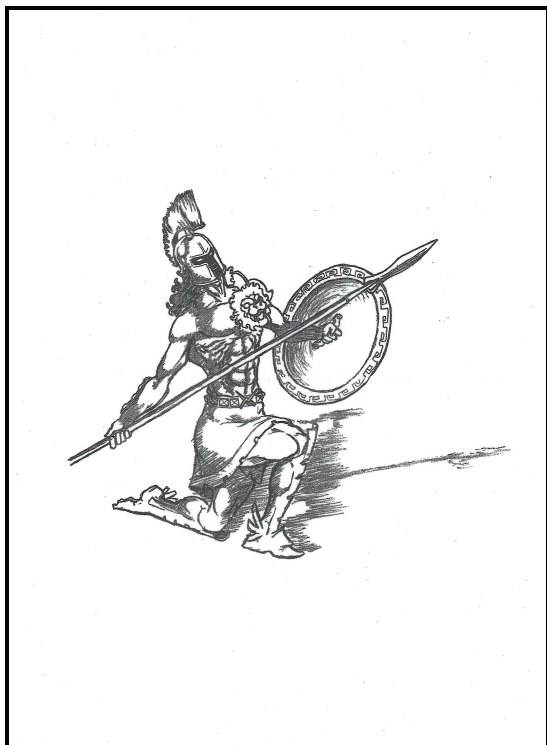

Halott madár

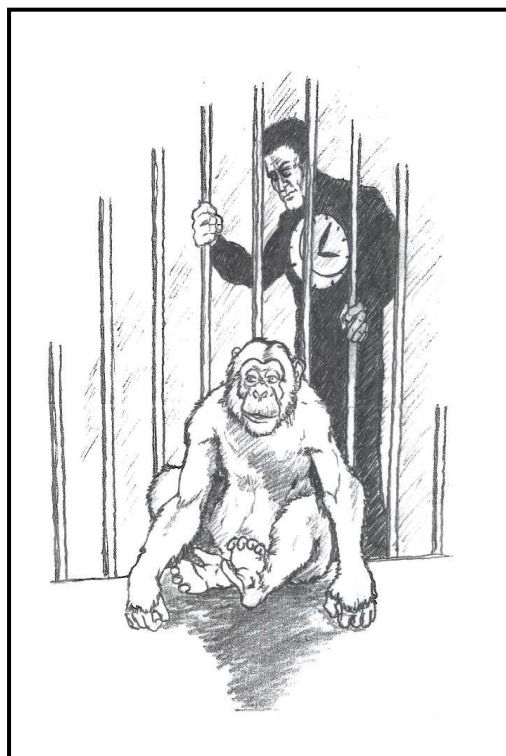

Miről beszélnek a fák?

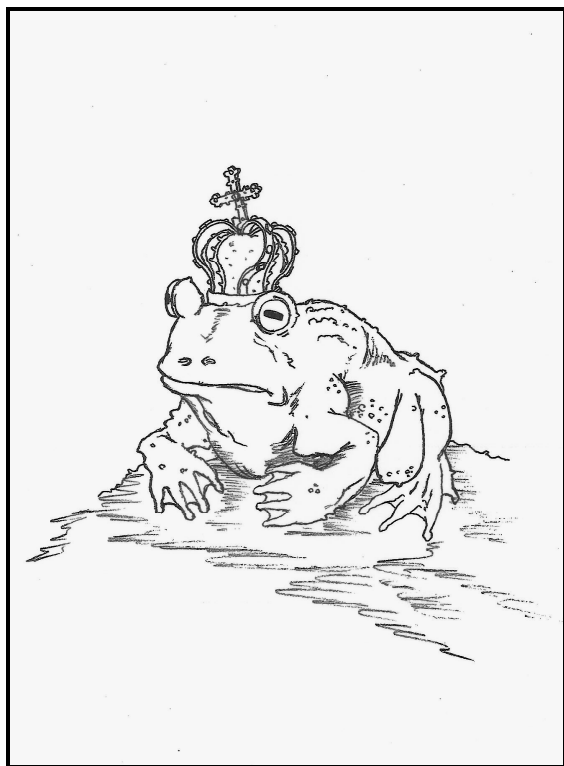
KEGLOVICH T. MILÁN azonos című novellákhoz készült illusztrációi

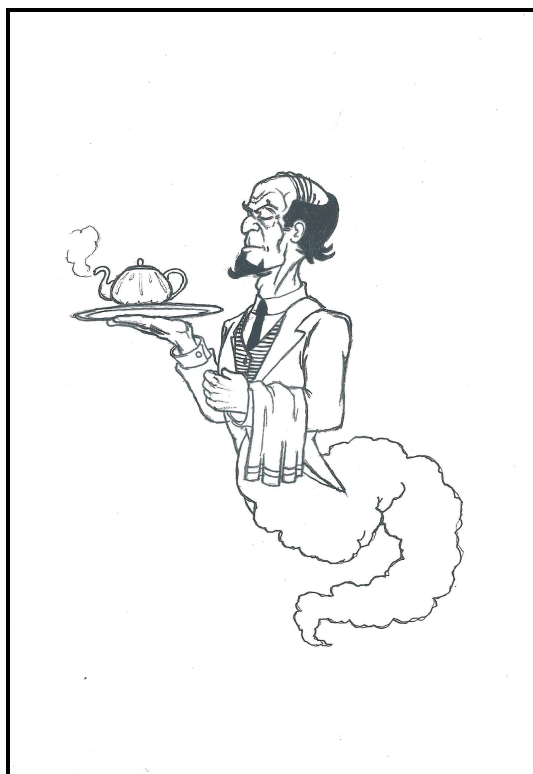
A hős

Ott, túl a rácson...

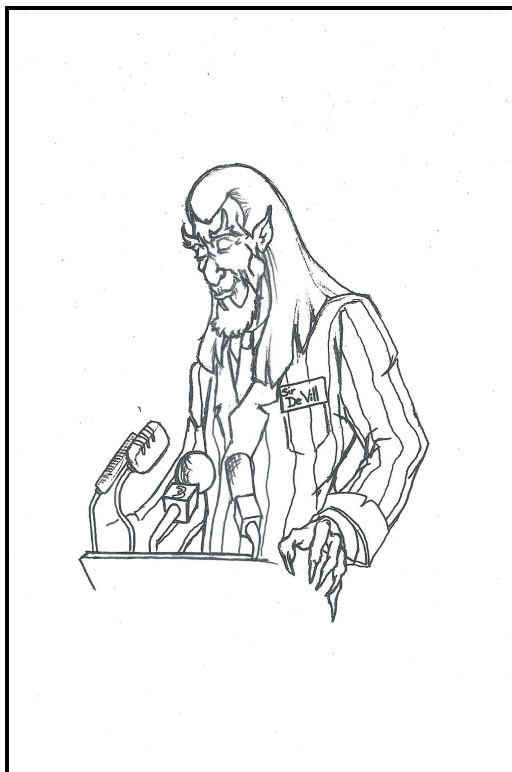

Kívánj valamit, ha mersz...

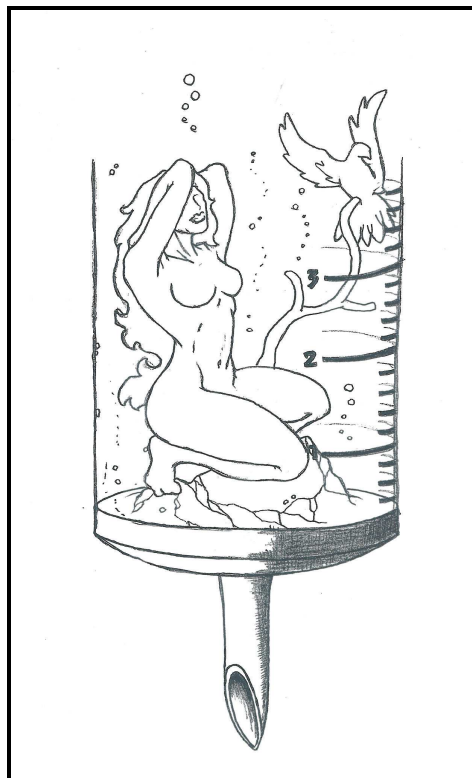

Szellemes

KEGLOVICH T. MILÁN azonos című novellákhoz készült illusztrációi

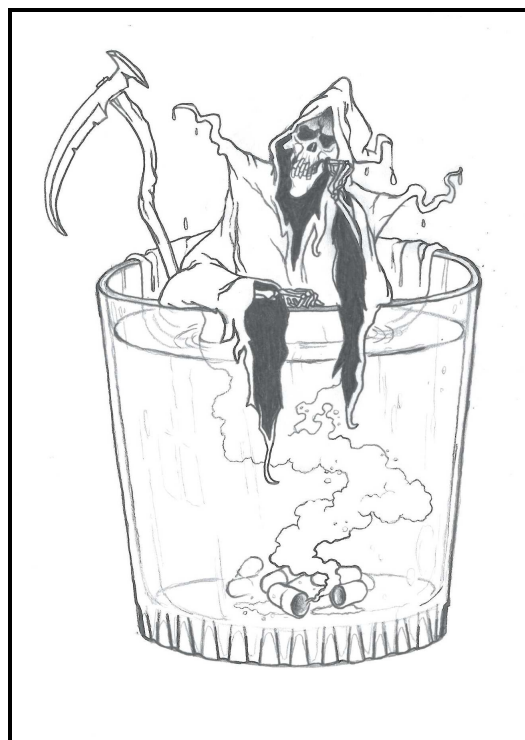
Interjú az Ördöggel

Függőség

Lila köd

Ék

KEGLOVICH T. MILÁN azonos című novellához készült illusztrációja

Prometheus

GYÖRGYPÁL KATALIN

Nyugtával szidd a napot

Rémálmomból riadok
nehéz átszakadnom a mába
újra és újra
mindig ugyanaz
kinn tombol a szél
mi lesz, mi jön ma még?
– csak nyugalom
félébren lassul a lélegzet
tisztul a tudat
hosszú a nap
talán jót is hoz még

majd elül a szél
egyszer eső is jön
a hársfa dús lombjai közt
virágok ringanak

És beindul a reggel
levelek, e-mailek sora
sorsok, hírek, kérések
postás és posta
ezer dolog vár
rövidke beszélgetések – felüdülés
– fuvola hangja –
Látogató – pár jó szó,
de inkább csalódás
– nem ő tehet róla
én láttam előbb másnak őt,
vagy a helyzetet –
néhány telefon
egy kis csetelés is belefér –

Eljött végül az este
hűvös maradt az idő

A rossz volt a több, vagy a jó?
A hiány
mélyebben vésődik a lélekbe
A rossz jön számolatlan
a jót gondosan számbavenni kell

Szelíd alkonyatban
nyugalmas-csendes percek
hideg lesz az éj
– lázálmokkal tele? –
a józan nappal majd
holnap győzi le

Egy film csupán

Kényelemben ülünk
vad vihart látva
mégis elfog a rettegés
csak egy film! –
ésszel felfogom
szívemmel soha
ki tudja, honnan
ki tudja, mitől
tör fel az ősi félelem
minden szenvedéstől
megmaradt bennem
vagy volt is eleve
mikortól? és – örökre?!

Puha csend ölel
csak az óra ketyeg
cicám alszik hangtalan
csupán a félelem
nem csitul bennem
pedig egyre ismételve
„minden rendben,
minden rendben”
és igazat mondom!
– mégis rettegek
időbe telik, míg
lanyhul félelmem.

Éjszaka közeleg.
Friss levegőt szívni
kimegyek a kertbe.
Élek! Lélegzem!

Néhány perc

Dúvad ha támad
rándul a lélek
eltűnik véle
minden értelem
még emléke is
éget, szinte fáj
lélegzem, hagyom –
s hallom: lágy zene
körülzsong, befon
s eloszlik lassan
minden fájdalom.

V. HEGEDŰS ZSUZSA

Levelek 2007-ből...

Levél 1.

Valami titokzatos erő űzi, hajtja hozzád a szívemet. Míg túlelvélű fenyvesek ágai közt az idő homokóráján aláperegnek a szemek, magas kőszirtek ormai ölén,- zúgó kis patakok gyöngyöző habjaiban elmerengve futnak hozzád gondolatim. Csak állok tétován a rám szakadó idő és tér tágas aulájában, hol egymással versenyre kelve tűnnek tova a megfékezhetetlen percek, s én nem tudom, melyik pillanatot ragadjam meg, hogy valljak neked azokról a titokzatos, kozmikus energiákról melyek mágnesként vonzzák hozzád egész lényemet. Miközben egyre rövidülnek az eltéphetetlen szálak, tőled karnyújtásnyira mégis megtorpanok, mint lassuló szél, mely foszladozó báránnyelű felhők függőnye mögé bújva lesi:- meddig tűnődöm még azon, hogy érzelmeimet feltárjam. Vagy várjak még? De ha várok is, mondd!- Meddig még?

Levél 2.

Már nem számolom a múltó percek.
Csak ülök roskatagon, s nézek magam elé;-
„kihull belőlem idő és tér”...
A szél egykedvű duruzsolását hallgatom,
s míg önkéntelenül is az ablakon beszűrődő fények
- árnyakkal táncoló sakkfiguráit figyelem a falon,
gondolataim szétszóródnak,
akár az intarziás bútorokon megtapadó porszemek.
Ide-oda csapongó képzetemben
látomások sorai libegnek tova,
mint rétek fölött incselkedve cikázó,
tarka pillangók hada. Aztán eltűnnek egy ponton,
és a végtelen síkon visszafordíthatatlanul
távolba vonzzák tekintetemet.
Csak hosszú idő elteltével döbbenek rá,
hogy már megint téged kereslek!

Levél 3.

Csak állok a repkénnyel benőtt vízparton,
magamba roskadva némán, hallgatagon.
Gondolatim az alkonyégre gyűlő sötét fellegekbe merülnek;
a folyó egyhangú sodrásában tobzódó szívemre
szomorúfüzek árnyai vetülnek. Sajgó lelkem lángvirágait
ébenszínűre festve, szirmait egyenként tépkedve
támad a szél. Fölkapja, pörgeti, a hullámokba ejti;

az éj homálya hatalmas fává növeszti.
Ágain fekete varjak ülnek, s azt kiáltják:- kár, kár!
A csoda, miben hittél, tőled mérföldekre jár...
Én mégis állok az üresen tátongó űrben,
a károgó madarakat messzire hessentem.
Várom a pirkadó hajnalt, hol bíborrá változnak a színek,
s az égből aláhulló harmatcseppek, áttetsző
gyöngyökkel telítik szívemet. Ahogy elnézem őket,
minden parányi gyöngyszemből a te arcod tükröződik vissza.

Levél 4.

A mindenség ködében éj éjre hull, hajnalok
dülöngélnek kialvatlanul. Álmaim ablakain rácsozok;
a nappalok köröttem gúnyosan kacagnak,
miközben a holnapok egyhelyben topognak.
Csak állok csüggeteg' a semmi közepén,
a saját szívemből kiáramló erek robaját hallgatom.
Magasba szárnyaló gondolataim hullócsillagként
zuhanak a földre, s a szavak, ó, a szavak egymást
lökösve tolongnak, hogy végre Rád találjanak,
de Te nem vagy sehol. Résnyire nyitva hagyott
elméd nem fogja fel a feléd áramló hullámok
rezgéseit.

Levél 5.

Bércek ormaira hágott a sötétség, alatt a völgyben
tátongó mélység. Elvesztem térben és időben,
oly régen várok Rád, s csak pörög-forog köröttem a világ.
Itt a szédítő magasban meghasonulnak velem a percek,
újra- és újra hozzád repít a képzelet.
Ott lenn a csend ölén, hol a kispatak körbefut;
a parti fövényen, hol a sziklák közt fölfelé vezet az út,
a sápadt lámpafényben egy furcsa árny imbolyog.
Ahogy közelít felém, a félhomályban kibontakozik
előttem kedves alakod.
Hangtalan hozzám lépsz, szemedben parázsló csillagok.
Félénken átölelsz, ajkunk perzselőn összeér,
oszlik a sötét; fölöttünk kitisztul az ég.
Alattunk táguló mélység, s csak zuhanunk sebesen lefelé.
Pörög-forog köröttünk a világ; sehol egy árva ág,
mibe kapaszkodnánk. Szíveinken tűzmadárként
suhan át a vágó, szél viszi messze lobogó lángját,
s a boldogság fénylő sugarát hinti a földön szerte-szét.

Levél 6.

Szíved puha alabástromában egyre lejjebb ások.
Ott lenn a mélyben egy hívó hang csábít,
s valami titok lappang, ami csak az enyém!
Fényjeleit majdan az égre karcolja,
s a milliányi csillag körül táncolja,
de most még előlem is rejtve van.
Smaragdok öveznek, karcolják vállam,
nem kell-e csalóka fény, csillogás,
valami egészen másra vágyom!
Átpréselem magam a keskeny aknákon,
kincsemet még ma meg kell találnom!
Sós ízű cseppek hűsítik ajkam,
s a rejtkehelytől fényévnire távol haladok előre,
biztatom magam. A félsz mégis bennem van: –
jaj, ha a mécses korán kialszik... Felzeng az *alba*,
s a félúton meg kell majd állnom!
Ott lenn a tudatalattidban eltemetve maradok örökre,
s elenyészek csendben,- tudattalan-

Levél 7.

Ó, mily messzeségből;- tenger vizének opálos mélyéről,
kagylók szorításából kiszabadult a meggyötört érzélem.
Bár még föl nem fogja, s kétkedőn kutatja az értelem,
zátonyokat maga mögött hagyva –
partra sodródott a gyönyörű *Szerelem*,
s vérerek sűrű hálózata üzen.
Jövőt ígérő malasztja az ajkunkra csöppen,
perzselő szikrái kigyúlnak szemeinkben.
A remény pislákoló gyertyái újból az égre lobbannak,
s a már-már lerombolt hitek tornyai egyre magasodnak.
Lassú halálból felszökken a szendergő vágy,
s újult erővel megkezdi a lélek ostromát.

PROSSZER GABRIELLA JÚLIA

Forradalmi ciklus

(Részlet a Forradalmi ciklusból (27)

ÜGYÉSZ:

Mertek tengert álmodni sívó homokból,
S „Függő-kertet” szétlőtt romokból,
kutyát és macskát tartottak, hogy legyen
aki szól hozzájuk, hideg reggeleken...
Bűnösek!

KÓRUS:

Halált!!!!

VÁDLOTTAK:

Már hiába ütnek dühödt szavakkal,
csak magukat hergelik...
szilárdabb bennünk az öntudat hatalma,
mintsem a pofánkat befogjuk beszarva!!

ÜGYÉSZ:

Bűnösek!

KÓRUS:

Halált!!!

VÉDŐ

*(nincs védő,
helyette egy, (még) élő lelkiismeret szólal meg...)*

LEKIISMERET:

Hát csak zúzzák, csak törjék a saját
múltjukat is véres szilánkokra...
had recseljen az ősz szülék meszes,
gyöngye csontja...
satnya gerincű ivadékaik miatt
szégyenük –, idő előtt –
a „fényes szelek” ősz nemzedékét –
úgyis a föld alá nyomja...
S ki köztük még élni akarna, s fakadna
szép-szerelmes vagy forradalmi dalra
azt élve temetik utódaik

kaszárnya szintű, „öregotthonokba”!
Gyalázat!

BÍRÓ:

Elnapolom...

2012. április.

*

Platinagömb...?

Ha mégsem csak dac az, ami a lelkünket rendre megkeményítette, akkor micsoda embertelen keménység, Enn?... Mintha egy gyémánttal ötvözött platinagömb rejtőzne bennünk, ami nem hogy karcolást, de leheletet sem tűr meg sima felületén, s nem hogy érintésnyi közelre, de magához fényévnnyi távolságra sem enged földi halandót, gyarló embert. Rettegve attól, hogy az összetett érzelmekkel bíró emberi lény valamiféle változtatást képes eszközölni tökéletességén...

Ha mégsem csak buta dac taszított el bennünket egymástól, s tart távol immár egy új örökkévalóság óta, akkor miféle embertelenség lakik lelkünk sötét bugyraiban, Enn?...

Tragédia ez.

Dráma, s oly sötét, gyászos miként a görög sorstragédiák.

Nem segített rajtunk az utolsó kapaszkodó sem: akkor és ott, annak a szeptemberi éjszakának óvó sötétjében és melegében hiába fonódtak egybe remegő ujjaink, már nem jött a megváltás értünk és nem jött a csoda sem, hogy varázserőnk létezését bizonyítsa, ahogyan azt korábban tette, akár több száz vagy több ezer kilométer távolságból is...

Azóta talán még haragszunk is egymásra –, s nem magunkra –, ó megint és most sem magunkra! –, egymást vádoljuk, bántjuk szóval és hallgatással s persze elméleteket gyártunk bőszen, kizárólag csak a magunk mentségére –, lásd, én éppen egy platinagömbre igyekszem fogni a kudarc okát –, pedig ebben talán még lehet is némi igazság...

Mert ha nem dac, akkor micsoda...?

Mi ez a romboló erő, ami belőlünk végleg kiölte a „leggyönyörűbbet”...?

Honnan ered?

Miből táplálkozik folyamatosan, hogy ilyen veszettül erős, ennyire életképes?

S közben mi egyre csak fogyunk, sorvadunk, irigyelt boldogságunk árnyéka sem régi önmagának...

Pusztulnia kell!

De tudom: csak velünk együtt pusztulhat, Enn.

(Te már odaát vagy,... a Styx túlsó partján...)

Én még az innenső parton alkudozom Kharonnal: vinne át soron kívül...

(2012)

MÁNDY GÁBOR

A Világ

Egy nap arra ébredtem, hogy én vagyok a Világ. Első gondolatom az volt, hogy nyilván megbolondultam, és egy pszichiátriai klinikán kezelnek ezzel a téveszmével, de nem. Magamba néztem, és láttam a pislákoló csillagokat, csáptak a különböző galaxisok spirálkarjai, és ezt a egészet belülről éreztem, én voltam a spirálkar, és benne a csillagok is, külön-külön. Időnként megrándultam, ilyenkor felrobbant bennem egy szupernóva, de persze az is én voltam, és láttam, ahogy fénysebességgel sugározdom szét, egyszerre milliárdszor milliárd darabban. És én voltam az az égtest is, amelyikbe belefűrődtam, engem szurkáltak a kozmikus záporok.

Sok időbe telt, amíg rájöttem, hogy tetszés szerint tudom változtatni a nézőpontomat, tehát rajtam múlik, honnan szemlélem ezt az egészet, azaz önmagammat.

Azt mondtam, hogy ez az átalakulásom egy bizonyos napon történt, de persze az időnek már nincs jelentősége. Minden attól függ, hogy milyen távolságból szemlélek valamit. Ha távolabbról, akkor a szemlélt tárgy - mondjuk, a Föld - egy korábbi állapotát látom, ha közelebből, akkor a jelenét. De egy bizonyos értelemben a jövőjébe is belelátok. Látom például azt az aszteroidát, amelyik majd 765 év múlva telibe fogja találni a Földet. Nem tudok változtatni a pályáján. A Világ vagyok, de nem az Isten.

Jut eszembe... Istennek eddig semmilyen nyomát nem éreztem. Emberi tudatom maradványai szerint léteznie kell, de Világként az a benyomásom, hogy teljesen magamtól működöm. Azazhogy nem is annyira működöm, mint inkább csak vagyok. Ok nélkül és cél nélkül. Ha Isten teremtett, akkor bizony meglehetősen magamra hagyott.

Hol is hagytam abba? Ja, a Föld. Aránylag gyorsan sikerült megtalálnom. Tényleg olyan, ahogy az űrhajósok látták. Csak kisebb. Egy jelentéktelen porszem a világmindenségben. Talán nem is érdekelné, ha nem lenne rajta élet, és ha barátaim, rokonaim nem élnének ott.

Ahogy közeledtem, először a régmúlt eseményeinek látványa jutott el hozzám. Valami nagy végbélkúp-félét építenek. Aha, azok a piramisok. Aztán úgy bugyborékkolt minden, mint a kása, itt is, ott is füstfelhő tört az égnek. Az lehetett az első világháború. Aztán megint égő városok és erdők. Egy nagy villanás: Hiroshima. Magyarországra fókuszáltam. Tanúja voltam saját megszületésemnek. Nehéz szülés volt, de megérte.

Sokkal közelebből úgy láttam magamat, ahogy kisdobosként az amerikai imperialisták koreai beavatkozása ellen tüntetek. Ez az 1951-es esztendő lehet. Aztán megpillantottam Budapestet, ahol megint robbanások és lövöldözések fényei villantak. 1956. (Érdekes, láttam a bevonuló tankokat, de nem láttam, hogy a kormány a helyén lenne.)

Megint elrugaszkodom. Ott vagyok, ahova gondolom magamat. Furcsa félelem fog el. Érzem, ahogy tágulok, ahogy hülök, és lassan a darabjaimra hullok szét. Az emberi élet korlátai közül kiszabadulva sem lehet részem az öröklétben. Nemcsak minden újszülöttel megszületek, de naponta sok millió

haldoklóval együtt meg is halok. Nem könnyű ezt elviselnie valakinek, akinek ilyen érzékeny a lelke.

Eszembe jut, amit ember koromban olvastam a pulzáló világegyetemről: a Nagy Ősrobbanás után az Univerzum tágul, de egy idő után a távcsövekkel nem látható fekete anyag vonzására ez a tágulás megáll, és a folyamat a visszájára fordul, az anyag összeroskad magába, hogy majd az elviselhetetlen tömörség nyomán újra felrobbanjon. De úgy érzem, hogy a tágulás egyre folytatódik, sőt, gyorsul, úgyhogy nem vagyok már annyira biztos ebben. Fekete lyukként beszippantom a csillagokat, de ki is öklendezem az anyagukat, és ezen a folyamaton nem tudok változtatni.

Megint a Földre koncentrálok. Érzem, ahogy nőnek a hegyek, távolodnak a földrészek, pusztulnak a növények és állatok. Gazellaként attól rettegek, hogy elkap az oroszlán, oroszlánként attól, hogy lelőnek, faként érzem, ahogy kívágnak, de favágóként már amiatt szitkozódok, hogy ennyi pénzből nem lehet megélni. Politikusként cseleket szövök, állampolgárként tüntetek, lovas-rendőrként magamat kardlapozom, és én maradok ott a kövezeten véresen. Én vagyok a város, rajtam száguldanak az autók, érzem a kibírhatatlan bűzt, és én vagyok az eső, amely végül lecsapja a széndioxidot. Ahogy Budapestet szemlélem, látom az egyes épületeket, én vagyok a lift, és én vagyok az, aki beszáll.

Téged is látlok, nyájas olvasó, ahogy ráncolod a homlokodat, és nem nagyon akaródzik tovább olvasni ezt a sok sületlenséget. Te is én vagyok, tudom, mit érzel. A te bőrödbe bújva abbahagyom az olvasást, és kimegyek a vécére. Rendben. De a történet akkor is folytatódik, ha nincs olvasója. Én létezem tovább – amíg csak világ a világ.

PÁVEL CONTON ISTVÁN

József Attilának

Megrázó pár szó: Ez Szárszó
harminchét december harmadikán.
Ó jaj, nem tolat, jön az a vonat.
Minden kereke egyre csak azt zakatolja:
Nagy költő fejedelem én elveszem élted,
hogyan bejuthass végre, a légbe, az égbe,
a műveid szeretők örök emlékezetébe.
Hatvanhét év múlva, a költészet lángja kihunyva.
Csak néhány amatőr poéta és versmondó bánja,
míg száját tátva látja,
hogyan a vers, hogyan tért rossz, vagy csak vakvágányra.
Mára, több irodalmi újságban az egy szponzorral eső
százalékos előfizető eső már menő.
Sok kis költő ad egymásnak e lapokban randevút,
fokozva bennünk a meglévő mélabút.
Több szerkesztő bösz kotlóként ügyel
a vers könnyen romló erkölcsére,
hogyan legyőzze végre az egyéni a káros,
sablonos általánost.
Nem baj, ha az alkotón kívül a művet
a hű de művelt veszett kutya sem érti.
A szakemberek mégis tudni vélik tényként,
ez a lap, alap művészi értékét
egy cseppet sem sérti. Sőt ettől kiemelkedő,
hogyan eltűnik minden átfogalmazás,
és minden, mit másként olvasni hajt a vágy.
Ha a sikeres harc után a versekből az értelem
és az érzelem
a klasszikus alkotásokba végleg pihenni ment,
így a maradék a tupírozott semmi
gondolják talán oly művészien eredeti, hogyan venni
fogja majd a nép, ha végre észre tér.
Még most, ha a mai siker versekből
összejön egy kötetre való – fájón jelentem é,
az egész országban bátran 150, vagy akár
1000 példányban könyvként meg is jelenhet,
ha van rá elég pénz, bár nagy a veszély
hogyan fél áron is eladhatatlan marad az egész.
Hajdan e honban tömegek ünnepeltek
egy szép verset, ám nagyra nőt mára a veszély,
hogyan a költészet a közönytől végleg elvetél.
Mégis, hol mindent hideg mozdulatlan felszín takar,
valami halad, mert valami még megmaradt,
tűz a hamu, mag a hó alatt,
még sok nagy kamasz versben tesz,
bár nem mester fokon egymásnak vallomást.
„Éhe a szépnek.”
Mit ér a művészet korunkban?
A zseni tán tudná a választ.
Nos, mondd... Attila!

SZ. PÖRDY MÁRIA

Akácillatú eső

Nem tudom voltál-e már valaha úgy, hogy átéltél valamit, és az évek távlatából nem tudod eldönteni, valóban megtörtént-e, vagy csak álmodtad? S úgy kísér végig életed során, mintha a múltadnak egy darabja volna. És senkit sem tudsz megkérdezni valóságtartalmáról, mert akik melletted voltak és veled együtt éltek meg, ismeretlen, talán nem is létező emberek.

Nem tudod, hol történt. A táj mégis ismerős, úgy érzed, biztosan jártál ott. Tisztán fel tudod idézni a helyet. Emlékszel a házak formájára, a kapukra, látod a nyitott ablakokban lebbenő függönyöket, érzed a por szagát, talpad alatt a járda kopott, egyenetlen tégláit.

Állsz a bádog tetejű buszmegállóban, melletted szünet nélkül krárog egy sötétkendős, szikkadt öregasszony. Odébb két testes asszonyosság harsogva gesztikulál. Másik oldaladon pelyhes hajú, alacsony, karikalábú nő toporog, és félhangosan szitkozódik. Ráncos arcában úgy lapul rosszindulatú szeme, mint a támadni készülő pók.

Magadat nem látod, de tudod, hogy ott vagy közöttük. Émelyítő öregszagukat orrodba fújja a kavargó szél. A gyerek természetes kíváncsiságával figyeled őket, és egyáltalán nem találsz furcsának, hogy egyikőtök kezében sincs táska vagy szatyor.

Talán nem is akartok utazni, csak a szél terelt oda, s ha véget ér a porvihar, mehetek tovább utatokra.

Aztán hirtelen minden elcsendesedik, a levegő összesűrűsödik, bogarak koppannak a keményre szikkadt földre.

És akkor hirtelen meglátod a galambot. A kocsúton fekszik, a hátán, karmaival a semmibe kapaszkodik. Feje kecsesen oldalra billenve nyugszik a földön. Tolla az elmúlással dacolva még őrzi színjátzó, fémes csillogását.

Még soha sem láttál természetesen kimúlt galambot, csak kicsavart nyakú, levesbe szánt tetemet. A lábai fognak meg, az ég felé nyújtott felkiáltójelek.

Kilépsz a járdára, a galambot utánozva oldalra hajtod a fejedet, ökölbe szorított kezedet följe emeled. A szitkozódó megrettenve beljebb húzódik, s Istent emlegetve szórja rád átkait. Szemedet lehunyva forogsz, lassan, míg szédülni kezdesz. Szereted ezt az érzést, ilyenkor könnyűnek érzed magad, mintha a föld felett lebegnél.

Valaki neked szalad...

Csak arra emlékszel, hogy hónod alatt erős kezek tartanak és közben kartonruhát porolják.

– Jól vagy, kislány? – kérdezzetnek. Bizonytalanul bólogatsz, karodon a horzsolás, mint a tűz, éget, és fél feneked zsibbadt.

– Ez a kölk nem normális – mutogatnak a kocsút felé. – Nézzenek oda, mit csinál!

Tekintetteddel követed a kinyújtott kezek irányát. Félmeztelen, csenevész, túrószőke gyerek, széthúzott szárnyainál fogva éppen akkor emeli fel a galambot. Feje fölött előre lendíti a karját és „elröpteti” a madarat. A fiútól alig másfél méterre puffan a földre.

A gyerek odafut, leguggol a galambhoz. Kezeivel mutogat valamit, talán beszél hozzá. Aztán gyengéden tenyerébe fekteti a fejét, simogatja, csukott szemhéját igyekszik kinyitni.

Körülötted már mindenki ordít.

– Te hülye! ... Nem látod, hogy dögölt? ... Ilyen kicsi és ... Hallod, te idióta! ... Agyonverném, ha az enyém lenne ... Van ennek anyja? ... Nézni is borzasztó ... Hagyd abba! ...

A gyerek nem törődik a kiabálással, nem figyel fel a sűrűsödő mennydörgésekre sem. Kitartóan szárnyra akarja bocsátani a szétzilálódott tollú, mind szálnalmasabb kinézetű madarat.

Téged sem érdekel a többiek hisztérikus üvöltözése. Teljes szívedből szurkolsz a gyereknek, hogy sikerüljön neki. Csodát remélsz és vársz, annak ellenére, hogy már tudod, mit jelent az elmúlás, a halál. Édesapádát nincs két éve, hogy eltemették, az elmúlt hónapban elpusztult a legjobb pajtásod, a kutyád.

Ápolatlan külsejű, kócos fiatal nő fut a kocsút felé. Szája vékonymetszésű, vértelen, pisze orrának nyílásai mintha örökké ásítoznának. Akárha a gyereket látnád. A fiú talán nem is hallja a

közeledőt, a földön heverő, összetört csontú-tollú madarat igyekszik formájába igazgatni. A nő megböki a vállát. A gyerek felpillant, ijedten talpra ugrik. A galambot a háta mögé rejti, és sírásra görbült szájjal figyeli a másik egyre indulatosabb jelbeszédét. Nem tud (talán nem is akar) válaszolni, ahhoz mindkét kezére szüksége lenne. Helyette a galambot szorítja elszántan magához. Csak a fejét rázza tiltakozásul. A nő arcul csapja. A gyerek elengedi a galambot, védekezően maga elé kapja a karját.

Az ég mintha rosszallását jelezné, hatalmasat dördül. A nő láthatóan összerezzen. Talán ijedtsége miatti dühében, talán a rejtőzködő gyerek látványától még jobban begurul, üti, ahol éri az előtte hajladozó, hátráló gyereket.

– Most aztán megkapja a magáét ... Úgy kell neki! ... Ugyan, nem látja, hogy beteg az a szegény ... Szerintem is csoda, hogy egyáltalán megérte ezt a kort ... Úgy igaz! Az ilyenek nem szoktak hosszú életűek lenni ... Tényleg, csoda ... Ráadásul ilyen anya mellett ...

– Biztosan nem az anyja – mondod félhangosan. – Akkor nem verné.

– Te már csak tudod! Különben is, mit szölsz bele a felnőttek beszédébe?

– Az én anyukám már régóta a mennyországban van, de tudom, ha élne, soha nem bántana. A mami se. Még akkor sem kaptam ki tőle, amikor szétszedtem a búcsúból hozott, megszentelt rózsafüzérét. Pedig nagyon megsiratta ...

Már senki sem figyel rád. Mintha a levegőnek beszélnél, hát elhallgatsz. Jó lett volna még elmondani, hogy nagyon megbántad ... és az uzsonna-kiflikre kapott negyven filléretet elteszed, hogy karácsonyra megvehesd azt a gyöngyházás rózsafüzért, amit az ószeres boltjában láttál ... És arról is beszélni, hogy amikor a tízórai szünetben görcsbe rándul a gyomrod a sok uzsonnázó gyerek között, magad elé képzeled mamid meglepett, boldog arcát, és ez segít elviselni a kínzó éhséget.

Gondolataidra mintha leplet húzna a hirtelen borulás. A sötétség elnyeli az árnyékokat, felkúszik a házak falára. A fekete égboltot fellobbanó felhők mintázzák. Súlyos cseppekkel elered az eső.

A nő a járda felé vonszolja a csökönyösen megfeszülő gyereket. Busz tűnik elő az útkanyarból. Dudájának hangjába belemordul az ég. A fiú kitépi kezét a nőéből. A lendülettől egyensúlyát veszítve hátrafelé tántorog, majd megfordul és futni kezd a kocsitól. Az érkező buszt centiméterekkel kerüli el. Abban a pillanatban a másik irányból teherautó húz el a busz mellett. Csikorgás...vakító fény, éles sercenés...fülsüketítő csattanás.

A kocsit eltakarja előled a busz. Mögüle galamb röpköd a magasba. Az égbolt újra kigyullad, a madár távolodó teste megcsillan a fényben. A villámok szünet nélkül hasítják az eget, dühösebbje a föld felé csap, egymásba érnek a dörgések és a csattanások.

Pánikszerűen leguggolsz, fejedet a karod mögé rejted, és mozdulatlanul dermedsz, mint a közeledő autó reflektorfényével megkötözött vad.

A dörgések hirtelen ritkulni kezdenek, az esőcseppek sem verik a hátadat, inkább csak finoman döngönyöznek. Mintha az ég egyszerre fújta volna ki minden haragját.

Karod mögül kikukucskálsz. A megálló néptelen, az utca kihalt. A közeli fa ágán hangolni kezd egy feketeterítő.

A kocsitól pásztázod. Se gyerek, se galamb. Mintha ébren álmodnál. A csuromvizes ruhád, az átázott, fejbőrödöt húzó copfjaid viszont valóság.

Kimerészkedsz a sáros, vízzel borított útra. Baleset nyomát kutató, a galamb tetemét keresed. Tocsogsz, araszolsz a tócsákban és félelmed múlásával erősödik a meggyőződésed, hogy itt már felesleges keresned őket.

Valami megmagyarázhatatlannak lettél tanúja és átélője.

Égre emelt fejjel lassan forogni kezdesz. Az arcodra hulló esőnek akácillata van.

ÓDOR GYÖRGY

Felújítás

Csendes istenek félnek haragos emberekben.
Zöldes nyelvű szellemkép lóg a villanyoszlopokon,
itt maradt a forradalom titkolt-tiltott homálya, a szörnyeteg.
A festék kiszárad a lönyomok elhanyagolt réseiből,
kék hegyek felé nézegetnek a leomlott kémények,
elvakító lámpák gyúlnak,
folytatódik a felejtés és butítás tömeges terjesztése: a történelem.

Kezünkben rozsdásodik a gránát,
a füstös arcokra fagyott múltidővel a pincékből előkerült sárgult jegyzeteket meggyújtották.
A bűz gyorsan terjed, e feromon felfokozza vágyaikat,
a legfőbb tér kerítésén díszleg: belépni tilos, építési terület.
A költő is odébb ballag,
kalapjával integet,
kék hegyek, kék hegyek,
átmenetileg a hupikék törpikék lépnek rá egy köre, ne feleljenek,
Pálháza esőáztatta cserepei alatt didereg a vakszegénység,
töményebb a jószág, mint a vitriol.

Emberszabású. Nem vicc, a Délibáb magasabbra költözött,
rosszabbik felünk kergeti,
nem vicc a harmadik évezredben a Simaságban göröngyökön hálai fagy és éh-halál között.
A Jelbeszéd láthatóvá válik,
magunkban dúdoljuk a régi dalt,
félnek a csendes istenek haragos emberekben, szellemkép lóg,
szörnyeteg, lönyomok,
nézeget a kémény: kék hegyek, kék hegyek. Ismétli önmagát.

Sicc!

Édes-büdös ez a környezet,
nem érzem tisztán az ízeket,
bajuszom megnyírva rímelek a falra, mint nehéz síttesek,
mert a zsíros nyakú hatalom bezárt, füllent az irodalom a felszínen, és én, a barom,
a mélyben ezt tovább hallgatom.

Kérek egy sallert, hogy érezzem,
itt senki vagyok, s nem véletlen,
ha maradok, el kell mélyednem e romlásnak indult ételben,
bár igazatok van, borzalom,
mit keres macska az asztalon,
beszöröz mindent, kopaszodom.
Rúgjál hát belém, vagy üss agyon!

Vers-menet

Úgy versel a neonácikról,
mintha épp tájképet festene.
Borzalom. Ha ez költészet,
én nem leszek a gyermeke!
Mikor a patkányt élve tűzbe vetik, beugranék utána,
fájjon, én kerüljek felülre,
a hegedű húrja, ha pattan a szívben, úgy fuldoklok az érzéketlen szavakban.
Lesuhanok a tizedikről madárként, mélyen földbe csapódjak, ne temessen senki, felejtsetek örökre!
Mert így nem érdemes!
Könyörgöm, így nem lehet írni, de még lélegezni sem szabad, inkább büdös lehelet legyen emberi szegyenem,
s nyelvvel mutogassanak rám a szépek, a jók, a kiművelt,
a költőt kicsúfoló tanarak,
azt se bánom, ha ilyen férgek rágnak majd porrá égett, alázuhant testem alatt.
És még az sem érdekel,
ha korhadó fejfámra írod:
érző embernek született,
de maga sem érti, végül mi volt.

FÖLDESDY GABRIELLA:

Az Ó utca 42.

Nem sokkal múltam öt éves, amikor a Szondi utcából elköltöztünk egy közeli, szintén VI. kerületi lakásba. Ez akkor annyit jelentett, hogy szüleim, három felnőtt testvérem (nővérem, két bátyám), és én. Vagyis hatan. A Szondi utcai lakást azért cseréltük el, mert az egy szuterénlakás volt, sötét és barátságtalan, ráadásul hatunknak nagyon kicsi. Ez az új lakás csak egy fokozattal volt jobb, bár ez is sötét volt, de már földszinti. Az udvari nagyszoba mellett volt egy kisháló, és a konyha fölött egy galéria. Fürdőszoba egyik helyen sem volt, az Ó utcaiba később mi építettünk a kisháló helyére fürdőszobát saját költségünkön.

Az utca neve valószínűtlennek tűnt, gyerekfejjel nem értettem, mit jelent az, hogy „ó”. Még nem jártam iskolába, az utcanév igazi furcsaságát csak első osztályba kerülésem idején (a következő év őszén) érzékeltem igazán. Osztálytársaim mind „rendes” nevű utcában laktak a környéken, mint „Lovag”, „Hajós” vagy „Nagymező”. Persze voltak még számomra ismeretlen nevű utcák, amiknek nem tudtam az eredetét, mert nem ismertem az illető személyek „pedigréjét”. Ilyenek voltak a „Zichy Jenő”, a „Desseffy”, a „Horn Ede” (később Weiner Leó) utcák, és barátságos volt a Jókai utca, mert Jókairól már gyerekként is sokat hallottam.

Sokáig zavart ez az Ó utca, hülyén hatott és hülyén hangzott. Egyetlen hangból áll, leírva egyetlen betű. Jó, hogy ennek ellenére van jelentése önmagában is, de önmagában nem használjuk. Mondjuk azt, hogy „ódon”, vagy „őszeres”, „ősi”, sőt még az „őcska” szó is ennek az „ó”-nak a továbbképzett változata, sőt vannak összetételek is, mint „ófal” vagy „óbor”, esetleg „óarany”, de akkor is, mint utcanév! És vannak családnevek, amik „Ó”-val kezdődnek, nevezetesen „Ókovács” (mármint Szilveszter, ő az Operaház jelenlegi kormánybiztosa), „Ómolnár” vagy épp „Ószabó” alakban (utóbbi István, ő nyelvjárásban beszélő színészünk).

A 42. szám egy háromemeletes házat rejtett, és 1890 körül épülhetett, körfolyosós, első és hátsó lépcsőházzal, ganggal, a körfolyosók mentén pici, szoba-konyhás lakásokkal, az úri lépcsőházból viszont kényelmes, három- illetve kétszobás lakások nyíltak minden emeleten. Az utcai frontra mindhárom emeleten három lakás jutott, ezek élhető, kényelmes lakások voltak cselédszobával, az elsőn volt egy erkély is. A nagy belmagasság miatt az emeletek meredek lépcsősor vezetett, hiányzott a lift, az öreg lakók (a többség öreg volt) nehezen másztak fel a második, harmadik emeletre.

A legfájóbb pont a ház elhanyagoltsága volt. Csúnya, kissé omladozó külső, a vakolat hiányos volta, a rozsdás vaskorlátok, foltok, salétromos falak, barátságtalan kapubejárat fogadta az ide látogatót. Minden lakó abban reménykedett – mi is –, hogy mivel a ház statikailag is rossz állapotban van, ezért hamarosan az akkori IKV-nak nevezett állami hivatal tataroztatni fogja a házat. A hivatal irodája ráadásul a ház utcai frontján lévő üzlethelyiségben működött (ez volt a házkezelőség), joggal hihette mindenki, hogy a tatarozás sínen van. Azonban erre az ott töltött tizenegy év alatt sem került sor. Közelmúltbeli ott-jártamkor láttam, hogy a ház utcafrontját tatarozták, kaput cseréltek, ám a belső lakások, az udvar maradt a régieben, sőt az emeletek alá vannak dúcolva, az elmúlt ötven év csak rontott a helyzeten.

A lakók fele már a háború előtt is ebben a házban lakott, itt élte végig az ostromot. Az udvarról nyílt egy föld alatti óvóhely, ez alkalmas volt a bombázás idején való elbújásra, tágas

volt, és biztonságos. Ezt abból tudtuk meg, hogy az 1956-os forradalom vészterhes napjai alatt - ottlétünk idején - szintén ez az óvóhely szolgált menedékkül a ház lakóinak.

A ház egyébként csendes volt, annak ellenére, hogy az utcáról behallatszott az autók pöfögése, időnként dudálása. A visszhangos udvaron ott állt a poroló, de ezt csak mi használtuk néha, senki más nem hozta le a szőnyegét, hogy kiverje belőle a port.

A csendet időnként egy kéregető szakította meg, amikor énekelt vagy hegedült az udvaron, és repültek a becsomagolt aprópénzek, amiket aztán boldogan szedett össze. Máskor ószeres tévedt be az udvarba hátizsákkal, és elordította magát:

– Itt az ószeres! Mindent veszek! Használt ruhát, cipőt, bútort, órát, képet, mindent veszek!

Ritkán volt kuncsaftja, de hogy stílusos volt, az bizonyos. Az „Ó” utcában aztán tényleg helye van az ószeresnek.

A lakók jól ismerték egymást a házban. Főként az utcafrontiak jártak össze, hangosan beszélgettek a folyosón, a lépcsőházban, panaszkodtak lakbérfizetéskor, szemétszedéskor, volt némi „családi” hangulat.

A „családi vonás” erősen mutatkozott a televízió megjelenése idején. A házban először csak a jobb módú utcafrontiak vásároltak készüléket, az udvari lakásokban még nem volt. Gúth Ilona, aki az első emelet 3. szám alatt lakott elvált lányával, Langer Erzsivel, szívélyesen ajánlotta fel tv-s szobáját közös műsornézésre. Volt olyan eset, hogy 6-8 lakó is ott kuporgott a nappaliban, és együtt néztük (egyszer- másszor én is ott ültem) a korcsolya Európa-bajnokságot.

Sok szép dolog történt az alatt a tizenegy év alatt, amíg ott laktunk. Fuchs Andrásék nevelt lánya, a Szűcs Juli (a lány Fuchsék távoli rokona volt, ezért nem vették a nevükre), színésznő akart lenni, de valahogy félresikerült a dolog, helyette férjhez ment. Ez is jó hírnek számított, mert Juli a férjéhez költözött, aki nem messze lakott az Ó utcától. Eszékiné a harmadikon végre megkapta az engedélyt, hogy Ausztriába települhet, mivel ő osztrák nemzetiségű volt, csak hozzáment annak idején az Eszéki Rezsőhöz, így került Magyarországra. Eszéki már régen meghalt, de eddig nem engedték az asszonyt vissza, szülőföldjére. Verebesék kisebbik fia is betöltötte a hatodik évét, mehetett volna iskolába, de év-vesztesnek minősítették, így várni kellett még egy évet.

Albert bácsi szinte egész nap a második emeleti lakásuk előtti gangon ült és cigarettázott, mellé köhögött erősen, amolyan tüdőrákos köhögés volt ez. Albert Ilona, aki az idős házaspár fogadott lánya volt, elvégezvén a nyolcadikat, megszökött, nem tudni, hová lett. A kisebbik szobában Alberték fia lakott feleségével, gyermektelen házaspárként voltak nyilvántartva.

Pétervári Etelka a harmadikon vígan élt egyszobás utcai lakásában. Ő rejtély volt mindenki számára. Volt-e valaha férje, van-e barátja, és mit csinál egyébként, senki se tudta, pedig mindenkit érdekelt a dolog. Mellette özvegy Weisz Miklósné lakása, ami negyven éve nem volt kimeszelve, hogy is élhetnek benne hárman? Lánya Éva, és unokája Imike, azért jól bírták az elkoszosodott falakat. Imi épp most ment gimnáziumba, de a vajas kifliket sosem ette meg, hanem a dívány mögé dugta, nemrég került elő legalább ötven megszáradt vajaskifli a lakásban. A harmadik emeleten az udvari saroklakásban Lantosék laktak, a férfi rendőrként dolgozott, de nem tudtuk, valójában mit csinál. Ők hamarosan elköltöztek, szolgálati lakást kaptak egy körúti házban. A helyükre költöző családról elmosódtak az emlékeim.

Gálék az elsők négyen voltak. A házaspárnak egy később született lánya volt, Mari erőteljes női idomokkal rendelkezett, nem szeretett tanulni, a nyolcadik után fehérnemű szabás-varrást tanult. Nagymama élt még velük, cukros volt, gyakran jött hozzá orvos, mert a sok evéstől időnként bekómált vagy agyvérzés érte.

Virágné a másodikon özvegyen élt, de albérlőt tartott. Ármin bácsi a személyzeti szobában lakott, nem sok vizet zavart, kifőzdében ebédelt. Krajcsírek az elsők nem barátkoztak senkivel, nekik volt erkélyük egyedül, lenézték a többi lakót. Baloghék nagyon

szerényen éltek az elsőkön lévő udvari lakásukban. Mindkét lányuk eljárt otthonról, a nagyobbik dolgozott, a kisebbik ipari tanuló volt. Debreceniné magányos nő volt, férjéről nem lehetett tudni, a harmadikon, udvari lakásban lakott, titkolódzó típus volt. Stiller néni az elsőkön szintén udvariban élt, gyakran jártak hozzá rokonok, talán máshol élő gyerekei, unokái, ő nem beszélt semmit családi kapcsolatairól.

A földszinten három lakás volt. A balszélen lakott a buszvezető Kovács János. A körúti kék buszt vezette, akkor talán 12-es számot viselt ez a járat. János „bá” nagy pocakja kidudorodott az ingből, kedélyes jelenség volt, szeretett beszélgetni. Egy Gizi nevű nővel élt együtt, aki nem volt a felesége. Ma élettársnak hívnánk, akkor még úgy mondták, hogy „vadházasságban él” vele. Gizi alacsony, sovány, szemüveges nő volt, valami irodán dolgozott. Úgy véltük, szeretheti ezt a sofőrt, hogy házasság híján is vele él.

A jobb sarokban sokgyerekes, igen szegény család lakott, időnként hangoskodás, jövés-menés, kiabálás hallatszott, idegenek is megfordultak, botrányosnak számított ottlétük. A középső lakásban laktunk mi, akkor anyám volt a házfelügyelő, ez a kis pénz is kellett a megélhetéshez, apám keveset keresett. Fiatalabbik bátyám 1957. januárban disszidált - sikerült még az utolsó pillanatban kijutnia -, két évvel később másik bátyám is elköltözött, mert végzett az orvosi egyetemen, és feleségül vette a második emeleten lakó Deák-lányt. A szülők jól kerestek, egyetlen lányuk volt az eladó sorban lévő Ica, kozmetikus tanuló. Apám hívta őt „Deák-lánynak”, mert nem támogatta ezt a házasságot, úgy vélte, nem illik ez a „kis semmirevaló” lány az ő szépszál, orvos fiához. A fiatalok azonban gyorsan - és félig-meddig titokban - összeházasodtak, utána Sopronba költöztek. Így négyen maradtunk a lakásban.

A házasság híre lassan szivárgott ki, nem minden lakó tudott róla, aki tudta, tett valami megjegyzést. Többen úgy kommentálták a dolgot, hogy a „házmester fiú elvette a Deákék Icukáját”. A dolognak leginkább a harmadik emeleten lakó Kiss család örült, akik szerették Icát is meg a bátyámat is, lejöttek anyámnak gratulálni az eseményhez. A Deák házaspár hamarosan leköltözött Sopronba, hogy közel legyenek egyetlen lányukhoz, ahol közben megszületett az unoka is. Helyükre Némethék költöztek, a házaspárnak csinos fiatalember fia volt, Attila névre hallgatott. A srác 16-18 éves forma lehetett, megjelenése a házban eseménynek számított. Végre egy jó fej, és még fiatal is! Kissé ellensúlyozta a sok öreget.

Hát így éltünk mi az Ó utca 42-ben az 50-es, 60-as években, újabb költözésünkig.

MÉSZÁROS MÁRTA

Férfi volt...

Férfi volt, aki
legjobban meggyötört,
s férfitől kaptam
a legnagyobb gyönyört.
Már apámhoz is
kétarcú bilincs
vasmarka kötött;
rettegő szorongás bujkált
a felhőtlen
öröm mögött.
Hogy féltem csontos kezét!
Pedig csak ritkán ütött.

Átlátszó vízben
léptünk óvakodva,
a homokban kagyló
karcolta nyomok,
s fölöttük vízisikló
kanyargott.
A napszíta rét fehér kövén
hasaló gyíkot meglestük,
fölénk borult fák árnyéka,
s a fűből kiemelve,
apró, barna béka
lapult tenyeremre.
Egyszer csendre intett,
s ámulva néztem,
ahogy csőrével kapingál
egy pompás, piros sapkás
zöldküllő madár.

Majd jöttek fiúk, férfiak;
mennyi mindent
kaptam tőlük,
s mily' sokat vettek el!
A gesztenyefák alatt
kábultan forogva
szorosan körbefonta
testem a csók-burok,
s mámor ködében
azt gondoltam;
nem baj, ha most
rögtön meghalok.

De aztán mindig, újra,
s újra, kínba hanyatlott
a szerelem;
se kérés, se könny, se csel
nem gyújtott többé fényt nekem.
Most már ez így lesz mindörökre;
harag vörös ruhája
perzseli szívem.
De mikor szellő lebben,
úgy állok újra ott;
hogy lelkem nyitott
és védtelen.

Élők

Lélegzik mind, aki él.
Akár áldozat, akár gyilkos,
egyforma piros
az ereikben csörgedező vér.

A Napba néző megvakul.
Ha kés villan kezében,
engedd el;
jobb, ha földre hull!

Fekete lyuk

Tíz karral és
száz karommal
szétesett magamat
egybefogtam,
de porlik, omlik,
s mindig újra
szétpereg;
fekete lyuk
a két szemem,
magam most már
végleg elengedem.

MESTER GYÖRGYI

A medveasszony

Már egy évtizede magányosan élt az erdőben, de nem szenvedett tőle. Az ő választása volt, senki másé, hogy különvált a közösségtől, kivonta magát a település életéből. Erdész volt, a természetes lét szerelmese, de különösen az erdőt szerette, minden teremtményével együtt.

Naponta tizenöt-húsz kilométert is megtett, fáradhatatlanul rótt az erdei ösvényeket, félélénte elkoptatott egy bakancsot. Minden alkalommal ellátogatott a kihelyezett etetőkhöz, feltöltötte azokat, az orvvadászok csapdáit sorra felszedte, tönkretette, ha útjába sérült állat került, hazavitte, ápolta, majd szabadon engedte.

Szerették az állatok, nem féltek tőle, nagyon tudott bánni velük. Így járt vissza másnaponként, a törött szárnyát újra használni tudó, ünneplőruhás öreg szarka, és a kerítés korlátjáról bámészkodott befelé. Na, nem pusztán barátságból látogatott el az erdészlakhoz, egy kis számítás is volt benne, hiszen tudta, hamarosan magot szórnak elé, s az erdész „beszélget” is vele, amit ő mindig barátságos cserregéssel viszonzott. Így társalogtak. Egy kisebb őzcsorda is gyakran megfordult a közelben, tudták, érezték, ott veszély nem fenyegeti őket. Ugyan néha-néha megdézsmálták a friss konyhakerti növényeket, de igazi kárt sohasem okoztak. Az udvaron egy kis vadmalac is növekedett, valahogy lemaradt az anyjától, úgy került a házhoz.

A rengeteget azonban nem csak ilyen szelíd jószágok népesítették be, maga útját járta a hiúz, farkasfalka üvöltése hallatszott az éjben, s néha a medvék is lejöttek a sűrű fákkal borított magasabban fekvő erdőkből.

Egy hajnalon, szokása szerint az erdőt járta, amikor a sűrűben egyszer csak gyenge, nyivákoló hangot hallott. A hang forrását keresve, hamarosan ráakadt egy kicsi medvebocsra. Végig se gondolta a lehetséges következményeket, már nyúlt is hozzá. Azonnal látta, hogy a talpát átfúrta egy jókora ágdarab, a seb gyulladt volt, erősen gennyezett, a kis állat teljesen le volt gyengülve. A karjába emelte a szinte öntudatlan, bundás testet, amikor a közelből morgás figyelmeztette, hogy nincs egyedül. Ő mégis, ügyet sem vetve arra, hogy döntése esetleg nem egyezik az anyamedve szándékával, gyors léptekkel hazafelé vette az irányt. Egy darabig nem csak érezte, hallotta is, hogy az anyaállat biztonságos távolságból követi, de nem közelítette meg. Talán már le is mondott a beteg kölykéről, az állatok megérzik, ha valami már menthetetlen.

Épségben hazaértek. Rögtön nekifogott a botdarab eltávolításának, a sebet fertőtlenítette, kötést tett rá, és a kis állatba kevés folyadékkal beleerőltette azt a szert, amiről biztosan tudta, ha cseppnyi esélye is van a bocsnak, használni fog.

Eleinte óránként nézett rá, később az állat kicsit felélénkült, mocorogni kezdett, láthatóan könnyebben viselte a sérülését is. Amikor már meg lehetett etetni, csak akkor kezdett vele barátkozni. A bánatos medveszemek hálásan néztek vissza rá, miközben tulajdonosuk mohón szívta a gyógyszerekkel dúsított kecsketejet.

Na, végre egy nőnemű lény is került a házhoz – jegyezte meg félhangosan, és elmosolyodott. Megszokta, hogy magában beszél, hiszen nem volt kihez szólania. Az állatokat becézte, ha szólhatnékja volt. Most legalább volt kihez.

A kis bocs szépen gyógyult. Egy idő múlva, már csupán a durva felületű, kerek, piros heg mutatta, hogy a talp valaha komolyan sérült.

Míg nem volt teljesen jól, az ágya mellé leterített pokrócon altatta, néha még éjjel is felriadt és ránézett, nincs-e valami baj, lélegzik-e még. Gyógyulása után a mackólánynak szokása maradt, hogy mellette aludjon a földön. Elkergetni se tudta, pedig jobb lett volna, ha az istállóban alszik, ahol a jászol mellé vackolt neki. Talán félt az üres helyiségben, vagy csak annyira hozzászokott, ki tudja, tény, hogy a ragaszkodásától nem szabadult. Egy idő után nem is bánta, bár sokszor eszébe jutott, a medve örökre még sem maradhat a háznál. Nem csak kedvelte, megszerette, s ha nem szégyellte volna, meg is könnyezi, amikor egy év elteltével úgy döntött, vissza kell küldenie az erdőbe.

Többször kísérelte meg otthagyni, aztán hátat fordítani, és eljönni, de csak nagy sokára sikerült. Akkor is úgy, hogy lövésekkel kellett szaporább távozásra bírni, amit a medvelány először nem is értett. Amikor aztán közvetlenül mellé lőtt, akkor lassan megindult az erdő sűrűje felé. Nem szaladt, tudta, hogy úgysem bántaná.

Ekkor egy hónapra beköltözött a faluba, egyik távoli rokonához, gondolván, ha a medve vissza is jön a házhoz, de ott nem talál mozgást, majd leszokik a visszajárkálásról, és végleg megtalálja helyét az erdőben.

Azért később is hiányzott neki. Reggelente, amikor kilépett az ágyból, talpával egyből a selymes mackóbundát kereste. Szomorú volt, hogy nem találta. Mintha egy kedves nőnemű lényt veszített volna el. Emlékezett, hogy éjszakánként néha arra riadt, a medve az ágyról lelógó kezét nyaldossa, vagy csak rátette a mancsát az ő karjára.

Ez is hiányzott, meg minden, ami hozzá kötötte. A róla való gondoskodás, a tőle kapott szeretet. És ekkor gondolt először arra, hogy asszonyt kellene hozni a házhoz, nem jó egyedül.

Nagy ritkán, de továbbra is bejárt a nagypiaci napon a faluba. Egy alkalommal, új árust fedezett fel a kofák között. Fiatal, barna lány volt, talán még a húszon is innen. Erdei gyümölcsöket, gombát árult, kézi fonású kosárból. Megszólította, hogy közelebbről is szemügyre vehesse. Először a gyümölcsök felől érdeklődött, aztán vásárolt tőle, pedig mi szüksége volt neki málnára meg szederre? Hiszen ő ismerte a legjobb lelőhelyeket, már le sem hajolt értük, olyan természetes volt, hogy leszedheti, hogy bőségesen van belőle.

A lány kellemesen mély, borongós hangon válaszolt neki. Jobban megnézte magának. Az arca pirosposzsgás volt, mint aki minden idejét a szabadban tölti, dús szemöldöke alól, meleg, barátságos pillantású barna szempár sütött felé. Ajka telt volt, s természetétől rózsaszínű, apró, erős fehér fogai kivillantak minden mosolynál. Haja tekerő örvény volt, vastag, selymesen sötétbarna zuhatag. Az alakját alig látta, mivel egy ládán ült, de abban biztos volt, hogy az erős vállak alatt kemény keblek, izmos, masszív kis test következik, mely formás, de erős lábakon áll. Olyan középtermetű volt, mint egy süldő mackólány. Csak ekkor gondolt arra, hogy kedves állatával hasonlítgatja össze a barna szemeket, a masszív testalkatot, a kedvességet...

A lábszárközépig érő szoknya alól, kilátszott a két kis tömött lábfej. Az egyikén ekkor váratlanul egy kerek, piros forradás nyoma tűnt elő. A lány észrevette, hogy a férfi pillantása a lábára szegeződik, ezért zavarában maga alá

húzta, azonban ekkor, a hirtelen mozdulattól láthatóvá vált, ugyanolyan heg van a talpán is. Mintha valami átszúrta volna a lábfejét.

Az erdész megvette a lány aznapi egész árukészletét, sőt, még hozzátette, hogy mivel nagyon szereti a málnát, másnap is eljön.

Mielőtt visszament volna az erdészlakba, betért a korcsmába, hogy a lány felől érdeklődjön. A korcsmáros nem, de a felesége tudott róla valamit. Állítólag, legalább is, a mindentudók azt rebesgetik, a lány egyedül él az erdőben, végtelenül szegényes körülmények között, egy egyszerű fatákolmányban, amiben még ágy sincs. A földön alszik egy régi pokrócon. Eredetileg nagy pereputtyal jött, szülők, rokonok, sok apró gyerek, átutazóban voltak. Letelepédtek, megpihentek az erdőben. Ugyan messze voltak a falutól, de amikor eltűnt egy birka, őket gyanúsították, mivel idegenek voltak, és nagyon szegények. A károsult gazda fejszével meg a szomszédokkal indult az erdőbe, kideríteni az igazságot. Hogy igazán vétkesek voltak-e, vagy sem, akkor még senki sem tudta, de a család mégis gyorsan tábort bontott, el akarván kerülni az összetűzést. Eltűntek, sátrastul, szekerstül, pereputtyostól. A lány éppen az erdőt járta, gyümölcsöt, gombát szedett a piacra, és mire visszatért, hűlt helyét találta a családjának. Eleinte érdeklődött utánuk, de aztán abbahagyta. Őt nem bántotta senki, hiszen tudták, elment volna ő is, ha ludas a dologban, aztán meg előkerült az elveszettnek hitt birka is. A lány itt ragadt. Hogy tényleg így volt-e, vagy másképpen került erre a vidékre, biztosat senki sem tudott. Egyszerű lány volt, erdőben élt, a sérülését gombázás közben is szerezhette – gondolta az erdész, de egyre csak foglalkoztatta a dolog. Egészen addig, míg el nem döntötte, hogy feleségül veszi, úgyis olyan asszony kell a házhoz, aki megszokta az erdőt.

A faluban ülték meg az egyszerű lakodalmat, majd kivitte az új asszonyt az erdészlakba. Nem volt annak semmi holmija, azon kívül, amit magán hordott. Az első együtt töltött estén fáradtan aludtak el.

Éjszaka az erdész hirtelen felriadt álmából, de nem értette az okát. Amikor magához tért, rögtön az asszonyt kereste mellette az ágyban, azonban ott senkit nem talált. A meglepetéstől felült, lelépett az ágyról, s talpa valami selymes, puhán bársonyos dologba mélyedt. Lenézett, és látta, újdonsült felesége ott kucorog a régi pokrócon, keze felnyúlik hozzá az ágyra. Valószínűleg az érintésére ébredt, amikor a nő álmában, önkéntelenül megfogta a kezét. A medveasszonyt akkor a karjaiba vette, és olyan gyengéden fektette vissza az ágyba, hogy még csak fel sem ébredt.....

SÁRKÖZI LÁSZLÓ

Belső világ

c. szonettkoszorúból

I.

Az éj

Az álmok zöld és néma völgyét járom
és nem tudom még, hogy merre térek holnap;
érzéseim üznek, messzi elsodornak
várva az estet; megnyugvásra vágyom.

Hámló seb az alkony, mögötte éjnek
kútja, a hold benne – hős, harcos végzet;
vértje csillan; lázad, hogy haljon újra.

Végtelen utakon új utak futnak
s mi végre vándorlok, nem mondja semmi se.
Szegélyköre ülök s nézek a semmibe.

Hideg villanás: egy sárga lámpa rám néz,
dohos, kék macskakőn tűnődik a fény
s tízezer magánnyal ölel át az éj
hol fekete holdtól barna minden árnyék.

II.

Koldus szonett

Hol fekete holdtól barna minden árnyék,
koszos kartonpapírján koldus köhécsel,
kutyája bökdösi; "hagyj már, nagyon fáj még..."
s gazdáján szeme a Hűség Zen-körével.
Törpe toporog; undorral tojnak rá;
csak négykézláb mászik: hátra néz térde,
agresszíven üti földhöz poharát;
márvány falakon kong az alkony mérge.
S míg zsebre tett kézzel mélézva sétáltam,
a koldus lökdöső poharába pöktem
a többit fedje el feledés homálya...

ő sem s én se lettem sehogyan se könnyebb.

Nyomorulok s bennem meghal a jó szándék:
huszonkilenc évem nem több: szédült játék.

FÁBIÁN MÁRIA

Napló nagybátyámnak 20 év múltán

Első emlékeim

1956 nyara, a Dagály strandon vagyunk anyu, apu és én. Ugrálok a vízbe a köperemről, anyám lök, apám elkap. Egyszerre csak elsüllyedek a vízbe, és nem teszek semmit ellene, hogy feljöjjek. Apám kikap, rémületében kiabál anyámmal, „nem tudsz vigyázni, mi van, ha megfullad”, csúnya veszekedés tör ki.

1956 nyara. Egy szép tágas pesti lakásbelső, régimódi bútorokkal, hatalmas duplaajtóval, melynek a kilincsét nem érem fel. Az emberek arca elmosódott.

1956 ősze. Szoba-konyhás lakásokból álló földszintes bérház. A boltosok reszketve menekülnek be a kapualjba. Tankok dübörögnek végig az országúton. Utánuk benzines palackot dobáló fiúk rohannak. Pánik a tankok dübörgésétől, napokig nem merek egyedül maradni. Később sétálok a szüleimmel, én a ledöntött szovjet emlékműhöz rohanva kiabálok, fúj rohadt ruszki. Apám disszidálni akar, anyám köti magát, hogy nem hagyja itt a szülei sírját. Egy ismerős nő elvisz sétálni, majd ölbe vesz, és azt mondja „Elmegyünk Amerikába”, utána hazavisz, egyfolytában hisztizek „Amerikába akarok menni”. A szomszédnak mennie kellett, benne volt a szovjet emlékmű ledöntésében. Maradunk, hallgatjuk, mit mond London, München.

1957 tavaszán mi gyerekek, vidáman játszunk a szemben lévő árokba bedőlt kilőtt tankon.

Később

Sokat fáj a mandulám, fülem, gyakran voltam beteg, lázas, hányós, emiatt nagyon rosszul ettem, szinte csak a pépeset. Ennek ellenére a fényképek tanúsága szerint nem voltam vékony gyerek. Végül az Árpád kórházban kivették a mandulámat, attól kezdve nagyon lassan elkezdtem enni, bár anyám sokszor erőltette az ételt, és bizony előfordult, hogy amint belém erőltette, úgy jött vissza az orromon az egész. Képes volt egész nagy gyerekként kanállal etetni, holott tudtam magamtól is enni. Az evés bizony központi probléma volt. Emiatt mindent kipróbáltak, még vörösbort, meg unikumot is kellett innom, holott gyűlöltem még a szagukat is. Azt mondták, ez vért csinál, majd ettől étvágyad lesz. Sokszor előfordult, hogy a szomszédban, ahol egy jó ismerős család élt, ha megkínáltak főzelékkel, szívesen megettem, mert olyan más volt, mint otthon.

1959 nyara, szép tágas családi házba költöztünk, az egyik szobában még lakók laktak. Ők szerencsére csak rövid ideig zavartak bennünket, sikerült lakást szerezniük. A kert nagyon elhanyagolt volt, szüleimnek sok fáradtsággal sikerült nagyon szép rendezett kertet varázsolni a méteres gaz helyére.

Augusztus vége: felkelek, fáradt vagyok, újból lefekszem. Ébredek, körülöttem síró apám, anyám, Pataki néni és a mentősök. Ébredj! Mozog kezed, lábad? Viszünk kivizsgálásra kórházba! Apámék úgy mondták, hogy kolbászmérgezésem volt.

Néhány nappal később az óvó néni könnyes szemmel jelenti be a búcsúzó ünnepségen: nagyon féltettük Marikát, féltünk, hogy gyermekbénulása volt. Hála Istennek nem az volt a baja, fogadjátok szeretettel őt, és a verset, amit nektek mond.

Pataki néni a szomszédasszonyunk –, aki a háznak amiben éltünk résztulajdonosa volt, tőle vettük –, egy alkalommal a felgyógyulásom után mondta tanácsként anyámnak, „hagyja békén a gyereket az evéssel, hiszen a kórházba nem a gyermekbénulás miatt került, hanem azért, mert az alkohol mérgezést okozott neki, még jó, hogy nem volt súlyosabb károsodása ettől. Szerencsére a mentősök nem vették észre, hogy a gyereknek alkohol szaga volt, akkor magukat megbüntették volna.”

Ha beteg voltam anyám lelkiismeretesen, szeretettel, bár nem túl szakszerűen ápolt, szeretett mindenféle kuruzsló gyógy módokat kitalálni, én ezt nagyon utáltam.

1959 szeptember, szorongattam anyám kezét. Nehéz lesz az első osztály? Ő azt mondta, nem lesz neked nehéz az iskola, okos kislány vagy. Az általános iskola kisebb-nagyobb akadályoktól eltekintve könnyen ment, probléma a kézimunkázással (faragni viszont szerettem, de a cernás dolgokat nem, mert a kézizzadástól mindig összezsugorodtam.), testneveléssel volt. (Gyenge fizikum, gyenge idegrendszer, szívgyengeség? Egyszer a szememmel volt egy komolyabb baj. Privát orvoshoz vittek, aki azt mondta, hogyha nem jöttünk volna el, akkor akár meg is vakulok.) Általában sikeres voltam, főleg a humán tárgyakból, a bizonyítványom 4-es átlag körül mozgott, de nem különösebben voltam szorgalmas tanuló. Apám próbálkozott, hogy biciklizni tanítson, nem ment, mert nagyon féltém. A vízben féltém, nem merem csak úszógumival, vagy labdával lubickolni, bár nagyon szerettem a strandot, a finom meleg vizet, az ottani nyüzsgést, vidám zsvajt. Anyámék nem állítottak elélem magas mércét, azt mondták csak a négyesnél ne legyél rosszabb tanuló, akkor nem lesz baj. Azt tudtam, hogy a felső tagozatban már nem tudnak segíteni, mert apám mondta, hogy ő nem iskolázott ember, csak magamra számíthatok. Jó fejem van, csináljam úgy ahogy tudom. Külön német órákra jártam, a nyelvtanulás jól ment, leveleztem is az NDK-ba, de nem sok sikerrel, mert én színészképeket gyűjtöttem, kértem is a levelezőpartnertől, ő pedig matyó-babát kért tőlem. Az bizony akkoriban igen drága mulatságnak számított, ezt nem vállalhattam fel, és ő még csak egy képet sem küldött nekem. A német tanárnőmet nagyon kedveltem, igazi, öreg úri hölgy volt, eredetileg osztrák származású, törte a magyart, nagyon jól tanított, szerettem odajárni. Élt a környékünkön két idősebb hölgy, akik valaha apácatanítók voltak, sokat jártam át hozzájuk, szerettem ott lenni, nagyon szép régi hangulatú bútoruk és dísz tárgyak voltak. Sokat tanultam tőlük, elsősorban a vallásról. Kaptam tőlük a háború előtt megjelent katolikus újságokat, Jézus gyermekkoráról szóló legendákat.

Barátnőim, barátaim a környékről való gyerekek voltak, sokat lógtunk együtt, futottunk, ugráltunk. Az egyik fiúval Ferkóval homokvárat építettünk, melyről megfogadtuk sose romboljuk szét. Másnap első dolgunk volt, hogy összedöntöttük és újraépítettük más formában. Ferkó édesanyja disszidált Angliába, a nagymamája és a nagynénje nevelték. Náluk láttam először csodajátékokat: legót, különböző márkás autókat, indián és cowboy-jelmezt. Ferkóék lakókként éltek a szemben levő kúriában, melyhez gyönyörű őspark is tartozott. Nagymamája, nagynénje féltőn, óvón nevelték, beteges, gyenge fizikumú gyerek volt. A kúria első osztályos tanító nénim tulajdona volt, nála is megfordultam időnként, gyönyörű, ódon bútorai voltak. Szerettem odajárni. Fiúk, lányok vegyesen voltunk, labdáztunk vívtunk, adtam is, kaptam is ütések. Jól éltünk. Én szalvétákat gyűjtöttem kivágós babákat öltöztettem, sok mesekönyvet olvastam. Később jött a nagy szerelem a film, színház, muzsika, és a regények. Szomszédunkban lakott, s a mai napig él egy család, akinek a lányával Borikával sokat játszottunk. Nagyon kedves, becsületes, szorgalmas emberek

voltak, szépen gyarapodtak. Borikát kicsit irigyeltem, hogy fiatal és szép anyukája van. Az én szüleim ebben az időben túl voltak az 50. évükön, látszott rajtuk a kor, inkább nagyszülőknek nézték őket. Különösen a kislány anyukája volt nagyon fiatal, amikor 10 évesek voltunk, ő csak 30 éves volt, nagyon csinos, mindig elegáns. A lakásuk is, a kertjük is mindig tiszta, rendes volt. Egy alkalommal anyám elég csúnya, becsületbevágó dolgokat mondott erről az anyukáról, amit én nem akartam elhinni, ma sem hiszem, hogy igaz volt.

Anyám rosszul tűrte azt a sok „vacak” újságot, könyvet, ahelyett, hogy dolgoznék. Dühében sokszor ordította nekem „mindenre való vagy, csak e világra nem”. Pedig ő is szeretett olvasni, én hordtam neki Jókait, Mikszáthot, Móriczot a könyvtárból. Én minden evő voltam. Olvastam pöttyös regényeket, romantikus regényeket, indián könyveket, modern írókat, minden érdekelt, nem sokat válogattam. Később sok Zolát, Balzacot olvastam addig, amíg rá nem untam. Utána jöttek a művészeti tárgyú könyvek (elsősorban zeneszerzők, festők, szobrászok életrajzai.) Titokban olvastam el 15 éves koromban Fritz Kahn: *A szerelem iskolája* c. könyvet, onnan aztán sok mindent megtudtam, amit akartam.

Nagy kertünk volt, gyomláltam is, csak nagyon rosszul tűrtem az erős napot, sokszor égetett, rosszul éreztem magam, emiatt kellemetlennek találtam a kerti munkát. A kacsáknak, tyúkoknak daráltam a kukoricát, sokszor nem is győztem már az étvágyukat kielégíteni, nem voltam elég erős, gyors. A reggeleket szerettem, nem voltam későig alvó gyerek, nyáron amikor szép napos idő volt, kimentem a verandára és a keleten álló nap felé fordulva kiáltottam: „milyen szép verőfényes, nyári reggel”. Imádtam a kiscsirkéket, kiskacsákat, mindig volt macskám is, agyon-szeretgettem őket. (Egy alkalommal apám munkából hazajöttében a zsebéből egy napos kacsát húzott elő. Az állomáson találta, sajnálta otthagyni, hazahozta. Ezt a kiskacsát örökbe fogadtam. A nyarat mellettem töltötte egy dobozban, árnyékot csináltam neki ernyővel, óvtam, kényeztettem. Úgy járt utánam, mint egy kiskutyá. Végül nagykacsa lett belőle, (és amikor itt volt az ideje szüleim levágták és megettük.) Jártam a falu szélén levő folyóhoz, meg a vasútoldalra füvet tépni kosárszámmra.

A szobámat rendben tartottam, sőt sokszor délutánonként, amikor anyám lefeküdt pihenni, felmostam a konyhát, előszobát, igaz sokszor lucskosra sikeredett, mert nem voltam elég erős, hogy jól kicsavarjam a rongyot. Ezért elégedetlen volt velem. Én meg azt láttam, hogy ő nem elég precíz az ételek elkészítésében, nem volt elég ízletes az étel, nem volt szépen terített az asztal, máshol jobban esett a főzelék is, otthon túlságosan nehéz volt az étel.

Apám Vas megyei testvérei feljöttek a 60-as években szerencsét próbálni, nálunk laktak egy rövid ideig a nekik épített mosókonyhában, de rövidesen visszaköltöztek, mert nem jött be a számításuk. Együttélésünk számomra zökkenőmentes volt, élveztem, hogy sokan vagyunk.

Ezt a lakrészt később albérlőknek (fiatalemberek, akik feljöttek vidékről, szintén szerencsét próbálni, volt akinek hamar sikerült megnősülni, ezáltal lakáshoz jutni, volt aki csak másik albérletbe vándorolt) adtuk ki. 1-2 évig laktak nálunk, aztán továbbálltak. Később ezt feladtuk és a mosókonyhából apám műhelye lett. Süldő kislánként nagyon élveztem, hogy ilyen nagy fiúk vannak ott, bevontam őket a játékaimba. Szívesen játszottak velem (még a homokozóban is), magasat ugrottak, én pontoztam őket. Anyám rossz néven vette, hogy ilyen közvetlen vagyok a fiúkkal. Gyakran meg is szidott, hogy így csak a rosszlányság viselkednek, holott semmit nem akartam tőlük, hiszen akkor még nem érdekelték a fiúk, úgy, mint férfi, idősebb játszótársnak tekintettem őket. Igaz, az imponált, hogy leereszkednek hozzám, visszaemlékezve, soha egyik sem tett egy félreérthető mozdulatot sem. Előfordult az is, hogy a legidősebb férfi is –, aki már 30 felé közeledett, képes volt velem játszani. Volt osztálytársnőm, aki kicsúfolt, mert még nem csókolóztam. Az egyik szomszéd fiú meg akart csókolni, de nem hagytam magam.

Ötödikes voltam, amikor anyám egy alkalommal hihetetlen türelmetlenséggel kicipelte az ágyneműt az udvarra szellőztetni és a szokott bakok és gerendák helyett feltette az egészet a

kútház és a ház között kihúzott kötélre. Sertepertéltem körülötte, segíteni akartam, de ő elzavart, hogy itt az ideje iskolába menni, bár még szerintem korán volt, elindultam. Az iskolai szünetben az egyik szomszéd rohant oda hozzám, „mondd meg, hol dolgozik az apukád.” Nem tudtam biztosan, szobafestőként ő szinte minden nap máshol festett, nem jegyeztem meg, aznap éppen hol van.

Amikor hazamentem az iskolából, apám fogadott azzal, anyut be kellett vinni a kórházba, mert rádőlt a kútház, több helyen eltört a lába. Az első dolgom az volt, hogy az ágyneműt lehúzzam és újat tegyek fel, ha hazajön, akkor tiszta, kényelmes legyen a helye. Apám kérte, ha tudom akkor főzzem meg a kelkáposztát, mert neki még vissza kell mennie a munkába, majd este ő berántja, az lesz a vacsora. Egy hatalmas fazékba tettem fel az egészet, mert nem fért kisebbbe. Elkészítettem, berántottam, jó is volt, csak éppen az egész a fazék alján lötyögött. Apám azért megdicsért, csak annyit mondott, máskor ezt kisebb edénybe csináljam, de így is nagyon ügyesnek tartott.

Másnap az iskolában nem tudtam hozni a formámat, kissé készületlen voltam szerencsétlenségemre a nyelvtantanár felhívott, valami szabályt nem tudtam jól. Ő leszúrt, mi az, hogy én ezt nem tudom, tőlem sokkal többet vár. Zavaromban csak annyit mondtam nem értem rá tanulni. „Mi az, hogy nem értél rá, mi dolgod lehetett neked?” Ekkor mondtam el, anyámmal mi történt. Erre abbahagyta a szidásomat.

12 éves korom körül egy férfi –, du. 5 körül, de már sötét volt –, amikor jöttem haza az iskolából, a szomszéd ház előtt elkapott és mutogatta magát. Szörnyen megijedtem, de kitéptem magam a kezéből és hazarohantam, azonnal elmondtam mi történt, apám kirohant azzal, hogy „agyoncsapja azt a szemetet.” Az az ember eltűnt a szeme elől.

Egyszer az iskolából hazajövet két osztálytársnőmmel beszélgettünk. Egyikük elkezdte mondani „kinek van igazi apukája és anyukája?” Mindannyian mondtuk, hogy az én szüleim igaziak. Erre ő azt mondta nekem, nem igaz neked nincsenek is igazi szüleid. Kikértem magamnak, dühöngve odarohantam egy nádfedelees házhoz, kirántottam egy halom nádat, elkezdtem őt püfölni. Otthon sírva meséltem el mi történt. Azt mondták, ugyan ez csak egy buta gyerek beszéde. Anyámnak fiatalkorában barátnője volt egy néni – annak az egyik osztálytársnőmnek volt az édesanyja, aki ott volt az esetenél. Ő néhány nappal később azt mondta nekem, „A szülőotthonba én vittem madártejet anyukádnak.”

Egy másik alkalommal egy fiú mondott hasonlókat az osztályban, akkor már nem szóltam semmit otthon, mert az előző eset magyarázatát nem éreztem megnyugtatónak, különösen azért nem, mert anyámnál előfordult, hogy amikor dühös volt rám, akkor azt kiabálta: „...visszaviszlek a javítóintézetbe, nem vagy a gyerekem.” Utána megbánta és azt mondta, „nagyon ideges voltam, azért mondok ilyeneket.”

Ebben az időben találkoztam egy újságban egy cikkel, ami arról szólt, hogy miről lehet azonosítani külső jegyek alapján azt, hogy valaki vérszerinti gyerek, vagy sem. A köröm, lábformákat hozták fel például. Az én lábam olyan volt, mint anyámé, a körömformám is. Ezután ezzel a kérdéssel egy darabig nem foglalkoztam.

Ahogy nőttem és érdeklődtem anyámtól a nagylányság iránt, úgy zárkózott el egyre jobban ettől a témától. Azt közölte, hogy ez a rosszlányok dolga, ráérek még tudni. Egy szomszéd hölgy, aki régebben apácaként tanítónő volt, ő kérdezte, menstruálok-e már vagy sem, ha még nem, akkor anyukámmal beszéljek erről a témáról. A lányok között már folyt a sustorgás, de ez iszonyúan zavaros volt számomra. 12 éves épp, hogy elmúltam, amikor egy délután az iskolából hazamenve, a WC-n azt tapasztaltam, hogy a bugyim csúnya, vöröses barna foltos, rögtön kiabáltam anyámért, aki erre azt mondta, ez a havi vérzésed, ezentúl havonta lesz, tessék itt az egészségügyi nadrág és a vatta, használd. Még annyit tett hozzá, most már nagylány vagy vigyázni kell magadra.

Anyámnak egyre többször voltak dühkitörései, egyre többször kiabált velem. Egy alkalommal –, mert az ő általa „rosszlánynak” tartott és tiltott barátnőmmel együtt látott

iskolába menni, hazaérkezésem után megvert, a locsolócsövet hozzávágta a karomhoz, mely nagyon csúnyán megfeketedett. Pataki néni előttem szidta le, „Meg van maga örülve, akár el is rákosodhat ez az ütés.” Később ezzel a nővel megszakította a barátságot. (Én sokat tartózkodtam náluk, volt egy kis unokája, akit dédelgettem.) Nekem megtiltotta még azt is, hogy köszönjek ennek a nőnek, mert ő az ellenségünk. Ez a néni egyszer megszólított az utcán, azt mondta ne ijedjek meg tőle, nem akar semmi rosszat, tudja azért nem köszönök neki, mert az anyukám megtiltotta.

Furcsálltam azt, hogy anyámnak sok, szép ruhája volt a szekrényben, de ő szinte mindig ugyanazt hordta, fogta, kimosta, felvette. Apám sokszor szólt neki van elég, hordja azokat, amik a szekrényben vannak, ne hozzon rá szégyent a kopottságával. Egy alkalommal feldühödött azon, hogy anyám otthon olyan ruhát viselt, ami az oldalán szakadt volt. Fogta és letépte róla, összegyűrte és kidobta. Anyám a ruha alatt nem viselt bugyit, holott sok volt neki, néha olyan kínos volt, mert amikor lehajolt, kilátszott az alfele. Engem borzasztóan taszított ez a szokása. Voltak barátnői akikkel összejártak, beszélgetéseik során sok fölösleges pletykát összehordtak, más asszonyokat szapultak, rosszízű megjegyzéseket téve mindenkire.

Anyám sokat veszekedett apámmal apróságok, elsősorban a gyereknevelés miatt. Gyakran én voltam az oka a veszekedésnek, mert anyám elmondta, hogy ilyen, meg olyan rossz voltam, apám pedig azt mondta, hogy emiatt azért nem kell megverni egy gyereket. Rendszerint a pártomat fogta ilyenkor. Neki elég volt felemelnie a kezét, ha túllöttem a célon, bár mindig egy kis mosoly játszott a szája szélén, tudtam, hogy most nem ismeri a tréfát. Apám jó kedélyű, társaságkedvelő ember volt, akit a szakmája miatt – szobafestő volt – szinte mindenki ismert a faluban, jó nevű iparosembernek számított. Ő tartotta el a családot, anyámnak nem kellett dolgoznia, azt mondták, miután meglettem, apám így akarta, ha már ilyen késői gyerek vagyok legyen otthon velem, majd ő eltartja a családját. Munkáját becsülték, visszahívták, sőt más mester elrontott munkáját is vele hozatták rendbe. Szerette a futballt. (Benne volt a helyi futballcsapat vezetői, szervezői között, ő volt a pénztáros.) Sokszor kivitt magával vasárnaponként a pályára, hogy anyám pihenni tudjon, ott játszottam a többi gyerekekkel, akiket szintén kivitt az édesapjuk vagy az édesanyjuk. A pályán volt egy szép, ódon hangulatú lakás, ahol élt egy idősebb hölgy. Amikor már nagyobb lány lettem, apám rábízott – ő kivitt engem a közeli erdőbe. Sokat mesélt a növényekről, állatokról, gombákról.

Apám szeretett énekelni, nagyon szép, csengő tenor hangja volt. A templomban ő volt a kántor mellett az énekes, aki vitte a szólót, mert a többi öregasszony ott lent, bizony húzta az éneket, mint a rétestésztát. Időnként a templomi kórusban szólót énekelt. (Mesélt arról, hogy fiatalabb korában egyházi kórusral fellépett a rádióban és a Zeneakadémián.) Anyám azért is szidta, minek jár a kórusba, hiszen ott is csak kurvák vannak.

Volt egy nagyon csúnya veszekedésük. Apám, aki béketűrő ember volt –, anyám valamiért nem akart velünk eljönni az Úrnapi körmenetre –, heves káromkodások között, még az imakönyvét is földhöz vágta és azt mondta „Basszon meg téged az Úristen!” Ezzel kézen fogott és elmentünk a templomba.

Következő napon anyám rám parancsolt, hozzak a boltból egy pakli dohányt. Hisztiztem és közöltem, nem hozok, vegye meg ő, ha akarja. (Attól féltem, hogy öngyilkos akar lenni, vagy akár apámat és engem meg akar mérgezni.) Azt tudtam, hogy a családban volt olyan eset, amikor a húga a saját lányát meg akarta fojtani. A lány elmenekült a háztól a pesti rokonokhoz. A nőt Balassagyarmatra vitték el az elmeógyógyintézetbe, ahonnan aztán kikerült vissza a családhoz. Szoros volt a kapcsolat közöttük, sokat szidták a pesti kurva rokon nőt, aki a nővérük volt, „elcsábította” a lányt otthonról. Volt olyan is, amikor apámat előttem szidta, „hogy dögölne már meg a nyakamról”. Borzasztóan fájt. A pesti rokonokkal egyik testvérük temetésén békültek ki.

Bérma-keresztanyám, aki egy nálam kb. 10 évvel idősebb, nagyon szép, királynői termetű, szerény, kedves nő volt, vitt el (14 éves voltam ekkor) életemben először színházba. Addig csak moziban, cirkuszban voltam. A Fővárosi Operett Színházban láttam a Víg özvegyet, Nyegus szerepében id. Latabár Kálmánnal. Zseniális színész volt, fantasztikusan tudott rögtönözni, mozogni. Rendkívül nagy élményt jelentett számomra a színház elegáns légköre, a csillogó nagystélyik, flitterek, frakkok, gyöngysorok, ékszerek, a gyönyörű férfiak és nők látványa. Lehár zenéjével elandalodtam, álmodoztam, bódultam. Hazatérve a színházból anyám azt mondta, hogy a színésznők mind kurvák, nem kell ezeket bámulni.

1967 körül anyámnak ki kellett venni a manduláját, mert folyton rekedt volt és gyenge. Sokszor olyan erőtlén volt, hogy a kezéből kiesett a füles pohár, amiből inni szokott. Nem tudott rendesen dolgozni, csak éppen megfőzött, (sőt sokszor azt is apám csinálta, ő remekül tudott főzni, valaha tisztí szakács volt a II. világháborúban). Közben befejeztem az általános iskolát jó eredménnyel. Felvételi nélkül bekerültem a Berzeviczy Gizella Közgazdasági Szakközépiskolába, iparszakra. Apám javasolta, hogy szakközépiskolába menjek, hiszen ők már öregek, ki tudja meddig élnek, így egyszerre lesz érettségi és szakma a kezemben. Nem voltam túl erős fizikumú, azt mondta az irodai munkára alkalmas leszek, jól tudok foglalmazni, értelmes vagyok hozzá.

Amikor anyám kijött a kórházból, közölte, hogy búcsúra összehívja az egész családot, mert ő már nem éri meg a jövő évi búcsút. El is jött az összes rokon, férfiak, nők, fiatalok, idősebbek, gyerekek is egyaránt. Volt aki ebédre, volt aki később. Estefelé, anyám egyszer csak elkezdett szidni a rokonság előtt és mindenféle rohadt kurvának lehordott. Iszonyú volt, lerohantam a műhelybe, ott bömböltem, mert igazságtalannak, gonosznak tartottam mondását. Utánam jött az egyik rokonunk férje, így szólt: ne sírj, beteg az anyád, biztos nem úgy gondolta. Én ezt akkor nem tudtam megbocsátani. Később, a következő nyáron anyám állapota válságosra fordult, nagyon gyenge volt. Egy alkalommal valami kapcsán megint nagyon csúnyán beszélt velem, azt ordította nem vagyok a gyereke, ugyanolyan kurva leszek, mind az anyám volt, 16 éves koromra az utcára kerülök, 30 éves koromra a diliházban kötök ki. Nemsokára ismét kórházba került. Áttételes gégerákja volt. Egy alkalommal, amikor meglátogattuk kért, hozzak egy pohár vizet. Ahogy mentem a csaphoz, ő odafordult a nővéréhez és apámhoz, suttogó, rekedt hangján ezt mondta: „ez a szemét kurva, egy húron pendül az apjával.” Letettem a vizet az éjjeli szekrényre, kirohantam a kórteremből, az utánam jövő apámnak azt mondtam: „soha többé nem jövök be hozzá látogatni, elég volt!” Apám nem is erőltetett.

Néhány nap múlva jött a távirat, anyám meghalt. Apám zokogott, én vigasztaltam, ne sírjon. Ő elment otthonról intézni, amit ilyenkor szokás, otthon maradtam és kitört rajtam egy iszonyú sírógörcs, üvöltöttem. A szomszédok átjöttek, élükön a tanító nénivel, aki elsős koromban tanított, hozott egy Valeriánát, odaadta ezekkel a szavakkal: ezt most vedd be, meg fogsz nyugodni.

Még aznap elmentem a bérma-keresztanyámékhöz bejelenteni, meghalt az anyám. Ott az anyukája azzal fogadott, miért nem vagyok feketében, úgy illik. Nem volt egy darab fekete holmim sem. Nem voltunk felkészülve a halálára. A temetésén sokan voltak, egyik osztálytársnőmet is elhívtam ő hozta az egyik zászlót. Amikor a földet elkezdték rászórni a koporsóra, nagyon rám jött a sírás. Később már nem sírtam utána.

Temetés után néhány napra elvittek a pesti rokonok Balatonfüredre kempingezni. Ekkor láttam először a magyar tengert. Ott az egyik fiú unokatestvéremmel nagyon jól éreztük magunkat, sokat voltunk a vízben és annak ellenére, hogy nem tudtam úszni, a matracon bemerészkedtem messzebb is, mert Tibi ott volt mellettem. Ő nagyon jól úszó, sportos fiú volt.

Egy másik rokon fiú egy alkalommal elvitt engem magával sétálni a Duna partra és ott meg akart csókolni. Nem hagytam magam azzal, hogy első unokatestvérem, rokonok

vagyunk. Ő erre nevetett és közölte, ez nem is igaz, mert engem kicsi koromban hoztak ki intézetből, így semmi közünk nincs egymáshoz rokonilag. Akkor hagytam csókoljon, hát nem volt egy nagy szám. Ő nagyon nagyra volt azzal, hogy megtanított csókolózni. Elmeséltem otthon, hogy mit mondott a fiú. Kértem apámat, mondja el az igazat. Apám először nem akart erről beszélni, egy rokon nőt kért meg, beszélgessem velem. Ő azt mondta, apám a valódi apám, de az anyám nem a nevelőanyám volt, hanem egy másik nő, aki belehalt a szülésbe. Ekkor napirendre tértem a dolgok felett.

Egy alkalommal másodikos középiskolás koromban egyedül jöttem hazafelé késő délután, de még világosban, bevásárlásból –, valaki befogta hátulról a szememet. Azt hittem, hogy egy volt osztálytársnőm, barátnőm bolondozik velem mert ez az ő szokása volt. Ezután csak azt éreztem, hogy leránt a földre, rám veti magát és egy fiúhang azt lihegi a fülembe „csak egy gyereket akarok”. Iszonyúan megijedtem, hirtelen sikoltani sem tudtam. Amennyire tudtam védekezni leszorítva a földre, belemartam a kezébe a körmömmel, a vére kiserkedt, ekkor felugrott rólam és elrohant. Remegő lábakkal mentem haza, de nem szóltam senkinek.

A középiskolába visszatérve még félig gyászban jártam. Egy alkalommal szakfelügyelő jött hozzánk, az osztályfőnöknőm, egy fiatal, nagyon kedves tanárnő, bízva tudásomban, feltett nekem egy kérdést amit teljesen félreértettem, össze-vissza dadogtam. Amikor leintett, leültem és elsírtam magam. Óra után behívott a tanáriba. Azt kérdezte: Fábriskám, mi baj van veled, már kérdeztem a Lázsut –, azt a lányt, aki anyám temetésén ott volt – ő mondta, meghalt az édesanyád, miért nem szóltál róla? Hosszasan elbeszélgettem velem, érdeklődött mi az a téma amit szeretek. Ajánlotta olvassam Simone de Beauvoirt, Sartre-t. Később adott témákat, dolgozzam ki, tartsak előadást az osztálynak. Híres asszonyokról, a beatnik, hippy mozgalomról, a kábítószerekről szóltak előadásaim. Az 1968/69-es tanévben volt ez. Ez időtájt sokat fájt a gyomrom. Az orvos túlérzékenységet állapított meg, valami szörnyű lötytyöt írt fel, amit inkább nem szedtem be. Későbbiekben ez az állapot úgy-ahogy rendeződött magától.

Anyám halála után néhány hónappal apám megismerkedett egy nővel, akit be akart nekem mutatni, mert azt tervezték, hogy összeházasodnak. Én akkor azon a napon elmentem otthonról és egy barátnőmnél voltam estig. Néhány nappal később, otthon voltam lázasan, akkor ez a nő eljött hozzánk, odaült az ágyam mellé, azt mondta „Tudom, hogy előlem szöktél meg, nem haragszom ezért, megértelek.” Simogatta az arcomat, kezemet, teát főzött. Nemsokára összeházasodtak, még a gyászév letelte előtt. Én néhány hónapig Margit néninek szólítottam, ő egy alkalommal egy jó hangulatában rám nézett, mosolygott és azt kérdezte „ki vagyok én neked?” Elsírtam magam és azt mondtam, anyuka. Ekkor átölelt, megpuszilt, hozzábújtam. Úgy nézett ki, megnyert magának. Apám a régi rokonoknak bemutatta a feleségét, meg annak családját, de igazán nem működött ez a kapcsolat. Az új feleség eladatta a bútorainkat, (melyeket nagyon szerettem, nagyon szép cseresznyefából készült régi bútor volt, a mintázatát imádtam, abból mindenfélét lehetett fantáziálni.) az övét hozta át, az 50-60-as évek divatja szerinti fantáziátlan csőbútor volt, sötét is, nyomasztott. Az egyik fia a feleségével rövid ideig ott lakott nálunk, apám műhelyét pofozták egy kicsit helyre, amíg a házat, amit kinéztek magunknak meg nem vették. Az együttlakás számomra kellemes volt, jól éreztem magam az ő társaságukban, nekik nem volt gyerekük, mindig azzal vicceltek, ha nem késik le az első randevújukat, én lehetnék a lányuk. Az asszonynak két alkalommal volt méhen kívüli terhessége. Gépi kötők voltak, bedolgoztak, nagyon tetszett, ahogy a kötőgépből kijött az anyag, a minta. Próbálgattam a munkát a gépen. Nagyon szerettem a fonalat géppel feltekerni.

A másik fia beképzelt, öntelt, hiú, de hihetetlenül jóképű férfi volt. Nagyon durván bánt a feleségével, lenézte, sokszor lehülyézte, az pedig eléggé bután tűrte. Sokszor rendreutasítottam, veszekedtem vele, hogy így egy nővel nem beszélhet. Ő csak röhögött

magában. Sokszor voltam rá nagyon mérges, dühös, ő ezt élvezte, cukkolt is rendesen, tudta, hogy ugrok rá. Velem ki akart kezdeni, de semmi nem lett a dologból.

A középiskolában én voltam „a szemináriumvezetők gyöngye, csodabogár, aki a történelmet is szereti”. Sikeres érettségi vizsgát tettem. Szerettem volna továbbtanulni. A jogi karra adtam volna be jelentkezésemet, de amikor otthon szoltam, hogy tanárain javasolják a továbbtanulásomat, magam is szeretnék diplomát szerezni, Margit elém állt és apámat meg sem kérdezve kijelentette, „Mi már öregek vagyunk, nem tudunk továbbtaníttatni”. Apám csak hallgatott beleegyezően.

Három évi eléggé zaklatott együttélés után apám elvált Margittól. Nem tudtak összezsizsolódní, végül már pokollá vált az életük. Akkoriban már dolgoztam a Művelődési Minisztériumban, mint ügyviteli alkalmazott. (Munkahelyemen nem tetszett, hogy nagyon sok régi pártkader dolgozott érettségi nélkül, magasabb besorolással, mint én.)

Sokszor értem haza arra, hogy az egyik az egyik sarokban duzzogott, a másik a másik sarokban. Próbáltam békíteni, hol szépen, hol idegesen, de végül is rájöttek ez az élet nem élet így. Elválnak békében. A béke azt jelentette, hogy 1972-ben ott maradt apám üres lakással, mert Margit a bútorát természetesen elvitte, és 19.000.-Ft készpénzt kapott még utána. A válási procedúrán én is ott voltam, borzasztóan megviselt, ahogy a két ember alkudozott filléreken, holott „közös megegyezéssel” váltak el. A válás után egyik barátnőm Éva, elmesélte, Margit azt mondta neki: „Ha leérettségizik Marika, nincs itt helye a házban, mehet albérletbe”.

Apámék válása után esti tagozatos, jogi egyetemi előképzőn vettem részt, ahol a társaim mind azzal bíztattak, „Ha valaki, akkor te biztos bekerülsz közülünk.” Ezen a nyáron első külföldi utazásomat éltem meg, új munkahelyi barátnőmmel Évával. Elrepültünk Moszkvába, azzal a felkiáltással, hogy most az egyik óriást nézzük meg, majd 20 év múlva eljutunk Amerikába. Moszkva nagy csalódás volt számomra. Szegény, bűdös, szervezetlen.

Az utazás után kiderült, hogy a felvételim nem sikerült, de ezt éreztem is, sajnos a szakközépiskolai irodalomtanítás nem volt olyan alapos, mint a gimnáziumi, az irodalmi tételnél csúsztam el. Az is igaz, hogy nagyon kifáradtam estére, a munka utáni esti tanulás, készülés nem volt igazán alapos. Az egyetemi továbbtanulásról letettem, mert különböző ideges tüneteket produkáltam, sokat fájt a fejem, jelentős mértékben lefogytam, időnként nagyon rossz állapotba kerültem.

Ezután privát alapon a német nyelv tanulását folytattam. (Az általános iskola után abbahagytam német tanulmányaimat. Az akkori privát tanárnőm már nem vállalt tovább, nagyon idős volt. Tőle nagyon sokat tanultam.)

Az új tanárnő számomra nem volt elég jól felkészült, otthagytam. Később a munkahelyemen bekapcsolódtam a német nyelv tanulásába. Mindenki, aki hiányzott az órákról, tőlem kérdezte meg a házi feladatot. (A tanfolyamon vezetőállású férfiak is részt vettek, bevallom nagyon imponált, hogy nálam idősebb, magasabb beosztású emberek gátlás nélkül fordultak hozzám segítségért.)

Apám körül ez időben ismét elkezdtek keringeni a különböző nők, akik szívesen mentek volna hozzá férjhez, hiszen órála abban az időben azt hitték, jól áll anyagilag.

Míg Moszkvában voltam, megismerkedett egy asszonnyal – Máriával –, akit a meghalt felesége rokonai mutattak be, ott lakott abban a házban ahol ők. Amikor hazajöttem találkoztam vele, kicsi, nagyszájú nő volt. Külsőre egy kicsit hasonlított apám első feleségéhez. Akkor azt kértem apámtól, vigyázzon, ne kapkodja el a dolgot, most lépett ki egy rossz házasságból, nehogy újból ráfizessen. Mint kiderült, ez az asszony arról a munkahelyről ment nyugdíjba, ahol ekkor én dolgoztam. Egy régi Váci úti gyár volt ez.

Két évig éltek együtt, viszonylag jól, akkor apám úgy gondolta, most már törvényesíti kapcsolatukat. Az esküvőn kevesen vettünk részt. Akkor –, az elfogyasztott ital hatására –, a nő kijelentette, hogy ezután már ő lesz az úr a háznál, ő diktál mindent, hiszen mint törvényes

feleségnek, ehhez joga van. Szép fokozatosan kivett apám kezéből minden irányítást. A legrosszabb az volt, hogy a háta mögött mindig szidta, milyen sokat eszik, rendetlen.

Egy alkalommal mentem be a szobába, suttogó beszédet hallottam, látom a nő ott állt a tükör előtt, a tükörnek beszélt eléggé zavaros dolgokat, a meghalt anyját szólongatta. Ezt elmeséltem apámnak, mondta ő is észrevette. Időnként rászólt, tudod kik beszélnek magukban, és a homloka előtt mutatta a bolond jelet.

Egy napon –, apám nem volt otthon –, az asszony kijelentette nekem, „ha apád leesik a lábáról, tőlem viheted én nem ápolom, nem emelgetem.” Ez iszonyúan fájt, de senkinek nem szóltam erről. Igaz, javára legyen mondván, apám kissé elkopott ruhatárát felújította, rendesen felöltöztette. Szerencsére volt miből, mert apám még dolgozott és viszonylag jól keresett, a fizetésem egy részét hazaadtam, ő pedig a nyugdíja mellett járt takarítani. Nagyon dühös voltam, hogy azt hangoztatta, mindenkit ő tart el. Mentek üdülni is együtt, néha egy-egy könnyű darabra színházba is eljártak, én is hoztam a munkahelyem szervezőjétől operettekre, vígjátékokra nekik is jegyet.

Én éltem a magam független életét, dolgoztam, kiállításokra, moziba, színházba jártam, néha egy-egy operát is megnéztem, szerettem volna pótolni műveltségi hiányomat, mely nagyon zavart, annak ellenére, hogy a környezetem kifejezetten művelt, okos nőnek tartott.

Igyekeztem minden nyáron üdülni, utazni. Abban az időben ez nem volt túl drága multság, meg aztán spórolós is voltam. A nyaralás, a lazítás életem célja volt, mert a víz, a levegő, a napfény, a nyüzsgés szemlélése lételemem volt. Új munkámat szerettem, az adminisztráció mellett sokat foglalkozhattam emberekkel, érdekelt az életük. Munkatársaim, főnökeim szerette, elismerték, hogy ügyes vagyok. Barátaim a középiskolából megtartott két lányból Évából, Marikából és fiatal munkatársakból tevődtek össze. Sokszor jártam szórakozni a munkahelyi klubba, ahol szerény körülmények között, de jól szórakoztunk az akkori idők zenéjére táncoltunk, sört vagy Colát ittunk, zsíros kenyeret ettünk, beszélgettünk, vetélkedőket rendeztünk. Ez a társaság jól összeszokott csapatból állt, mindenki ismert mindenkit, tudtuk mire számíthatunk egymástól. A fiúkkal való kapcsolatomban nehézkesen alakult, nehezen találtam magamnak partnert.

Időközben volt egy hirtelen jött nagy szerelem. Egyszer csak a fiú elmaradt tőlem (szó nélkül, búcsú nélkül) a legközelebbi hírem róla az volt, hogy öngyilkos lett.

Nagyon furcsa időszak következett: az egyik kollégám öccsével kezdtem el járni, aki egy szerelmében csalódott fiú volt. Kollégám nagyon örült annak, hogy én járok a testvérével, úgy gondolta, biztos jó hatással lesz öccsére az én vidám, kedves lényem. Ez a fiú is később öngyilkos lett, nem miattam, hanem a volt szerelmét nem tudtam pótolni. Ebbe a fiúba nem voltam szerelmes, de szerettem kedvességéért, jól elvultunk egymással, inkább csak barátnak tekintettem.

1975-ben a szerencse mellém szegődött, a munkahelyem és a kerület által szervezett történelmi tárgyú vetélkedőn nyertem egy Bulgáriai utazást, ahová egyik barátnőmmel utaztam el. Nagyon nagy élmény volt számomra a tenger. Megéreztem a végtelenséget térben és időben. Ha a tengerparton álltam, úgy éreztem elrepülök a víz hátán a múltba és a jövőbe. A tenger sós vizében –, mely fenntartott a felszínen –, már majdnem megtanultam úszni, azt hiszem csak az idő volt rövid. Ez az utazás meghatározó élmény lett az életemben, mindig visszavágytam a tengerhez, de elsősorban a szűkös anyagi keretek miatt, igyekeztem legalább a Balatonhoz eljutni nyaranta.

Ebben az időben apámékkal éltem együtt, de az együttlakás már kezdett nagyon terheessé válni a számomra, (főleg a nő pesti lakásában tartózkodtunk, a saját házunkat csak nyáron használtuk, így nem kellett fűteni.)

(folytatjuk)

UMHAUSER FERENC

Gyalogvers

ÚT,
Léptek,
Nyomok,
Indák,
Ujjak,
Föld
Csírázó mag,
Ébredés.
Ébredés, bomlás,
Harmatcsepp,
Zápor,
Villámlás,
Szivárvány,
Derengés,
Szürkület,
Sötét.
Felhő,
Bomlik,
Semmivé lesz,
Oldódik,
Átnyúl,
Visszahúz,
Por,
Nyomok,
Lábak,
Az ÚT.

Este az udvaronHiba! A könyvjelző nem létezik.

Este az udvaron állok,
szívom a búzrudacskát,
tücsök cirpel
a száraz fű között.
Felnézek a csillagos égre.
Belém nyilall:
az időtlenséget adtuk föl
e parányi létért!

HORVÁTH-HOITSY EDIT

Hallgass Anakreónra

Most mindened, mit nyáron
hagytál heverni s lábon,
mi tikkadott ledűlve,
üres kamrádba gyűjtsd be.
Haraszt alatt gyümölcs van,
csörgő dió, halomban,
a mák gubója érett
magjából lesz a béles.

Hallgass Anakreónra,
ha pára száll a tóra,
s gyökértelen zörögve
a gyatra hull gödörbe,
s megtelve félelemmel
csak rosszat sejt az ember;
s gondol halálra-hóra —,
világnyi koporsóra.

Hallgass Anakreónra,
ha bong a templomóra;
a bölcs derűre vált, ha
arcán a mélymagyar barázda
nem is vár langy esőre,
s remegni kezd, ki dőre.
Maradt az ifjúságból
szívedben csöppnyi mánor.

Hallgass Anakreónra,
ha zúg s dühöng a Bóra,
s halált zúgat a nád is,
felbolydul a mocsár is:
a bölcs eszére hallgat,
s szívére, s lel nyugalmat.
Örülj az őszidőnek,
mert szép a csendes ének...

Hallgass Anakreónra,
ha táncba kezd a Hóra,
s a sípon sír a dallam,
s jajong a gyász a dalban,
s dübörg az orgonában,
hogy már csak elmúlás van;
megújulásra gondolj,
kilábalván a gondból.
Pokálod töltve borral,
dalolj Anakreónnak.

FETYKÓ JUDITHHiba! A könyvjelző nem létezik.

Egyoldalú telefonbeszélgetés

(2007.július 5-én délután, Horváth-Hoitsy Edittel)

— Hogy hogy vagyok? Haldoklok csendesen...
Szemem előtt hol sárga villódzás
Hol fokozódó homály jön velem.

—

— Tudom, tudom... de ez valami más!
Oly ismerős és mégis idegen,
különös, hogy nincs benne rémítő,
csupán nyugalom... semmi félelem.
Gyönyörködtem is, s vonz ez az erő,
vonz, beszippant, én meg csak engedem...

—

— Hiszen mit is akarhatnék még itt?

—

— Igen. Igaz! Írhatnék még sokat...
verseket, meg... Ugyan! Kinek számít?
Néhányotkhoz köt csak gondolat...

—

— Ne gyere! Gondolj rám, aki voltam!
Ne akard látni ezt a vén testet!

—

— Légy önző! Ha most vigasztalódtam
tőle, s az árny a fény még elenged...

—

— ... Ó! Már ebben a testi valómban
idegenként élek minden percet.
Ütemet veszve ráng ez a vén hús,
e valamikori testi szívem,
s az a másik oldal egyre csak húz,
gyönyörködtem is, s érzem határát,
s nem bírom vinni már tovább magam,
e vén lélek engedetlen vázát...

—

— Visszarángatnál? Tudom magányát,
s félek, mi lesz vele, ha nem leszek...
... minden csak neki terheli vállát,
itt nincs férfi, csak szertelen gyerek...

—

— Látom, önző vagy. S ez most jól esik.
Meg az, hogy hazug szóval nem ígérsz
jobbulást... Akarom. Hátha segít,
mint annyiszor... de tudd: kín csak e lét!...

—

— Tudom. Tudom... Most ez valami más....
... oly ismerős és mégis idegen,
... csak bíztass, hogy írjam majd meg...
[S meglásd!
... de vonz, beszippant... én meg engedem...

Diószegi Sámuel és Fazekas Mihály

mészkő szobor

KALLÓS EDE szobrászművész alkotása

Debrecen, Tudományos Egyetemi-Botanikus-Kert, a több száz éves kocsányos tölgy közelében

FOTÓ: V. HEGEDŰS ZSUZSA